

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRKİYE’DE SOSYAL BELEDİYECİLİK
ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA: MALTEPE
ve KADIKÖY İLÇE BELEDİYELERİ
ÖRNEKLERİ**

HAZEL KÖSE

2501070434

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. ADALET BAYRAMOĞLU ALADA

İSTANBUL, 2010

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **Kamu Yönetimi** Anabilim Dalında ders dönemindeki Eğitim-Öğretim Programını başarı ile tamamlayan **2501070434** numaralı **Hazel KÖSE**'nin hazırladığı **“Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir Karşılaştırma : Maltepe ve Kadıköy İlçe Belediyeleri Örnekleri”** konulu YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA-TEZİ ile ilgili **Tez Savunma Sınavı**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği’nin 15.Maddesi uyarınca **23.11.2010 Salı günü saat 14.00’da** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin*Kabul edilmiştir*.....’ne* OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF. DR. ADALET ALADA	Kabul	<i>[Signature]</i>
DOÇ. DR. SEVGİ UÇAN ÇUBUKÇU	Kabul	<i>[Signature]</i>
DOÇ. DR. HATİCE KURTULUŞ	Kabul	<i>[Signature]</i>
DOÇ. DR. PELİN PINAR ÖZDEN	Kabul	<i>[Signature]</i>
YRD. DOÇ. DR. SEVGİ USTA SAYITA	Kabul	<i>[Signature]</i>

ÖZ

Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Üzerine Karşılaştırma: Maltepe ve Kadıköy İlçe Belediyeleri Örnekleri **Hazel Köse**

Bu çalışmanın konusunu Dünya’da ve Türkiye’de “Sosyal Belediyecilik” kavramının gelişimi ile bunun örnek belediye uygulamaları oluşturmaktadır. Çalışma üç bölüme ayrılmıştır. İlk olarak, kavramın gelişim sürecinin daha etkili bir şekilde anlaşılabilmesi için, Batı’da belediyenin tarihi gelişiminden bahsedilmiştir. Ardından Batı’da belediyeciliğin gelişimi içinde ortaya çıkan “Sosyal Belediyecilik” kavramının ortaya çıkışı anlatılmıştır. Buradan yola çıkarak Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişimi anlatılmış ve sosyal belediyeciliğin Türkiye’deki yeri ve dönüşüm süreci belirlenmeye çalışılmıştır. Son olarak seçilmiş olan iki ilçe belediyesiyle günümüzde sosyal belediyecilik uygulamalarının, belediyelerde ne şekilde karşılık bulduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma da yöntem olarak, kütüphane çalışması benimsenmiş; döneme ait literatür taranmıştır. İlçe belediyeleri karşılaştırmasında ise; hem Maltepe Belediyesi’nin hem de Kadıköy Belediyesi’nin faaliyet raporları, stratejik planları, parti programları ve broşürleri incelenmiştir.

ABSTRACT

The subject of this study in the world and in Turkey, "Social Governance of a city" concept with the development of applications that constitute the sample of municipalities. The study is divided into three sections. First, the concept of the development of a more effective way to understand the historical development of the municipality mentioned in the West. Then, in the development of the West, the resulting municipality "Social Municipal" The emergence of the concept is explained. Based on this described the development of local governments in Turkey and the social transformation process is to determine the location and municipality in Turkey. Finally, the two county municipality elected municipal social practices today, found that municipalities have tried to respond in what way. Research in the method, the default library work; period of literature searched. District municipalities in comparison, both the municipality and the municipality, Maltepe annual reports, strategic plans, programs and brochures of the party were investigated.

ÖNSÖZ

Batıda belediyeçiliğin gelişimiyle hayat bulan “Sosyal Belediyeçiliğin” ortaya çıkış sürecinin anlatılmasıyla başlanan bu çalışma, Türkiye’de kavramın yegane karşılık bulduğu 1973–1980 yılları arasındaki dönemde belediyelerin yapmış olduğu uygulamaların ve sahip oldukları belediyeçilik anlayışının, seçilmiş olan iki ilçe belediyesi doğrultusunda, günümüzde ne anlam bulduğunu ortaya koymaya çalıştım.

Hayatımın tüm dönemlerinde olduğu gibi, tezle ilgili çalışmalarımı sürdürdüğüm bu dönemde de sonsuz hoşgörü ve anlayışlarıyla bana destek olan aileme; ablalarım İnci KÖSE, Yıldız KÖSE, Sonnet KÖSE ve Elif KÖSE’ye, özellikle kıymetli annem Sırma KÖSE ve maddi manevi desteğini benden esirgemeyen canım babam Niyazi KÖSE’ye, tez konumu öneren Sayın Yunus Emre ÖZKAN’a, bu süreç boyunca yardım ve desteğini büyük bir içtenlikle benimle paylaşan Sayın Mustafa Kemal ÖZEKER’e, kaynakların çevirisinin yapılmasında kıymetli vaktini benden esirgemeyen Sayın Olcay YILDIRIM’a çok teşekkür ederim. Tez danışmanlığımı yapmasının yanı sıra çalışmam boyunca büyük bir hoşgörüyle bana yardımcı olan, sabırla eksiklerimi düzeltmeme destek olan sevgili öğretmenim Sayın Prof. Dr. Adalet Bayramoğlu ALADA’ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Çalışmanın, “Sosyal Belediyeçilik” kavramının yerel yönetimlerdeki önemini kavrama da ve Türkiye’de yerel yönetimler bağlamında ne gibi karşılıklar bulduğu konusunda bilgi edinmek isteyen ya da bu dönem üzerine bilimsel çalışma yapmak isteyen araştırmacılara yardımcı olmasını dilerim

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: BELEDİYECİLİĞİN GELİŞİMİNDE	
SOSYAL BELEDİYECİLİK.....	6
1.BELEDİYE.....	6
1.1.CİTE(YUNAN TARZI ŞEHİR).....	9
1.2. MUNICIPE(ROMA TARZI ŞEHİR).....	10
1.3. ORTAÇAĞ AVRUPASINDA ŞEHİRLER (COMMUNE).....	12
2. MODERN BELEDİYECİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	14
3. “SOSYAL BELEDİYECİLİK” ya da “BELEDİ SOSYALİZM” ve ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ.....	15
2. BÖLÜM TÜRKİYE’DE BELEDİYECİLİĞİN	
GELİŞİMİ.....	32
2. OSMANLI’DAN CUMHURİYET’E BELEDİYECİLİK.....	32
2.1.Osmanlı’da İlk Modern Belediye Deneyimi.....	33
2.2. Cumhuriyet Döneminde Belediyeler.....	38
2.3. 1973–1980 Yılları Arasında Türkiye’de Belediyecilik.....	46
2.4. 1980’den Sonra Belediyecilik.....	60

3.BÖLÜM: SOSYAL BELEDİYECİLİK KAVRAMI EKSENİNDE MALTEPE ve KADIKÖY BELEDİYE UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRMASI.....	85
 3. MALTEPE ve KADIKÖY İLÇE BELEDİYELERİNİN TARİHİ, DEMOGRAFİK ve SİYASAL TEMSİL VERİLERİ ile DURUMU.....	 86
3.1. Kadıköy İlçesine Ait Nüfus ve İktisadi Veriler.....	86
3.1.2. Kadıköy İlçesinin Nüfus Hareketliliği ve Yaşayanların Sosyo Ekonomik Düzeyi.....	88
3.2.Maltepe İlçesine Ait Nüfus ve İktisadi Veriler.....	91
3.2.1. Maltepe İlçesinin Nüfus Hareketliliği ve Yaşayanların Sosyo Ekonomik Düzeyi.....	92
3.3. Siyasal Temsil.....	94
3.3.1. Kadıköy İlçesinde Siyasal Yerel Temsil.....	94
3.3.2. Maltepe İlçesinde Siyasal Yerel Temsil.....	95
 3.4. FARKLI SİYASAL TEMSİLE DAYALI BELEDİYELERDE YEREL HİZMETLER.....	 96
3.4.1.Kadıköy Belediyesi'nin Stratejik Öncelikleri.....	97
3.4.1.1. Belediyenin Eğitim ve Kültür Hizmetleri.....	100
3.4.1.2.Sağlık Hizmetleri.....	103
3.4.1.3.Kadıköy Belediyesi'nin Yapmış Olduğu Çeşitli Sosyal Yardımlar.....	104
3.4.2. Maltepe Belediyesi'nin Stratejik Öncelik.....	109

3.4.2.1. Maltepe Belediyesi'nin Eğitim ve Kültür Hizmetleri.....	111
3.4.2.2.Sağlık Hizmetleri.....	113
3.4.2.3. Maltepe Belediyesi'nin Yapmış Olduğu Çeşitli Sosyal Yardımlar.....	114
3.5. SİYASAL VE SOSYAL FARKLILAŞMA.....	118
3.5.1 İki İlçe Belediyesinin İBB ile İlişkisi.....	119
3.5.2.İki İlçenin Sosyal Belediyecilik Algısındaki Farklılıklar.....	122
SONUÇ.....	125
KAYNAKÇA.....	135
EKLER.....	144

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo1:1973 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları	49
Tablo 2: 1984 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları	64
Tablo 3:1989Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları.....	69
Tablo 4:Kadıköy İlçesinin Yıllara Göre Nüfusu.....	88
Tablo 5: Maltepe İlçesinin Yıllara Göre Nüfusu.....	92
Tablo 6: Kadıköy Belediyesinin Geçmiş Yıllar Gider Gerçekleşme Oranı.....	99
Tablo 7: Kadıköy Belediyesi Geçmiş Yıllar Gelir Gerçekleşme Oranı.....	100
Tablo 8: Kadıköy İlçesinde Okuma Yazma Durumu ve Cinsiyete Göre İlçe Nüfusu(6+yaş)-2009.....	101
Tablo 9: Kadıköy Belediyesi Kardeş Kentler.....	106
Tablo 10: Maltepe Belediyesi Yıllara Göre Bütçe Uygulama Toplamları(TL) (2008–2009)	111
Tablo 11:Maltepe İlçesinde Okuma Yazma Durumu ve Cinsiyete Göre İlçe Nüfusu(6+yaş)-2008.....	112
Tablo 12: Maltepe Belediyesinin Yıllara Göre Yapmış Olduğu Nakdi Yardımların Dağılımı.....	115
Tablo 13: Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü 2009 Yılı Performans Gerçekleşmeleri.....	116
Tablo 14:Maltepe Belediyesinin Gerçekleştirmiş Olduğu Yardımlar(2004–2008).....	117
Tablo 15: İBB'nin Maltepe ve Kadıköy İlçe Belediyelerine Yapmış Olduğu Sosyal Yardımların Karşılaştırılması(2004–2008).....	121

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e. :Adı Geçen Eser

A.g.k: Adı Geçen Kitap

ANAP: Anavatan Partisi

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

AP: Adalet Partisi

AYM: Anayasa Mahkemesi

Bkz: Bakınız

BBYKP: Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

FP: Fazilet Partisi

HP: Halkçı Parti

Ibid: Aynı Eser

IDP: Islahatçı Demokrasi Partisi

KAYA: Kamu Yönetimi Araştırma Raporu

MEHTAP: Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi

MGK: Milli Güvenlik Konseyi

RP: Refah Partisi

SHP: Sosyal Demokrat Halkçı Parti

s: Sayfa

SP: Saadet Partisi

TİP: Türkiye İşçi Partisi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜSİAD: Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği

t.y.: Basım Tarihi Yok

v.s.: Vesaire

y.y: Basım Yeri Yok

GİRİŞ

Küreselleşen dünya ile birlikte yönetimlerde ve yönetim uygulamalarında da değişimler yaşanmıştır. Yerel yönetimlere tarih sahnesinde zaman zaman, siyasal akımların da etkisiyle, oldukça etkin bir rol üstlendirilirken zaman zaman da oldukça pasif bir görev yüklenmiştir. Merkezin her yere aynı eşitlikte hizmet götürmekte zorluk çekeceği özellikle günümüz şartlarında artan istekler ve bilinç karşısında tek başına yetersiz kalacağı aşikardır. Bu nokta da devreye giren yerel yönetimler bazı dönemlerde siyasal akımlarında yön vericisi durumuna geçmiştir. İşte Batı da “Beledi Sosyalizm” olarak tanımlanan ve ilk başlarda halk tarafından “Gaz ve Su Belediyeciliği” olarak görülen kavram bu çalışmanın konusunun tarihsel temelini oluşturmaktadır.

Araştırmayla amaçlanan; Türkiye Cumhuriyetinde belediyeciliğin gelişiminin tarihsel sürecinin belirlenmesiyle, “Sosyal Belediyecilik” kavramı ekseninde, seçilmiş olan iki ilçe belediyesinin uygulamalarının karşılaştırılması ve kavramın günümüzde Türkiye yerel yönetimlerinde ne anlam ifade ettiği ve uygulanıp uygulanmadığının gözler önüne serilmesidir.

Bu noktada günümüzde “Sosyal Belediyecilik” denilince ne anlaşılması gerektiğini belirlemek için “Sosyal Belediyeciliğin” tanımının yapılmasında fayda görülmüştür. “Mahalli idareye sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen, bu çerçevede; kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca kanalize eden; işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun tesis edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mevhumunu güçlendirmeye yönelik olarak mahalli idarelere sosyalleştirme

ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir modeldir.”¹ “Sosyal Belediyecilik” anlayışının hangi ilkeler üzerine oturtulması gerektiğini belirtmek gerekirse: “*demokratik, özgürlükçü, üretici, tüketimi düzenleyici, birlikçi, bütünlükçü ve kaynak yaratıcı belediye*”² maddeleri sıralanabilir.

Önemli birkaç hocamızın yerel yönetimler üzerine yazmış olduğu kıymetli eserleri hariç, kavramın modern dünya anlayışı eksenindeki tarihsel gelişiminden bahsederken yabancı kaynaklardan faydalanılmıştır. Bu durumun olumsuz yönleriyle de karşılaşmıştır. Tezin hazırlanmasındaki sınırlı zaman dilimin de ilk bölümün içeriğini oluşturan “Beledi Sosyalizm” kavramının Batı menşeli olmasından dolayı yabancı kaynaklardan faydalanılmak istenmesi, yabancı kaynakların toplanmasının ve çevirilerinin yapılmasının uzun zaman dilimini kapsaması, tezin yazım aşamasında bir takım güçlükleri doğurmuştur.

Bahsedilen bu güçlüklerin bertaraf edilmesi için; öncelikle “Sosyal Belediyeciliği” irdelemeye geçmeden, belediyenin ne olduğu ve belediyenin dünyadaki tarihsel gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Bu tarihsel çerçeve perspektifinde; kentlerde ortaya çıkan yönetime ve bu yönetimin kurumlarının evrimine kısaca değinmenin gerekli olduğu düşünülmüştür.

Çalışma metni, üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde önce kavramsal olarak “*cite, municipale ve komün*” aşamaları içinde belediye ele alınmıştır. Ardından tezin yazımının öncelikli amacı olan “Sosyal Belediyecilik” kavramı bir zemin üzerine oturtulmaya çalışılmıştır. Bu aynı zamanda kavramın tarihsel evriminin de irdelenmesini gerektirmiştir. Batıda ki anlamı “Beledi Sosyalizm” olarak çevrilebilecek kavramın ortaya çıkışı, gelişimi ve sonrasında gelişen dünya ile anlamının aldığı yön ve uygulamalardaki değişim belirlenmeye çalışılmıştır.

¹ Yalçın Akdoğan, “Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik”, **Eminönü Bülteni**, İstanbul, Şubat 2002

² İlhan Tekeli, **Belediyecilik Yazıları (1976–1992)**, IULA-EMME, İstanbul, 1992, s.89

Beledi sosyalizm nedir, hangi ilkeler üzerine kurulmuştur, bu ilkelerin içi doldurulabilinmiş midir soruları cevaplanmak istenmiştir.

İkinci bölümde ise; Türkiye tarihinde belediyeçiliğin evriminden bahsedilmiştir. Osmanlıdaki belediyeçilik anlayışından başlanıp, Cumhuriyet tarihi belediyeçiliğine geçilmiş ve “Sosyal Belediyeçilik” için önemli bir tarih olan 1973 yılına kadar olan süreçten bahsedilmiştir. Burada 1973–1980 yılları arası sol politikaların ağırlıklı olarak işlerlik kazandığı belediyeçilikle, 1980 sonrası sağ politikaların ağırlıklı olarak işlerlik kazandığı belediyeçilik anlayışı ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu bölümde “Toplumcu Belediyeçilik Hareketinin” Türkiye’deki çıkış tarihine ve yerel yöneticilerin ideolojik görüşlerine bakıldığında sol ideolojilerin etkisi altında kalındığı açıkça ortaya konmuştur. Bunun aksine “Sosyal Belediyeçilik” kavramının kelime olarak ortaya konusu, ilk başlarda her ne kadar bilinçli olmadığı belirtilse de, muhafazakar eğilimli Refah Partisi ile birlikte olmuştur. Birbirinin temelini oluşturan bu iki kavramın Türkiye’de uygulanışında birbirinden çok farklı ideolojilerle ortaya konmuş olması oldukça çarpıcı gelmiştir.

RP’den sonra FP ile daha sonra da AKP ile devam edilen “Sosyal Belediyeçilik” uygulamalarının büyük bir programın ürünü mü yoksa oy endişesiyle kendi çıkarları doğrultusunda yandaşlara uygulanan yardımlar mı olduğuna dair bilimsel bir araştırma sonucu olmaması bu soruların cevabının, günümüzde hala daha objektif bir karşılık bulmasını engellemektedir. Bu bağlamda popüler bir slogan halini alan ve yardımların “Sosyal Belediyeçilik” anlayışıyla değil “Sadakacı Belediyeçilik” anlayışıyla yapıldığını belirten görüşlerde vardır. Tüm bu konulara değinildikten sonra Dünya’daki ve Türkiye’deki “Sosyal Belediyeçilik” algısı ve uygulamalarının gelişimi karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise; günümüzde kavramın durduğu yeri anlatabilmek için seçilmiş olan iki belediye arasında karşılaştırma yapılmıştır. Amaç; farklı siyasal programlara sahip belediyeler örneğinde “Sosyal Belediyeciliğin” asli kavramlarının karşılık bulup bulmadığının ortaya konmasıdır. Belediyelerden ilki, günümüz iktidarının siyasal programını temsil eden Maltepe Belediyesi, diğeri ise muhalefetin siyasal programını temsil eden Kadıköy Belediyesidir. İki belediyenin “Sosyal Belediyecilik” kavramına bakışları incelenmiştir. Belediyelerde böyle bir uygulama ve anlayış var mı, varsa bu kavram kapsamında yapmış oldukları çalışmalar nelerdir bunlar ele alınmış ve yaptıkları sosyal harcamaların hangi yönde ağırlık kazandığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu araştırma yapılırken iki belediyenin bütçesi, belediye sınırları içerisine giren alan ve bulundukları yerdeki insanların sosyo-ekonomik durumları göz önüne alınarak karşılaştırma gerçekleştirilmiştir. Bu belediyelerin tıpkı sosyo-ekonomik durumları gibi, sahip oldukları ilçe alanları ve bütçeleri de birbirlerine göre farklılık arz etmektedir. Bu yüzden iki belediyenin çalışmaları incelenip yorumlanırken bu farklılık göz önünde bulundurulmuştur. Kuşkusuz bu iki belediyenin seçilmesinde ki çekici noktalardan bazıları da bu farklılıklardır. Ancak bu iki ilçe belediyesinin seçilmesi sadece bunlara bağlı ya da şansa bırakılmış değildir. Maltepe ve Kadıköy Belediyelerinin karşılaştırılmada seçilmesinde, bu iki belediyenin çalışmalarına çok da yabancı olmayışının yeri vardır. Maltepe Belediyesi’nde yapmış olduğum staj döneminde belediyenin Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğüne bağlı Beyaz Masa biriminde görev almış olmam çalışmayı yürütmemde ve gerekli kaynak ve açıklamalara ulaşmamda fayda sağlamıştır.

Tüm bu araştırmalar sonucunda, çalışmada “Sosyal Belediyecilik” kavramının, farklı sosyo-ekonomik gelir düzeyine sahip insanlar için anlamının ne olduğu gözlemlenmeye çalışılmıştır. Halk için kavramın terminolojik anlamı bilinmiyor olsa da belediyelerin uygulamalarında bu sosyoekonomik farklılıklar, belediyelerden beklentileri değiştirmiş midir, beklentilerin yükselmesine ya da

düşmesine bir katkı sağlamış mıdır? Yoksa halkın aslında yönetiliş biçimlerine ve haklarına dair hiçbir farkındalığı ve dolayısıyla yerel yönetimlerden bir beklentileri yok mudur? Bu soruların cevapları bulunmak istenmiştir.

Tez konusunda seçilen iki ilçe belediyesinden, sosyo-ekonomik düzeyi daha düşük olan Maltepe ilçe sınırında yaşayanların belediyeden beklentileri ile “Sosyal Belediyecilik” kavramı bağlamında, görece olarak sosyo-ekonomik düzeyi daha yüksek olan Kadıköy ilçe sınırında yaşayanların belediyeden beklentileri karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BELEDİYESİLİĞİN GELİŞİMİNDE SOSYAL BELEDİYESİLİK

Tez konusunda anahtar iki kelime olan “Belediye” ve “Sosyal Belediyecilik” kavramlarının neler olduğunun açıklanması ve tarihsel gelişim süreçlerinin öncelikli olarak belirlenmesinin çalışmayı daha sağlam bir temele oturtacağı düşünülmüştür. Bundan dolayıdır ki öncelikle belediyenin tarihsel gelişimi anlatılacak, hangi evrimlerden geçtiği belirlenecektir. Ardından Batıda “Beledi Sosyalizm” olarak çevirebileceğimiz “Municipal Socialism” kavramının karşılık bulduğu belediyecilik anlayışı ve yönetim tarzından bahsedilecektir. Çünkü belediyenin ne olduğunu bilmeden, tarihte hangi işlevleri üstlendiği ve farklı toplumlarda ne gibi anlamlar yüklenip işlevler gördüğü anlatılmadan, günümüz “Sosyal Belediyeciliğinin” tarihsel temelini teşkil eden “Belediye Sosyalizm”inin ortaya çıkışından bahsedilmeden çalışma istenilen anlamına kavuşamayacaktır. Dolayısıyla bu bölümde önce kavramsal olarak *cite*, *municipe* ve *komün* aşamaları içinde belediye ele alınacaktır.

1.BELEDİYE

Belediyeler halkın ortak gereksinimlerinin karşılanması amacıyla ortaya çıkan, demokratik sistemlerde, halkın seçtiği organlarca yönetilen ve yerel işlerin yürütüldüğü bir sistemdir.

İnsanlık tarihinin ilk zamanlarında barınma, yaşam alanı, ibadethane, sosyal ihtiyaçlar gibi pek çok fonksiyon birbirinden ayrılmamıştır. Günümüz modern çağında lüks denilebilecek isteklerden öte bir ihtiyaç halini almış olan kavramlar o zamanlar hiçbir anlam ifade etmemektedir.

“Neolitik Çağ” olarak adlandırılan bu dönemde zaman geçtikçe artık bir takım hayvanları evcilleştirmek, bazı tarım ürünlerinin ekimini yapmak ve ziraatin temelini atmanın yanı sıra; mağara ya da derme çatma bir takım yerlerde yaşamak yerine bir takım ihtiyaçlara cevap verecek şekilde evler inşa edilmeye başlanmıştır.

“Bu dönemin evleri hem barınak, hem sığınak, hem de tapınak vazifesini görmekteydi. Öyle ki bu tür evlere ölü defnedilmekle mezarlık fonksiyonu bile verilmiştir. Bu ilk şehir örneklerinin ortaya çıktığı dönemde toplumlar, dini görev ve yetkileri de bünyesinde bulunduran bir liderin önderliğinde yaşamaktaydılar. Toplumsal iş bölümünün hemen hemen hiç olmadığı ya da çok alt düzeyde gerçekleştiği bu tür bir toplumda onları bir araya getiren en önemli olgu güvenlik meselesidir. Daha çok kara ikliminin hüküm sürdüğü yerlerdeki bu tür yaşam tarzına karşı, deniz, nehir, göl kenarları gibi gelişmeye daha müsait yerlerde ise imkanların da bolluğu nispetinde toplumsal iş bölümü daha fazla gerçekleşmiştir. En basit din görevlileri ile devlet yöneticilerinin ve bazı meslek gruplarının birbirlerinden kesin bir şekilde ayrılmış olmaları bu tür toplumlar için ilk endüstriyel gelişme sinyallerini verirken aynı zamanda toplumun bulunduğu statüye göre insanların sınıflara ayrılması ilkesi üzerine de kurulduğunu görmekteyiz. Bu tür toplumlar Akdeniz havzasında ve özellikle eski Yunanda cite adını verdiğimiz şehir devletlerinin ve ilk çağ demokrasilerinin de habercisi olmuşlardır.”³

İhtiyaçlar, güvenlik ve işbölümü gibi nedenler doğrultusunda bir araya gelerek toplu yaşamaya başlayan insanlar şehirler kurmaya başlamışlardır. Birlikte yaşamının beraberinde getirdiği bir takım sorunları da aşmak için çeşitli çözümler üretmişlerdir. Her ne kadar birkaç yüzyıl öncesine kadar bugünkü anladığımız yapıda bir belediyeçilik şekli oluşmamış olsa da başka bir takım mekanizmalarla yerel bazda oluşan sorunlar hallediliyor, yerel ihtiyaçlar o günkü olanaklar ve sistem dahilinde karşılanıyordu. Buradan da anlayabileceğimiz

³ Osman Nuri Ergin, **Beledi Bilgiler**, İstanbul, 1939, s.3

üzere, Yıldızhan Yayla'nın da belirtmiş olduğu gibi, bir yerde belediye olabilmesi için yahutta orada en azından belediye hizmetlerinin görülebilmesi için yerleşik ve toplu bir yaşama düzeninin gerekliliği esastır.⁴

Bu bağlamda öncelikle kendi literatürümüzde ki belediye kelimesinin etimolojik kökenine bakmakta fayda vardır. Kelimenin kökü belde ve bilad kelimeleri ile bağlantılıdır. Günümüz de yerel yönetim olarak kullandığımız belediye kelimesinin kökeni olan belde kelimesi de Arapçada kent kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır.⁵

Araplar belediyeyi “muhit, mahdut ve muayyen şol mekana denilir ki kuttan ve sukkanın (orada yaşayanlar, sakinler) içtima ve ikametleri ile müteessir ola” diye tanımlarken, bazıları da “etraftan müteayyiz ve müteayyin ve mümeyyiz olan her kıtayı arz belde ıtlak olunur.” diyerek yani belli bir alanın belli bir takım işlerin yerine getirilmesi amacı ile ayrılmış olması şeklinde tanımlamışlardır.⁶

Tanzimatla birlikte kullanılmaya başlanan belediye terimi Osman Nuri'nin mecellesinde tam olarak tanımını almıştır. Ergin belediyeyi; “Ortak menfaatler ve karşılıklı ihtiyaçların zorlaması ile bir belde de oturan halkın, beldelerine ve dolayısıyla kendilerine ait meseleleri, hükümetin kanunla belirttiği sınır ve sorumluluk dairesinde seçmiş oldukları vekilleri vasıtası ile halletmeleri” olarak tanımlamıştır. Bu eserde yazılmış şekliyle baktığımızda belediye günümüz tanımına uygun, bizim anladığımız şeklini almıştır.

Belediyenin kelime anlamına baktıktan sonra, öncelikle demokrasinin beşikleri olarak adlandırabileceğimiz yerel yönetimlerin, Mahmut Güler' in ifadesiyle ilk “özgür kentler” in, geçmişten geleceğe doğru nasıl bir tarihi

⁴ Yıldızhan Yayla, **Belediye Nedir?**, İstanbul, y.y. 1987, s.8

⁵ M. Ali Gökaçtı, **Dünyada ve Türkiye’de Belediyecilik**, İstanbul, Ozan Yayıncılık, 1996, s.9

⁶ Osman Nuri Ergin, **a.g.e**, s.3

süzgeçten geçtiğini ve medeni dünyada yerel yönetimlere nasıl bir zemin hazırladığına göz atmakta fayda vardır.

1.1.CİTE(YUNAN TARZI ŞEHİR)

Eski yunan(cite) ve Roma(municepe) şehir tarzı bu günkü belediyeçilik anlayışının temellerini teşkil eder.

Su kenarlarında ve özellikle de Akdeniz civarında yerleşen toplumlar fırsatların ve imkanların diğer bölgelere göre nispeten daha fazla olması sebebiyle gelişmelerini diğer bölgelerde yaşayan toplumlara göre daha çabuk elde etmişlerdir. Bu bölgeler içerisinde Antik Yunan ilk modern şehir organizasyonunun ortaya çıkışı ve mahalli yönetim anlayışının ilkel bir şekilde de olsa bu bölge de gelişmesi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Antik Yunan'ın ekonomik refahının en büyük nedenleri, üretim faktörleri üzerinde etkin bir mülkiyet hakkı sistemi kurmaları ve buna uygun bir hukuki çerçeve meydana getirmeleridir. Cite diye tanımlanan yunan şehir devletleri kurdukları koloniler sebebiyle geniş bir sahaya yayılmalarının kaçınılmaz bir sonucu olarak taşradaki bu yerlerde tam anlamı ile bir özerklik sayılmasa bile yerel bazı problemlerin yerinde daha kolayca halledileceği düşüncesi ile bir yerel idareler sisteminin doğmasına ön ayak olmuşlardır.

“Antik cite, kendi kendini yöneten, belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların oluşturduğu en küçük, demokratik bir yönetsel birimdir.”⁷ İlk kez merkezden bir ölçüde de olsa ayrılan ve bir takım işleri kendi başına yapabilme hakkını elde eden bu citelerde henüz bizim anladığımız anlamda belediyeçilik fonksiyonları ayrılmamıştır.

Cite hakkı ya da şehircilik hakkı denilen yönetime katılabilmek için konmuş bir takım şartlar mevcuttu citeler’de. Bu şartlar ise kısaca; evli olmak,

⁷ Ruşen KELEŞ, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, İstanbul, Cem Yayınevi, 2009, s.31

belirli bir oranda mal sahibi olmak, mahkemeye müracaat etmek ve kendisini mahkeme de savunabilmek hakkına sahip olmak, genel toplantılara katılabilmek hakkına sahip olmak, meclis ve hakim seçimlerinde söz ve oy hakkı sahibi olmaktı.⁸ Konumuzun temelini teşkil etmesi bakımından kısaca değinilen Yunan demokrasi ve yerel yönetimlerinin fazla ayrıntısına girmeden diğer bir önemli demokrasi örneği olan Roma tarzı şehir yönetimi olan municipelere geçeceğiz.

1.2. MUNICIPE(ROMA TARZI ŞEHİR)

Roma şehrini ifade eden “*Municipe*” terimi bugünkü İngilizcedeki “*municipality*” (belediye) teriminin kökenidir.⁹ Bugün bile belediyelere Fransa’da “municipe”, İngiltere’de “municipality” dendiği göz önüne alındığında, Roma idari sisteminin günümüz batı dünyasının idari erkini ne oranda etkilemiş olduğunu rahatlıkla görürüz.

Citeler ile karşılaştırıldığında, Roma’da durumun citelere göre biraz daha farklı olduğunu görürüz. Romalılar şehri üç ayrı statüde konumlandırmıştır. Bunlar, silah zoruyla Roma İmparatorluğuna katılan yerler, savaş sırasında kendi istekleriyle imparatorluğa katılan yerler ve Roma’nın gücü karşısında mahalli örf ve adet konumlarını korumak şartıyla Roma Konfederasyonuna katılan yerlerdir.¹⁰

Municipe’ler kimi yerel ve siyasal yetkileri olmakla birlikte, daha çok bir yönetsel özerklikten yararlanıyorlardı. Yeni kazanılan topraklar üzerinde yaşayanlara önce ticari etkinliklerde bulunma hakkı tanınıyor sonra da kentin yönetimine ilişkin yetkiler bir ölçüde bırakılıyordu.¹¹

⁸ M. Ali Gökaçtı, a.g.e., s.11

⁹ “Türkiye’de ve Dünya’da Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe”, *Aydınlanma* 1923, sayı 51, Kış 2004, , (Çevrimiçi) <http://kisi.deu.edu.tr/hakki.uyar/6.pdf>, erişim tarihi 13 Ekim 2008

¹⁰ Osman Nuri Ergin, a.g.e., 1939, s.10

¹¹ Ruşen KELEŞ, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, 2009, s.32

Yunan citeleri ile mukayese edildiğinde, municipe halkı senato seçimlerine katılma ve en önemlisi kendi yerel yöneticilerini seçme hakkına sahip olmaları bakımından farklıdır. Bu seçme ve seçilme hakkı citeler ile karşılaştırıldığında çok daha geniş bir kitle tarafından kullanılmakla birlikte, seçme ve seçilme hakkının eski Yunan'da olduğu gibi köle sınıfı için geçerliliği söz konusu değildi. Kendi işlerinde büyük bir serbestliğe sahip olan municipe'ler erzak tedariki için büyük ambarlar inşa edip, erzak depolamak ve daha sonra kıtlık ve savaş gibi zor dönemlerde bunu halka ucuza satmak, fakir ve muhtaçlara parasız olarak bakmak, halk sağlığı için maaşlı doktor bulundurmak, okul yaparak halkın eğitimini sağlamak, şehre su getirmek ve belli merkezler de bunu halka dağıtmak, köprü ve yol inşa etmek gerektiğinde bunların bakım ve onarımlarını yaptırmak gibi, daha önce pek örneğine rastlanmayan tarzda bir örgütlenme gerçekleştirerek bu hizmetleri yerine getiriyorlardı.¹² Tüm bunlar "Sosyal Belediyecilik" kavramının uygulama alanı bulduğu dönemlerde karşımıza çıkan bir takım hizmetlerin daha önceleri, municipe'lerde uygulandığını hatta temelinin bu zamanlarda atılmış olduğu fikrini ortaya çıkartıyor. Bu anlamda municipe'ler bizim için önemlidir.

Roma İmparatorluğunun güçlü olduğu dönemlerde iyi bir şekilde işleyen municipe idareleri, imparatorluğun gücünü koruyamayarak zayıflamaya yüz tuttuğu dönemde duraklama ve yozlaşmaya yüz tutmuştur. Özellikle Roma'nın Hristiyanlığı kabul etmesinden sonra bu idareler papazların eline geçip basit bir kazanç halini almıştır. Kentler; hükümdarların gücü karşısında, gerçek bir yerel özerkliğe sahip olabilmiş değildirler.

Municipelere kısaca değindikten sonra, son olarak komünlerden bahsedilecek hemen ardından da modern belediyecilik tarihine giriş yapılacaktır.

¹² Osman Nuri Ergin, a.g.e., s.12

1.3.ORTAÇAĞ AVRUPASINDA ŞEHİRLER (COMMUNE)

Roma İmparatorluğunun varlığını sürdürdüğü günlerden başlayarak ruhban sınıfı yerel yönetimleri ele geçirerek idari mekanizmalarda etkin hale gelmiştir. İmparatorluğun ortadan kalkmasıyla etkinliklerini daha da pekiştirmişlerdir. Ruhban sınıfının yanı sıra Avrupa’da derebeyleri de etkin bir merkezde yer alıyorlardı. Roma devletinin zaafa uğraması ile birlikte onun koyduğu toprak düzeninin de çözülmesi, çoğunlukla askeri sınıf mensubu bir takım şahısların büyük arazileri mülkiyetlerine geçirmeleri, merkezi idareden feodal bir düzene geçişi de hızlandırmıştır. Haksız bir yöntemle ele geçirdikleri toprakları baskı unsuruyla elde tutmaya çalışan bu zümre halk için büyük bir sıkıntı oluşturmıştır.

Böyle bir kargaşa ve istikrarsızlık ortamında Adriyatik körfezinin en ucunda, bugünkü Venedik’te yeni bir yapılanmanın ilk öncüleri ortaya çıkmıştır. Kuzeyden gelen işgalcilerin yüksek dağlarla çevrili, sahillere pek inmemeleri neticesinde baskı ve anarşi ortamından bıkan insanlar, işgal edilmesi kolay olmayan pek çok küçük adadan oluşan bu bölgede ilk komünü kurmuşlardır. Hiçbir hükümete bağlı olamayan ve kendi kendilerini “*maritime tribunes*” adındaki bir meclis aracılığı ile idare eden Venedik komünü yakınındaki birçok köy ve kasabayı da kontrolü altına almıştır. Kısa bir süre sonra, İtalya’da bilhassa dağlık ve sahil kesimlerinde böyle bağımsız şehir devletçikleri ardı ardına ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu arada önceleri İtalya’ya birer yağmacı olarak gelen ve her türlü medeniyet eserini kendilerine düşman kabul eden Cermen toplulukları da geçen zaman içerisinde ele geçirdikleri medeni altyapıya, kendilerinden de bir şeyler katma suretiyle, mevcut Habsburg hanedanı vasıtası ile bu yüzyıla kadar taşınacak olan Roma-Cermen medeniyetinin temellerini atmışlardır.¹³

¹³ M. Ali Gökaçtı, a.g.e., s.14

Tüm bu gelişmeler ışığında siyasi istikrar sağlamak ve huzur içerisinde bir düzen kurmak çabesindeki Kral 1. Otto, sayıları giderek artan bu şehir devletçiklerine, Romalılar zamanındaki gibi yerel yönetimlerde tam yetki ve serbestlik tanıyarak onları derebeyleri ile papaların gazabından kurtarmıştır. Bir nevi Roma dönemindeki municipe idaresini hatırlatan güçlü bir merkezi idare altında ancak yerel işlerde bağımsız yönetim tarzı, bu gelişme ile önce İtalya'ya ve zaman içerisinde bütün Avrupa'ya yayılmıştır.¹⁴ Bir şehir civarında hakimiyeti olan ancak dışarıdan gelen baskılara karşı kendilerini koruyamayacak durumda olan komünler, şehirlerde sınıf farklılıklarından doğan çatışmalar, hakimiyet mücadelesi ve komünler arasında olan düşmanca yaklaşımlar gibi sebeplerden dolayı, tam anlamıyla bir istikrar sağlayamamışlardır. Venedik, Ceneviz gibi büyük komünler dışındakiler ya kendi isteği ile ya da zorla kralların himayesi altına girmişlerdir. Bu da o güne kadar oluşturulmuş olan yerel yönetim geleneklerinin ortadan kalkması ve şehirlerin üzerine ortaçağ karanlığının düşmesi ile şehircilikte de bir duraklama hatta gerileme döneminin başlamasına neden olmuştur.

10. yüzyıldan, Fransız ihtilalinin gerçekleştiği 1789 yılına kadar süregelen dönemde, Avrupa kıtası üzerinde, eskisi ile mukayese edilebilecek düzeyde bir yerel yönetim düzenine pek rastlanamamıştır. “Kentlerin ve yerel özerklik düşüncesinin gelişmesi, geniş ölçüde, feodalizmin yıkılmasına bağlı kalmıştır, 10. yüzyıldan sonra, burjuvazinin gelişmesine koşut olarak, kentlerde büyümüş, gelişmiştir.”¹⁵

Sonuç olarak, geçmiş dönemlere kıyasla ortaçağ ve yeniçağ boyunca ciddi bir ilerleme kaydedemeyen hatta gerileyen Avrupa belediyeçiliği, yeniden hamle yapabilmek ve pek çok farklı alternatif dahilinde yeni bir yerel yönetim anlayışını

¹⁴ M. Ali Gökaçtı, aynı, s.16

¹⁵ Ruşen KELEŞ, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, 2009, s.32

geliştirebilmek için bambaşka bir siyasi yapılanma dönemi olan 1789 tarihini beklemek zorunda kalmıştır.¹⁶

2. MODERN BELEDİYESİCİLİĞİN TARİHİ GELİŞİMİ

İlkçağlardan itibaren cite, municipe, komün gibi aşamalardan geçen şehirlerin hemen hepsi emri altına girdiği devlete tabii olmanın sonucu olarak elde etmiş oldukları hakları koruyamamışlardır. Tamamiyle kralların keyfine ve takdir hakkına kalmış olan yerel yönetimler, Fransa gibi bazı yerlerde bir takım kurumlar aracılığı ile varlıklarını sürdürmüşlerse de pek kayda değer bir gelişme de gösterememişlerdir. Ruşen Keleş'in anlatımıyla; “yerel özerklik” ve “yerinden yönetim” gibi kavramların gelişmesiyle merkezi yönetimin gücü arasında ters orantılı bir bağlantı vardır. Kısaca, merkezi yönetim güçlendikçe, yerel yönetim gücünden yitirmiştir.¹⁷ Yani cite, municipe, komün gibi şekillerde, tam olarak bu günkü anladığımız şekliyle olmasa da, kendini gösteren yerel yönetimler hükümdarların etkisinin altına girdiğinde güçlerini ve özerkliklerini koruyamamışlardır.

18. yy.'a kadar o günkü dünya şartlarının da belli bir istikrar dahilinde durağanlığı sebebiyle hemen hemen her alanda ciddi bir gelişme işareti alınmamakta iken bu yüzyılın sonuna doğru Avrupa kıtasında ortaya çıkan çok önemli iki gelişme önce Avrupa'nın sonrada günümüze kadar devam edecek bir süreçte bütün dünyanın mevcut dengelerini değiştirecektir. Bu gelişmeler 1789 Fransız İhtilali ile hemen hemen aynı yıllarda İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimidir. Bu iki önemli gelişme Dünyada her alanda etkisini göstermiş olduğu gibi yerel yönetimlere bakış açısında ve yerel yönetimlerin gelişim sürecinde de etkili olmuştur. Yaşanan iki gelişmenin gerçekleştiği dönemde endüstrileşme ve kentleşme hız kazanmıştır.

¹⁶ M. Ali Gökaçtı, a.g.e., s.20

¹⁷ Ruşen KELEŞ, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, 2009, s.31

Tamda bu gelişmeler yaşanırken yerel yönetimlerde belediye terimi ilk kez, 1789 tarihli Fransız Kurucu Meclisi'nde kullanılmıştır. Ardından İngiltere'de belediye tüzel kişiliklerinin (Municipal Corporations) ilk kez 1835 tarihinde gerçekleştirilen düzeltimler sırasında kurulduğu görülür.¹⁸

3.“SOSYAL BELEDİYECİLİK” ya da “BELEDİ SOSYALİZM” ve ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

“Sosyal Belediyecilik” kavramı tarih sahnesine ilk çıktığında kuşkusuz bu gün uygulamada olan şekliyle birebir benzerlikler taşııyordu. Bugünkü anlamıyla “sosyal belediyecilik” denilince çeşitli yazarlardan çeşitli tanımlar bulabiliriz, bununla birlikte hepsi genel itibariyle aynı noktalara dikkat çeken benzer tanımlar yapmışlardır. Günümüz belediyecilik uygulamalarında, özellikle olarak Türkiye’de, “sosyal belediyecilik” kavramının içini doldurmak için genel olarak kullanılan tanımı daha önce zaten belirtmiştik. Bu bölümde asıl yapılmak istenen; kavramın asıl çıkış noktası olan Batı’da ne şekilde tezahür ettiğini ortaya koymaktır. Bunun içinde “Sosyal Belediyecilik” kavramının çıkış noktası olarak kabul ettiğimiz İngiltere’nin, genelde yönetim yapısından, özeldeyse yerel yönetiminden bahsedilerek “Beledi Sosyalizm”in ortaya çıkış safhasına geçilecektir.

İngiltere 1485’ten 17. yy.’ın ilk yıllarına kadar Tudor Hanedanı tarafından yönetilmiştir. Daha sonra; 1603’ten 1688’e kadar Stuart Hanedanı, 1688–1714 yılları arasında Orange Hanedanı, 1714’te de Avrupalı bir hanedan olan Hanovra hanedanı hükümdarlığı altında yönetilmiştir. Bu hanedanlardan Tudor Hanedanının başında Kraliçe Elisabeth, Stuart Hanedanının başında da Cromwell önemli bir yer tutmaktadır.

Cromwell döneminde ülke denizcilik yönünden oldukça gelişmiştir. Cromwell’in ölümünün ardından İngiltere’nin başına geçen Stuart kralları

¹⁸ Ruşen KELEŞ, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, 2009, s.34

zamanında ülkenin demokratik gelişimi bakımından önemli olaylar yaşanmıştır. Stuart kralları ülkeyi mutlak bir şekilde yönetmek isteyince, Kral ile Parlamento arasında bir mücadele ortaya çıkmıştır. Bu mücadele sırasında Parlamento ikiye ayrılmıştır. Bu iki kanadın bir tarafını Tory'ler (bugünkü Muhafazakar Parti), bir tarafını da Whig'ler (Liberal Parti) oluşturmaktadır. Tory'ler kralın yetkilerinin arttırılmasını istiyorken Whig'ler parlamentonun kral karşısında yetkilerinin arttırılmasını istiyorlardı. Bu mücadele 1688 yılına kadar sürdü, bu tarihte İngiltere tahtına Parlamento tarafından Kral William getirildi. Ancak bu rastlantısal bir olay değildi; Kral William, Parlamento'ya geniş haklar tanıyan "Haklar Beyannamesi"ni kabul etmesi şartıyla getirtilmişti. Hatta Kral William Haklar Beyannamesi'ni kabul ettikten sonra kendisi ve karısı Kraliçe Mary'e hükümdarlık tacı Parlamento tarafından giydirilmiştir. Bu durumda Krala hükümdarlık etme yetkisini Parlamentonun vermiş olduğunu gösterir ki, bu gelişme Avrupa monarşilerinde yerleşmiş olan "İlahi Hukuk" teorisinin İngiltere'de sona ermiş olduğunu gösterir. Aynı zamanda "Haklar Beyannamesi" İngiliz demokrasisinin en önemli belgesi olarak tarihte yerini almıştır.¹⁹

Artık krala hükümdarlık yetkisini bile verebilecek güçte olan İngiliz parlamentosunda Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası vardır. Lordlar Kamarasının aksine seçimle oluşan Avam Kamarasında ilk başlarda hayli sınırlandırılmış olan oy hakkı 19. yy. boyunca köklü değişikliklere uğramıştır.

Bu değişikliklere yol açan olaylar 19. yüzyılın başında kendisini göstermeye başlamıştır. 1815'den, 1832 yılına kadar süren Reform Hareketi (Reform Movement) toplumda genel bir etkiye sahip olmuştur. Bu etki, "İşçi Sınıfı" ile endüstri şehirlerinin ortaya çıkardığı "Orta Sınıf"ı geçici olarak birleştirmiştir. Gerçek gayeleri birbirinden farklı ve değişik olan bu reformcular, parlamentoda ıslahat yapılması hususunda hem fikirdiler. Bunun için birbirlerinin prensip ve gayelerini incelemek lüzumunu hissetmeden kampanyaya

¹⁹ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789–1914)**, İstanbul, Alkım Yayınları, 2006, s.6–7

girişmişlerdir. Ulaşmak istedikleri sonuç aynı olmasına rağmen esas duruşları aynı değildir aslında. 1830 yılında Whig'lerin tekrardan İngiltere yönetime gelmesiyle "Reform Bill" adlı tasarı hazırlanmış ve bu tasarı bir kez Avam Kamarasında bir kez de Lordlar Kamarasında reddedildikten sonra 1832 yılının haziran ayında kanunlaşmıştır.²⁰

"1832 tarihli Reform Kanunundan önce, ülkede partilerin teşkilâtı yoktu. Esasen, bu tarihten önce siyasi partiler, parlamentoda önemli meseleler üzerinde birlikte düşünen ve birlikte oy veren gruplardan ibaretti. Bunlar akrabaları ve dostları tarafından hatta bizzat kendileri tarafından Tory'ler veya Whig'ler olarak adlandırılıyorlardı. Memleketteki her büyük konak, Tory veya Whig'lerin içtimâî faaliyetlerinin merkezini teşkil ediyordu. Mensup oldukları mahallî bir parti olmadığı gibi, parlamento dışında da parti nev'inden bir teşekkül mevcut değildi. Hatta parlamento içinde bile, üyeler bugünkü manada teşkilâtlanmış veya gruplaşmış değillerdi. Sadece aynı kanaatlere sahip kimselerin meydana getirdikleri gruplar, birbirlerinin evlerinde toplanır ve tutumlarını görüşüp, tartışırlardı."²¹ 1832'deki Reform Kanunu'na gelinceye kadar milletvekilliği ülkede adeta bir alım satım mevzusu halini almıştır. Seçim çevrelerindeki ağaları memnun etmeden, onlara hoş görünmeden parlâmentonun eşliğinden girmek mümkün değildir. Bir kimse, ne kadar bilgili, ne kadar faziletli olursa olsun, kesesi boş olduğu müddetçe milletvekili seçilmesine imkan yoktur. Bu yüzden o devirdeki seçim çevreleri; kese, cep (pocket) veya rotten (bozuk, tefessüh etmiş) çevreler olarak adlandırılmıştır.²²

1832'deki Reform Kanunuyla bu bozuk sistem kısmen ıslah edilmiş ve seçmen sayısı arttırılmıştır. Ancak bu işçi sınıfına tanınan hakların genişlediği

²⁰ M. Tunçer Karamustafaoğlu, "İngiliz İşçi Partisi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 18, Sayı 1-4, 1961, s.232-233

²¹ M. Tunçer Karamustafaoğlu, **aynı**, s. 228

²² Norman Wilding, Philip Laundry, *An Encyclopedia of Parliament*, s.489'dan aktaran: M. Tunçer Karamustafaoğlu, **aynı**, s. 129

anlamına gelmemiştir.²³ Bu kanunla daha çok orta sınıfı tatmin eden bir reform oluşmuştur. Oy hakkı toprağı veya evi olanlara tanınmış, genel oy kabul edilmemiştir. Özellikle işçilerin oy hakkının olmayışı onlarda günden güne artan bir huzursuzluğa sebep olmuştur.

1832'deki Reform kanunu ile başlayan süreç 1867 ve 1884'te kabul edilen kanunlarla genişletilmiştir. Böylece oy hakkı büyük toprak sahiplerinin dışına çıkarak önce ticaret ve sanayi burjuvazisine ve giderek küçük burjuvalarla işçi yığınlarına doğru yayılmıştır.²⁴ İşçiler ancak 1867'de çıkan Reform Kanunu ile seçim hakkını elde edebilmişlerdir. Oy hakkının yayılmasıyla yerel yönetimlerde de halkın sözü etkili olmaya başlamıştır. Çalıştay faaliyetlerinin benimsenmesi, kamu analistlerinin tayin edilmesi, ücretsiz genel kütüphanelerin açılması ya da kamu sağlığını ilgilendiren sorunlarla ilgilenilmesi gibi konulardaki kararlar yerel yönetimlere bırakılmıştır. Böylece belediye faaliyetlerinin niteliğinde sıradışı bir fark ve çeşitlilik meydana gelmiştir. Gerçekleştirilen faaliyetlerin miktarı beldelede yaşayan bireylerin ve grupların etkisine bağlı olmuştur.²⁵

Buraya kadar bahsettiğimiz kısım İngiltere'deki yönetim yapısını genel hatlarıyla oluşturmamızı sağlamıştır. Şimdi asıl konumuz olan yerel yönetimlerin gelişimine geçmekte fayda vardır.

Modern yerel yönetimlerin doğuşu, 18. yy.'ın ortalarında başlayan endüstrileşme ile yakından bağlantılıdır. Bu devrim Kuzey Amerika, Batı Avrupa gibi İngiltere'de de oldukça yüksek oranda nüfus artışına ve kentleşmeye yol açmıştır. Endüstrileşme ve kentleşmenin etkileri kendisini belli etmeye başlamış;

²³İşçi sınıfıyla orta sınıf arasında gelişen ve ilk başta da belirttiğimiz gibi, bu iki sınıfın, birbirlerinin prensip ve gayelerini incelemiden girişmiş oldukları kampanyanın sonucudur bu durum. 1832 Reformuyla orta sınıf istediğini elde etmişken aslında işçi sınıfı amacına ulaşamamıştır. Bunun sonucunda da işçi sınıfında yönetim düzenine karşı huzursuzluklar ortaya çıkmaya başlayacaktır.

²⁴Server Tanilli, *Uygarlık Tarihi*, İstanbul, Alkım Yayınları, 2006, s. 102

²⁵Hamish Fraser, "Municipal Socialism and Social Policy", *The Victorian City: A Reader in British Urban History, 1820–1914*, ed: J. Morris and Richard Rodger, London, 1997, s.260

yoksulluk, hastalık, suç, aşırı kirlilik şehirlerin temel problemleri haline gelmiştir.²⁶ Bu durumda yüksek düzeyde kamu hizmeti gereksinimini ortaya çıkartmıştır. Var olan talebin sonucunda yeni ve çeşitli fonksiyonlar üstlenmek durumunda kalan yerel yönetimlerin, 18. yy.'a kadar ortaçağ geleneğiyle yönetildikleri için, hızla endüstrileşen İngiltere'de artan nüfus ve kentleşmenin ortaya çıkarttığı kentsel problemlere cevap vermesi olanaksız gözüküyordu. Bu yetersizliğin sonucu olarak da yıllar içerisinde yerel yönetimlerin iyileştirilmesi için bir takım yasalar yapılmıştır. Nihayetinde 1884 yılında yapılan Yerel Yönetim Yasası ile İngiltere'deki yerel yönetim yapısı olgunlaşmasını tamamlamıştır. Bu yasa ile kentsel ve kırsal bölge meclisleri kurulmuştur, nüfusu 300'ü geçen köylerde köy meclislerinin kurulması kabul edilmiştir. Zamanla çeşitlenen işlevleri ile yerel yönetimlerin halkın gözünde önemi artmış, yerel yönetimler bölgesel düzeyde kariyer yapma yerleri ve daha da mühimi merkezi yönetimin artan bir düzeyde önemli sorumluluklarını devretmek istediği kurumlar haline gelmişlerdir. Bu sorumluluklara; vergi, ehliyet, yollar, tartı ve ölçümler, polis teşkilatının kurulması örnek gösterilebilir. Devletin, kamusal hizmetlerin birçoğunun sağlanmasında yerel yönetimlere devrettiği sorumluluklar arasında 1890 yılında yerel yönetimlere düşük maliyetli konutlar yapmaları için izin vermesi ve buna teşvik etmek içinde 1919 yılında merkezi yönetimce destek vermesi bulunmaktadır.²⁷

Halkın gözünde önemi ve aldığı sorumlulukları artan yerel yönetimler; ilk başlarda "*halkın refahı, etkin ve verimli beledi girişimciliğin sağlayacağı ekonomik yararlar*" düşüncelerinden kaynaklı olarak, daha sonraları İngiliz halkı tarafından "*Gaz ve Su Sosyalizmi*"²⁸ olarak adlandırılacak olan "Beledi

²⁶Tony Byrne, **Local Government in Britain: Everyone's Guide to How It All Works**, London, Penguin Boks, 1994, s.13

²⁷Halis Yunus Ersöz, **Sosyal Politika Açısından Yerel Yönetimler (İngiltere, İsveç ve Türkiye örneği)**, İstanbul, Filiz Kitabevi., 2000, s.90-93

²⁸ Böyle adlandırılmasının nedeni; o dönemde özellikle Glasgow'da iki özel su şirketinin su tedarikinde yetersiz kalmaları bilhassa itfaiye araçlarının kullanımı için geceleri su borularının dolu tutulmasındaki yetersizlikleri, belediye meclisindeki çoğunluk tarafından belediyenin su

Sosyalizm” uygulamalarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. 1870’li yıllarda İngiltere’nin Birmingham kentinde, Joseph Chamberlain önderliğinde ortaya çıkan bu hareket zaman geçtikçe Fabianların etkisi altına girmiştir ve siyasal yönde de ağırlığını arttırmaya başarmıştır.

Fabianlar gibi düşünce kuruluşlarının kurumsallaşması daha çok 19. yüzyıl İngiltere’sinde gerçekleşmiştir, 19. yüzyılın son çeyreğinde kurulan Fabian Topluluğu özellikle sol düşüncede en etkili düşünce kaynaklarından birisi haline gelmiştir.²⁹ “Beledi Sosyalizm”in ortaya çıkıp gelişmesini sağlayan Topluluk; 1884 yılında bir grup aydının Fabian adını verdikleri bir dernek olarak kurulmuştur. İngiltere’de kurulan ve sosyalizmin yasal yollarla geliştirilmesini savunan³⁰ Fabian derneği adını düşmanı oyalamasıyla ün yapmış Romalı konsül ve general Fabius Cunctator’dan esinlenerek almıştır. General Fabius Cunctator, Roma’yı Anibal (Hanibal’da denmektedir) idaresindeki Kartaca ordusundan kurtarmak için farklı bir metot geliştirmiştir. Bu yolla tüm Roma ordusunu Kartaca ordusuyla karşı karşıya getirerek yenmek yerine küçük küçük saldırılar düzenleyerek Roma’yı kurtarmak yoluna gitmiştir. Aynı metodu benimseyen Fabian Topluluğu, toplumda reform yapmanın yolunun netice vermeyecek tek bir ihtilâl ile değil parlamentoyu reform yapmaya yöneltecek faaliyetler ile olduğuna inanmışlardır.³¹ Aynen Fabius’un, M.Ö. 209’da Anibal’ın kendisinden daha güçlü ordusunu sabır, dikkat ve savunmaya dayalı stratejileri ile yendiği gibi Fabianlarda sosyalizmin kapitalizmden ekonomik, sosyal ve ahlaki olarak daha

tedariki yapması konusunda karar alınmasını sağlamıştır. Bu durumda “*beledi sosyalizm*” hareketinin böyle anılmasına neden olmuştur.

²⁹(Çevrimiçi):<http://www.usakgundem.com/yazar/1294/d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnce-kurulu%C5%9Flar%C4%B1-ve-d%C4%B1%C5%9F-politika.html>, erişim tarihi 19 Mart 2009

³⁰(Çevrimiçi): <http://www.bilgininadresi.net/Madde/15010/Fabianizm>, erişim tarihi 19 Mart 2009

³¹Sema Ege, “ Fabian Society ve İki Yenilikçi Yazar G. Bernard Shaw ve H.G. Wells 1903-1908”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt 40, Sayı 3-4, 2000, s.218

üstün olduğunu anlatan sabırlı, dikkatli ve savunmaya dayalı kampanyalarla kapitalizmin ezici gücünü kırmayı planlamışlardır.³²

Sosyalist düşünceleri eğitilmiş kişiler arasında yaymayı amaçlayan Fabian Topluluğunda da; sosyalizme devrim yoluyla değil bir evrim süreci sonunda ulaşılabileceği savunuluyordu.³³ Dar fakat etkili bir çevrenin savunduğu görüşleri İngiltere tarihinde ekonomi, politika, tartışma ve uygulamalarıyla işçi sınıfının siyasal yönelim ve örgütlenmesinde etkili olduğu gibi, diğer ülkelerde de sosyal politika uygulama ve tartışmalarında örnek oluşturmuşlardır. Sosyalist yazar ve düşünürlerin fikirlerini ve sosyalizmi tanıtmak üzere toplanan bu entellektüel toplulukta ünlü üyelerde bulunmaktaydı. Fabian Topluluğunun ünlü üyeleri arasında devrin önde gelen tiyatro yazarı George Bernard Shaw, ünlü ekonomici Sydney Webb ve eşi Beatrice Webb bulunmaktadır. Londra da ilk başta gençler tarafından kurulan bu topluluğa ünlü üyelerin katılımı ve 1889 yılında dernekteki dört üyenin yazmış olduğu “Fabian Essays in Socialism” kitabını çıkartmalarıyla radikal çevrelerinde ilgisini çeken topluluk İngiltere’de ülke çapında dernekler kurmaya başlamıştır.

Fabian Topluluğu, lider kadronun ve seçilmiş ulusal üyelerin oluşturduğu yürütme kurulu ve destekçilerin oluşturduğu örgütsel kadro olmak üzere iki ana öğeden meydana gelmektedir. Örgütsel kadroyu oluşturan destekçilerin bir kısmını; yerel Fabian Topluluğuna katılan 2000 civarında kişinin yanında, çoğunluğunu Londra’da yaşayan ve Fabian sosyalizminin ortaya koymuş olduğu düşünceleri ve öne sürdüğü pratik önerileri destekleyen ama bununla birlikte Fabian Manifestosunu da imzalamayı istemeyen küçük bir topluluk oluşturmaktadır.³⁴

³² P.Schumaker, D.C. Kiel and T. Heilke, “Grand Ideas, Grand Schemes: Political Ideologies in The Nineteenth and Twentieth Centuries”, **New York: Mc Graw Hill**, 1996, s.292

³³(Çevrimiçi): http://www.metinberber.com/kullanici_dosyaları/file/F.doc, erişim tarihi 27 Mart 2009

³⁴Margaret COLE, **The Story of Fabian Socialism**, California, Stanford University Pres, 1961, s.51

Topluluğun bir partide üstünlük sağlamak, seçim programı yapmak gibi bir gayesi yoktur. Onlar için, işçi hareketi meseleleri üzerine tartışma ve araştırmalara önayak olmak³⁵ ve bu doğrultuda kitlesel örgütlenmeyi gerçekleştirmekten ziyade, hükümetin reformlar yapması konusunda etki yapabilecek “seçkin ve güçlü bir azınlığın” kamuoyunu etkilemesi ve eğitmesi önemlidir. Bundan dolayı yalnızca sol örgütler, sendika ve kooperatifler değil liberaller ve muhafazakarlar dahil İngiltere’nin tüm siyasi kurumlarıyla etkileşim içinde olmaya özen göstermişlerdir. Partileşme düşüncesini reddeden Fabianlar sendikaları parti kurma yolunda teşvik etmişlerdir. 1900 yılında Bağımsız İşçi Partisi ile İşçi Sendikaları Kongresinin birleşerek İşçi Temsil Komitesini kurmaları Fabianların bu yoğun dernekleşme ve tartışma ortamında olmuştur. Fabian Topluluğunun 1900 yılında İşçi Temsil Komitesinin kurulmasında büyük katkısı olmuştur. Bu örgütlenme 1906 yılında İşçi Partisi’ne dönüşmüştür ve Fabian Topluluğu başlangıcından itibaren hem İşçi Temsil Komitesinde hem de İşçi Partisi’nde yer almıştır.³⁶

İşçi Partisi’nin oluşumunda bu denli etkili olan Fabian Topluluğu 19. yüzyılın sonlarına doğru, yerel yönetimlerde ortaya çıkan hizmet ve yardım eksikliklerinin de etkisiyle, “belediye sosyalizmi” ya da “beledileştirme” de denilen yerel yönetimlerde yeni bir sosyalizm³⁷ türünün ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Birtakım belediye konseyleri bu düşünce akımında etkilenerek; belediye fırını, belediye eczanesi, belediye kasabı gibi iktisadi, ticari ve sınaî karakterdeki bazı kamu hizmetlerini gerçekleştirmişlerdir.³⁸

³⁵M. Tunçer Karamustafaoğlu, a.g.e., s.249

³⁶(Çevrimiçi): <http://www.bilgininadresi.net/Madde/15010/Fabianizm>, erişim tarihi 19 Mart 2009

³⁷Fabianların sosyalizmi Marksist bir sosyalizmden ziyade, devrimle değil zaman içinde kademeli olarak, toplumun süreç içerisinde belirli bir bilinç kazanmasıyla kapitalist sisteme karşı değişimi gerçekleştirmeyi öngörmüştür. Amaçları var olan rejimi yıkmak değil, sosyalizmi devletin kurumlarına sokmaktır. Yani kapitalizmden sosyalizme geçişin devrimle değil evrimle olmasıydı arzuladıkları. Tıpkı feodaliteden kapitalizme geçen İngiltere’de feodal dönemin birçok kurumunun yok olmaması ama içerik ve ağırlıklarının değişmesi gibi.

³⁸Halil Nadaroğlu, Nezih Varcan, **Yerel Yönetimler**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 134

Belediye sosyalizmini ortaya atan Fabianların yerel yönetimlere bakış açılarını birkaç madde de sıralayabiliriz. Bunlar;

— Öncelikle, küçük toplulukların insan yaşamının temel birimi olduğunu belirten Fabianlar bu birimlere örnek olarak; belediyeleri, kooperatifleri, sendikaları bir başka deyişle, çoğu sivil toplum örgütleri olan kurumları göstermektedirler.

— İkinci olarak, Fabian Sosyalistleri, bu birimlerden her birinin tarihsel gelişim süreci içinde, geleneksel topluluk türlerinin örgütlenmesi sonucunda doğmuş olduklarını varsayarlar.

— Fabian sosyalistlerine göre, 20. yüzyılın teknolojik ilerlemeleri, yerel toplulukların gereksinmelerini de arttırdığından, yerel hizmetlerin kapsamının genişletilmesi gerekmektedir. İşte bu yüzden, “belediye sosyalizmi”ni savunanlar, iş ve işçi bulma, toplumsal güvenlik, aydınlanma, ceza ve tutukevlerinin bakımı ve yönetimi gibi alanlarda ulusallaştırmaya gidilmesini, belediye sosyalizmi düşüncesine karşıt bir akım olarak değerlendirmişlerdir.

— Son olarak, yerel yönetimlerin olabildiği ölçüde geniş bir özgürlükten yararlanmaları, bu akımın dayandığı temel ilkelerdendir. Buna göre, belediye sosyalizmi, kentlilere eğitim, sağlık, kültür vb. hizmetleri sunabilmek için, belediyeleri kendi kaynaklarına sahip duruma getirmelidir. Merkezi yönetimlerin yerel birimlere yapmakta oldukları yardımlar özgül, yani amacı belirtilmiş olarak değil, fakat genel nitelikte yapılırsa, belediyelerin özerkliği daha iyi korunmuş olacaktır.³⁹

Bu dönemde belediyelerin rolü aktifleşmeye başlamış; belediyeler tarafından, yeni kent alanlarının altyapısı kurulmuş, içme suyu uzak mesafelere iletmeye başlanmış, sokaklar kaldırımlanmış ve aydınlatılması yapılmış, itfaiye teşkilatları oluşturulmuş, ulaştırma sistemleri düzenlenmiştir. Öte yandan piyasa da düzenlenmiş; gaz, elektrik ve telekomünikasyon gibi kamu hizmetleri belediyelerin kontrolüne alınmış, yoksulların bakımı, çocukların okula

³⁹ Ruşen KELEŞ, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, 2009, s.40–41

gönderilmesi, hastalıkların önlenmesi gibi işlerde, belediyeler sorumlu olmuştur. Ünlü ekonomist Sidney Webb ve diğer Fabianların gözünde bu durum uygulamada bir tür sosyalizmin gerçekleştiğini göstermektedir; çünkü onlara göre belediyeleşme sosyalizmin gerçekleşmesi için bir aşama, merdivendir. Ancak Fabianların istediği ve öngördüğü “belediye sosyalizmi” salt tüm işlerin yerelde görüldüğü merkezi yönetimin hiçbir şeye karışmadığı bir yönetim biçimi değildir. Bu bağlamda devlet ve sivil toplum arasında yapılacak ince ayırım oldukça hassastır. Onlara göre kamusal hizmetlerin önemli bir bölümünün kamu mülkiyetinde olması modern sanayi toplumunun gerekliliklerinden birisi olarak görülmektedir. Buna karşın kimi hizmetlerin ve onları kontrol edecek kurumların (çocuk esirgeme kurumları, şehir demiryolu şirketleri gibi) kamu ile özel arasında gidip gelmesine neden olmaktadır.⁴⁰

19. yüzyılda İngiltere’de özel amaçlı örgütlerin hızla artıp, kamu otoritelerini devre dışı bırakması, bu örgütlerin temizlik, kaldırımların yapılması, yolların inşaatı, gecekondu gibi yerel yönetimlerin üstlenmesi gereken kamu hizmetlerini yapmaları “Beledi Sosyalizm”ini ortaya çıkartan Fabian Topluluğunun düşünce yapısı ve yapmak istediklerine uyum göstermemektedir.⁴¹ Fabian Topluluğu’nun genç üyeleri, belediyenin toplumsal açıdan önemi yüksek olan kamusal hizmetlerin idaresi ve sağlanması konusunda özel kesimin yerine daha etkili ve yararlı olacağını vurgulamışlar; yerinden yönetimin ve belediyeciliğin yükselen bir değer olduğunu belirtmişlerdir.⁴²

Git gide önemi artan yerel yönetimlerin ortaya koyduğu belediye yönetimi anlayışının tam olarak hayata geçirilebilmesi için öncelikle bir takım düzenlemeler yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bunların içerisinde; zayıf

⁴⁰ Warren Magnusson, **The Search For Political Space, Globalization, Social Movements, and The Urban Political Experience**, University of Toronto Press, 1996, s.161

⁴¹ Halis Yunus Ersöz, **a.g.e.**, s. 91-93

⁴² John Sheldrake, **Municipal Socialism**, Avebury, 1989, s.1-2

hukuk yönetiminin yeniden düzenlenmesi, belediye hareketinin genişletilmesi, politik düzenin iyileştirilmesi vardır.⁴³

Bu doğrultuda önce, 1902 yılında özel amaçlı okul kurulları kaldırılmış yerine “Yerel Eğitim Otoritesi” olarak bilinen komiteler kurulmuştur. Bu komiteler, okullar ve yemekler (1906) ve tıbbi kontrol (1907) gibi eğitimle ilgili diğer hizmetleri sağlamakla görevlendirilmişlerdir. 1906 tarihli eğitim yasası ile yerel yönetimlerin ilkokullara yiyecek yardımı yapması öngörülmüştür. Bu doğrultuda, besinsizlik nedeniyle kendilerine sağlanan eğitim hizmetinin avantajlarından yararlanamayan çocuklara, bedelsiz yiyecek yardımı yapılacaktır. 1907 yılındaki düzenlemeyle de, kamu ilkokullarındaki fiziki koşulları ve sağlık koşullarını düzeltmekten Merkezi Eğitim Kurulu sorumlu olacaktır. Böylece Eğitim Kurulu bünyesinde Sağlık Bölümünün teşekkülü de gerçekleşmiş olacak ve buda Ulusal Sağlık Hizmeti’nin kurulmasına giden yolu açmış olacaktır.⁴⁴ Aynı şekilde 1929 yılında özel amaçlı yardım kurulu kaldırılarak fonksiyonları yerel yönetimlere devredilmiştir. Yerel yönetimler bu görevi, Kamu Yardım Komiteleri kurarak yerine getirmişlerdir. Yerel yönetimler; bir yandan ortadan kaldırılan özel amaçlı kurulların görevlerini üstlenirken, diğer yandan da merkezi yönetimin kendi iş yükünü hafifletmek için, yerel yönetimlere vermiş oldukları bir takım yeni fonksiyonların yürütülmesini gerçekleştiriyorlardı.⁴⁵ Bunların yanında Fabian Topluluğunun önde gelen liderlerinden Sidney Webb ve Beatrice Webb, devletin ortaokul sisteminin kurulmasına ve meslek okullarının açılmasına yönelik hazırlamış oldukları “Azınlık Raporu”⁴⁶ ile sosyal sigorta sisteminin geliştirilmesinde önemli katkılarda bulunmuşlardır.

⁴³ George Bernard Shaw, **Fabian Essays**, y.y., t.y., s. 87–88

⁴⁴ Fatih Güngör, Metin Özügür, “İngiliz Yoksul Yasaları: Paternalizm, Piyasa ya da Sosyal Devlet”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri**, Ankara, 1997, s.19

⁴⁵ Halis Yunus Ersöz, **a.g.e.**, s. 91

⁴⁶ 1905 yılında İngiltere’deki “Yoksul Yasası Komisyonu”na Muhafazakar Balfour Hükümeti tarafından üç kişi atanmıştır. Bu üç kişinin içinde Fabian Topluluğu üyesi Beatrice Webb’de bulunmaktadır. Bu dönemde komisyon tarafından hazırlanan iki adet rapor vardır bunlardan ilki “Çoğunluk Raporu” ikincisi ise Webb tarafından hazırlanan “Azınlık Raporu”dur. Çoğunluk

“Sidney Webb ve Beatrice Webb yerel yönetimleri, daha çok, halkın gereksinim duyduğu hizmetleri sunma aracı olarak görmüşlerdir. Onlara göre bu hizmetlerin halka, yerel düzeyde, yerel yönetimlerce sunulmasıyla, özel kesimin kazanç güdüsünün yerini, kamu hizmeti anlayışı almış olacaktır”.⁴⁷ Bu hizmetlerin sunulması görevini de, mümkün olduğu kadar sınırlı kalmış bir merkez gözetimi altında, yerel yönetimlere bırakılması gerektiğini belirtmişlerdir.⁴⁸

Fabian akımının ve “Beledi Sosyalizmin” ana düşünür uygulamacılarından olan Beatrice Webb ve Sidney Webb, “Beledi Sosyalizmi”ni; tüketicilerin kendi ihtiyaçlarını kendileri tarafından karşılamak üzere bir araya geldikleri bir demokratik örgütlenme biçimi olarak görmüşlerdir. Sidney Webb ve Beatrice Webb’e göre, bütünüyle demokratik bir yerel yönetim mekanizmasına dayalı bu tür bir sosyalizm tekdüzeliğin ve aşırı devletçiliğin sakıncalarını önleyebilir, hem çeşitlilik hem de yaygın bir yerel etkinlik ile zenginleştirilebilirdi.⁴⁹

Fabian Topluluğu Birinci Dünya Savaşına kadar etkinliğini sürdürmüştür, savaştan sonra kuruluşunda büyük etkileri olduğu İşçi Partisi, Topluluğun önüne geçmiştir. Partileşmek gibi bir düşünceleri olmayan Topluluk üyelerinin bir kısmı İşçi Partisi Başkanından gördükleri destekle ve Toplulukta etkinliği oldukça fazla olan Beatrice Webb ve Sidney Webb’in de etkisiyle, 1914 yılında partiye geçmişler ve partiye katkı sağlamaya devam etmişlerdir. Ancak burada istedikleri

Raporu merkezi otoriteye daha fazla yetki verilmesini, ülkedeki sorunların çözümünün Yoksul Yasası kapsamında gerçekleşmesini önerirken, Webb tarafından hazırlanan Azınlık Raporu’nda işgörü nitelikte olan sağlıklı işsizlerle, işgöremez işsizlerin sorunlarının birbirinden ayrılması gerektiği ve işgöremez yoksullardan yerel yönetimlerin sorumlu olması gerektiğini bildirmiştir. Bu rapora göre her bir yerel komite, sınırları net bir şekilde çizilmiş görev alanlarıyla birlikte doğrudan doğruya merkezi hükümetle ilişki içinde olmalıdır. (Bknz: Fatih Güngör, Metin Özügürlü, a.g.e., s.19-20)

⁴⁷ Ruşen KELEŞ, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, 2009, s.66

⁴⁸ Dillys Hill, *Democratic Theory and Local Government*’dan aktaran: Ruşen KELEŞ, aynı, s.66

⁴⁹ Selahattin Yıldırım, “Yerel Yönetim ve Demokrasi”, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Bildiri ve Tartışmaları*, Ankara, 1990, s.15

sonucu elde edememişlerdir.(Hatta bu durumdan sonra, yönlerini Rusya'ya ve Marksist Sosyalizme döndürdükleri için üyelerinin bazılarının tepki aldıkları, bundan ötürü derneklerine katılımlarının gitgide azaldığı söylenmektedir.)

Hareketin istediği noktaya ulaşamamasındaki nedenler arasında Birinci Dünya Savaşından önceki yıllarda, siyasi olduğu kadar teknik zorluklar nedeniyle kentsel hizmetlerin sağlanmasının zorluğu “sosyal belediyeciliğin” gelişmesini engellemiştir. Özellikle elektrik üretiminde ve arzında yaşanan sorunlar, elektrik üretiminin yerelde gerçekleştirilmesinin verimsiz ve aşırı pahalı üretilmesine yol açtığını göstermiştir. Savaşın sonunda, savaşın sonuçlarının da etkisiyle esen merkezîyetçi eğilimlerin, muhaliflerin baskıları sonucunda belirgin şekilde arttığı belediyelerin yetersizliklerinin de açıkça gözlemlenir olduğu söylenebilir. Yerel yönetimler, bu zamanlarda; ulaşım, elektrik, petrol üretimi ve kamusal hizmetlerin sağlıklı ve ciddi bir şekilde üretilmesi açısından zorlanır bir duruma düşmüştür. Öyleki bu dönemde; İngiltere'nin en büyük kentleri bile vatandaşlarının tüm ihtiyaçlarını gerçekleştirecek şekilde ulaşım çapına sahip olamamıştır.⁵⁰

1934 yılından sonra Fabian Topluluğunun üyelik sayısında azalmalar meydana gelmiş, yerel Fabian Toplulukları yok olmaya başlamış, fonlar azalmıştır. Topluluk kendisini, Sidney Webb ve Beatrice Webb'in önderliğinde İşçi Partisine emanet etmiş olmanın sıkıntısını yaşamıştır, çünkü bu durum Topluluğunun etkinliğinin azalmasına ve ulaşmak istediği noktaya ulaşmasına engel olmuştur.⁵¹

Kuşkusuz Topluluğun etkinliğini kaybetmesine sadece bu durumlar neden olmamıştır. Elit üyelerden oluşması, partileşme sürecine girmekten kaçınmaları, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra sosyal politikalara karşı olan tartışmaların

⁵⁰ John Sheldrake, a.g.e., s.3-4

⁵¹ Margaret COLE, a.g.e., s.218-219

artması, üyelerin bir bütün halinde gözükp esasında ayrı yönlerden bakmaları gibi nedenler de sayılabilir.⁵²

Bu süreçten sonra yerel yönetimlerin, dolayısıyla “beledi sosyalizmin” etkinliği git gide azalmıştır. Öyleki; 19. yüzyıl boyunca çıkarılan çeşitli kamu sağlığı ve yerel yönetimlere ilişkin yasalar çerçevesinde, suyun ve doğalgazın belediyeler tarafından sunulması, bu süreçten sonra git gide azalmaya başlamıştır. Bu durumu net olarak ifade etmek için bir takım verileri ortaya gereklidir.

Belediyeler tarafından kurulan firmalar ile birlikte ticari nitelikte olanlar da dahil 1941 yılında benzer aktivitelerin %80’ine yakın kısmı yerel yönetimler tarafından sağlanmıştır. Bu tarihlerde yerel yönetimler tüm ülke suyunun %70, tüm ülke elektriğinin %65 ve doğalgazın yaklaşık %50’sini sağlamışlardır. Sonraları yerel yönetimler tramvay ve trolleybüslerin büyük kısmının mülkiyetine sahip olmuşlardır. Sadece otobüs konusunda bu oran en asgari düzeydedir. 1930’ların sonuna doğru %20 civarında seyretmektedir. Belediyelerin en parlak dönemi İkinci Dünya Savaşı ile birlikte sona erecektir.

Bazı önemli fonksiyonlar üzerindeki yerel yönetimlerin kontrolü devredilmiş, yerel inisiyatifleri azalmış, finansal bağımsızlıkları kaybedilmiş, merkezi yönetimin finansman ve harcamalar üzerindeki baskısı artmış, belediyelerin çok amaçlı hizmet sağlayıcıları olarak görülmeleri toplum tarafından ününü kaybetmiş ve vatandaşların bu yönetimlere ilgisi azalmıştır. İngiltere’de yerel yönetimlerin bu denli değişmesinin temel nedeni, Refah Devleti’nin doğuşudur. Refah devletinin doğuşundan önceki büyük ekonomik

⁵² Üyeleri arasındaki anlaşmazlığa en iyi örnek, G. Bernard Shaw ve H.G. Wells arasındaki çatışma gösterilebilir. Topluluğa üye olduktan bir süre sonra, Topluluğu çok ağır bir dille eleştirmiştir Wells. Wells’e göre Fabian Topluluğu “bir oda derneğidir”, kaynakları ve etkisi çok yetersizdir. Hatta Wells, Fabian Topluluğunun adını dahi aldığı Fabius’u örnek almakla hata etmişlerdir. Ona göre, Fabius’un taktığı ilk başlarda başarılı olmakla beraber sonrasında gelişimi engellemektedir, bundan dolayı Fabianlar Fabius’u değil gerçek ve cesur bir savaşçı olan Scipio’yu örnek almalıdırlar. (Bknz: Sema Ege, a.g.e., s. 220)

bunalım, merkezi yönetimin, yerel yönetimlerce yürütülen işsizlik programları ve fakirlikle mücadele politikalarını doğrudan üstlenme zorunluluğunu ortaya çıkartmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra refah devletinin ortaya çıkışı, merkezi yönetimin kamusal hizmetlerin doğrudan sağlayıcısı konumuna çıkmasına buna karşılık yerel yönetimlerinse, merkezi yönetimin partneri olarak hizmetlere katılmasına neden olmuştur. Yani bu dönemde merkezle yerel arasındaki ilişki bir “partnerlik” modeline dayanmaktadır. Yerel yönetimlerin su, elektrik, gaz gibi ekonomik nitelikli kamu hizmetleri ve işsizlik, yoksullara yardım gibi sosyal refah politikalarındaki konumu *doğrudan* sorumluluktan *birlikte* sorumluluğa dönüşmüştür⁵³ Özellikle elektrik ve doğalgazın millileştirilmesiyle birlikte (1947 ve 1948) ticari potansiyeli yüksek hizmetlerde savaş sonrası refah devleti düzenlemeleri ile birlikte daha merkezi hale getirilmiştir. 1945 yılında bu hizmetler belediye gelirlerinin %30’unu oluşturuyorken 1980 itibariyle bu durum değişmiş ve belediyelerin bu tür gelirlerden payı %2’den daha az bir boyuta inmiş belediyeler hükümete daha bağımlı olan yapılar haline dönüşmüşlerdir.⁵⁴

Ancak yine de tüm bu gelişmelerin aksine yerel yönetimlerin etkinliğinin İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra tamamıyla ortadan kalktığı söylenemez. Yerel yönetimlerin elinden alınan bir takım yetki ve fonksiyonların yanında, refah devletiyle birlikte, yerel yönetimlerin sosyal politika açısından önemli bir takım fonksiyonlarında artış görülmüştür. 1965 yılı itibariyle konut ve eğitim harcamaları yerel yönetim bütçelerinin önemli bir kısmını oluşturmuştur. Bu iki hizmetin payı 1940’da yaklaşık %35 iken 1960’larda %60’a yükselmiştir. Aynı şekilde yerel yönetimlerin harcamalarında da artış gözlemlenmiştir. 1955 yılında yerel yönetimlerin harcamaları kamu harcamalarının %28’ini oluşturuyorken, bu oran 1975 yılında %30’u aşmıştır.⁵⁵

⁵³ Halis Yunus Ersöz, a.g.e., s.94-96

⁵⁴ John Sheldrake, a.g.e, s. 8

⁵⁵ Halis Yunus Ersöz, a.g.e., s.94-96

Sonuç olarak bu tarihe kadar geçen zamanda yerel yönetimlerin gücünde ciddi bir kayıp olduğunu söylemektense fonksiyonlarında bir takım değişiklikler olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. Burada asıl değişimi ve yıkımı yaşayanın, her ne kadar İşçi Partisi içerisinde etkinliğini devam ettirerek hayat bulsa da, Fabian Topluluğu olduğu söylenebilir. Yerel yönetimler etkinliklerindeki gerçek kaybı 1980'lere doğru yaşamıştır.

1979 yılında İngiltere başbakanı seçilen Thatcher Neo-Liberal ilkeler doğrultusunda ilerleyen politikaları hayata geçirerek, 1980 yılından itibaren ard arda yaptığı yasal düzenlemelerle yerel yönetimlerin eğitim, sağlık ve konut alanındaki fonksiyonlarını, gelir kaynakları ve harcamalarını sınırlandırmayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda yerel yönetimlerin görev ve fonksiyonlarında önemli değişiklikler yapılmasına rağmen, gelir ve harcama düzeyi, istihdam hacmi azaltılamamıştır.⁵⁶

İngiltere dışında İsveç, Norveç ve Finlandiya gibi Kuzey Avrupa ülkelerinin yerel yönetimleri “Sosyal Belediyecilik” açısından oldukça önemlidir. İskandinav refah devleti özelliklerini taşıyan İsveç, özerk, demokratik ve güçlü yerel yönetimlerin en önemli temsilcisidir. 1800'lü yılların ortalarında İsveç büyük bir sosyal değişim geçirmiştir. Hızlı nüfus artışının yaşandığı bu dönemde, lonca istemi ile ticaret ve meslek seçimi üzerindeki sınırlamalar kaldırılmıştır. “1842 yılında zorunlu ilkokul eğitime, yoksullara yardımın hükümet düzenlemeleri altında verilmesine başlanmıştır. Toplumdaki asiller, din adamları, burjuvalar ve toprak sahibi çiftçilerden parlamentoda reform yapılması istekleri yükselmiş ve 1865 yılındaki reformla parlamento iki meclisli hale gelmiştir.”⁵⁷ 19. yüzyılın sonunda gelişen hızlı endüstrileşme ve kentleşme yerel yönetimlerinde yeni görevler üstlenmesi gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. Bu da 20. yüzyılın başlarından itibaren yerel yönetimlerin genişleyerek gelişme çağı

⁵⁶ Halis Yunus Ersöz, *aynı.*, s.215

⁵⁷ Halis Yunus Ersöz, *aynı.*, s.127

olarak devam etmesini sağlamıştır. Hatta 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, İsveç'te artan refah hizmetlerinin gerçekleştirilmesi büyük ölçüde yerel yönetimlere bırakılmıştır, ancak tıpkı İngiltere ve diğer ülkelerde de olduğu gibi 1980 sonrasında kamu yönetimindeki anlayış ve algı değişimi İsveç kamu yönetimi yapısını da etkileyerek, kamuya ait bazı sorumlulukların artarak piyasaya bırakılmasına neden olmuştur. Dünyada ki Refah Devleti anlayışı gelişiminin tüm etkilerine rağmen, İsveç'te yerel yönetimler alanında ciddi dönüşümler meydana gelmemiştir.⁵⁸

İngiltere'ye benzer bir şekilde, Kuzey Avrupa ülkelerinde yerel yönetimler için “refah belediyesi” kavramı kullanılmaktadır. Bu kavram, buralardaki yerel yönetimlerin sosyal politika üretimindeki önemli rolüne dikkat çekmek için kullanılmaktadır. Öyleki Kuzey Avrupa ülkelerinin içinde bulunan Norveç'te; oluşan ilk belediyeler yeni sosyal ihtiyaçları karşılamak için refah belediyesi olarak harekete geçtiğinde yerel yönetimlerin çoğu aktif, kentli ve refah düzeyi yüksekti, devlet ise hala bu gereksinimlerin giderilmesi konusunda pasif durumdaydı.⁵⁹

Günümüzde “Sosyal Belediyecilik” uygulamalarının etkinliğinin sağlanması için Kuzey Avrupa ülkelerinin yerel yönetim politikalarının ve gelişim süreçlerinin araştırılıp örnek alınması önemlidir. Bunun içinse ayrıca ayrıntılı ve özgün bir araştırma yapılması gerektiğinden burada ayrıntılara giremeyecektir.

⁵⁸ Bedrettin Kesgin, “Yoksulluğa Yerel Müdahale ‘Sosyal Belediyecilik’ Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008 s. 54

⁵⁹ Kröger, Teppo, “Local Government in Scandinavia, Autonomous or Integrated into the Welfare State”, **Social Care Services, The Key to the Scandinavian Welfare Model**, s.96'dan aktaran: Halis Yunus Ersöz, **Sosyal Politika-Refah Devleti- Yerel Yönetimler İlişkisi**, s. 770

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE BELEDİYESİLİĞİN GELİŞİMİ

Dünyada “Sosyal Belediyecilikten” bahsettikten sonra bu bölümde Türkiye tarihinde belediyecilikten bahsedilecektir. Öncelikle; Osmanlı İmparatorluğunda belediyeciliğe kısa bir şekilde değinilip, daha sonra Osmanlıdan miras alınarak devam eden Türkiye Cumhuriyeti belediyeciliğine geçilecektir. İlk olarak Osmanlıda modern belediyeciliğin doğuş sürecinden bahsedilecektir. Bunun ardından Türkiye Cumhuriyetinde 1973 yılına kadar olan belediyecilik ele alınacaktır. Daha sonra bizim Türkiye’de “Sosyal Belediyecili” açısından 1. dönem olarak adlandıracağımız 1973–1980 arası döneme değinilecektir. Bunun ardından 12 Eylül 1980’den 1984 yılına kadar olan ve ara dönem olarak adlandırdığımız dönemden bahsedilip ANAP politikalarına geçilecektir. Böylece Türkiye’deki yerel yönetim uygulamalarının farklı bir boyut kazandığı ve bizim Türkiye’de “Sosyal Belediyecilik” uygulamaları açısından 2. dönem olarak adlandıracağımız Refah partisi (RP) dönemi ve 2003 Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) dönemine geçilecektir. Son olarak bu dönemlerinde karşılaştırılması yapılarak bu bölüme son verilecektir.

2.OSMANLI’DAN CUMHURİYET’E BELEDİYESİLİK

Belediye kavramı, bir Batı hukuku müessesesi olarak hukukumuzda alınmıştır. Kelimenin kökü hakkında önceki bölümde bilgi verilmiştir; bundan dolayı şimdi belediye kelimesinin yerel literatürümüzde kavramsal olarak ne ifade ettiğini açıklamak gerekir. Belediye; beldenin ve belde halkının, mahalli nitelikteki ortak ve medeni ihtiyaçlarını karşılamak ve düzenlemekle yükümlü olan tüzel kişilik demektir. Ancak belediye herhangi bir tüzel kişilik değil, kamu tüzel kişisidir ve kamu tüzel kişisi arasında da, mahalli idare denilen türe

dahildir.⁶⁰ Belediye denilince öncelikle, bir yerde toplu halde yaşayan insanlar akla gelmelidir. Belediyenin varoluş nedeni, mahalli müşterek ihtiyaçları karşılamak olmalıdır. Eğer bu bakımdan ciddi aksaklıklar ve şikayetler varsa, belediyenin kökünde, özünde, temelinde bir sorun var demektir.⁶¹ Belediye mevzuatı Türkiye’de Fransa’dan alınmıştır. Bunda, Fransız kültür ve müesseseleriyle yakın ilişki içinde olunmasının yanı sıra, Fransa’nın merkeziyetçi devlet yapısı ve bunun Osmanlı İmparatorluğunda daha sonra da Türkiye Cumhuriyetinde örnek alınması etkilidir.⁶²

2.1. Osmanlı’da İlk Modern Belediye Deneyimi

19. yüzyıl ile birlikte Osmanlı Devleti’nin dış dünya ile gelişmeye başlayan ilişkileri, imparatorluğun kendine has kurmuş olduğu yönetim şeklini yavaş yavaş etkilemeye başlamıştır. Bu durumun etkisiyle imparatorluğun değişmekte olan ekonomik, toplumsal ve idari yapısına bağlı olarak, geleneksel şehir yönetimi ve beledi hizmetler de değişim içerisine girmiştir.⁶³ Avrupa’da kentlerin ve taşrada mahalli yönetime katılma olayının uzun bir tarihsel gelişimi vardır ve sosyo-ekonomik değişimlere bağlı olarak gelişmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nda ise resmileşmiş bir mahalli yönetim statüsü ancak, 19. yüzyılda dış dünyaya açılma, kentlerin büyümesi, mali merkeziyetçilik sisteminin yerleşme gereği ve özellikle azınlık unsurların siyasal hayata katılması ve etnik haklarını elde etmeleri yönünde dış devletlerin yaptığı baskılar sonucu mümkün olmuştur. Böylece Osmanlı İdaresi, mahalli nüfuz önderlerinin yanında azınlık cemaatleri önderlerinin de resmen yönetime katılmasına rıza göstermiştir. Ancak bu aniden ortaya çıkan bir olay değildir, kökenleri daha önceki geleneksel

⁶⁰Yıldızhan Yayla, “Türkiye’de Belediyelerin Temel Sorunu”, **Onar Armağanı**, İstanbul: İ.Ü. Hukuk Fakültesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1977,s.952

⁶¹Yıldızhan Yayla, **aynı**, 1977,s.952

⁶²Yıldızhan Yayla, **aynı**, 1977, s.979

⁶³İlber Ortaylı, **Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği**, İstanbul, Hil Yayınları, 1985, s.111

uygulamaya kadar uzanan bir oluşumdur.⁶⁴ Kısaca bu süreci açmakta fayda vardır.

1855 yılına kadar Osmanlı İmparatorluğunda belediye örgütü yoktur. Belediye ile ilgili hizmetleri kadılar, muhtesipler, mimar ağaları, vakıflar ve esnaf kuruluşları gibi kurumlar görüyordur. Buda hizmetlerin tek elden yürütülmesine yönelik kurumsal bir yaklaşımın benimsenmemiş olduğunu gösteriyordur.⁶⁵ Osmanlı İmparatorluğu tüm geleneksel imparatorluklarda olduğu gibi yerel demokrasiye yabancıydı. Yerel yönetim ve demokrasi anlayışı imparatorlukta 19. yüzyıldaki Tanzimat ve Islahat hareketlerinin bir sonucu olarak kendini göstermeye başlamıştır. Tanzimat'tan önce hükümet, belediye ve yargı işleriyle görevli olan kadıların belediye işlerinde bakmakta olduğu en önemli işler, günümüzde belediye kolluk güçlerine bırakılmış olan esnafın denetimi ve narh işleriydi.⁶⁶

1855 yılına kadar Osmanlı İmparatorluğunda belediye örgütünün olmayışı, belediyelerin başında hükümet tarafından atanan kadıların pek çok işte yetkili olduğu bir idare tarzı benimsenmesine yol açmıştır. Zamanla bu idare tarzı gereksinimleri karşılayamaz olmuş ve bu dönemde belediye yönetiminde ciddi sıkıntılar doğmaya başlamıştır. Tanzimatla birlikte Batı'dan dönen Osmanlı aydınları oradaki kentlerde gördükleri belediye örgütünün İstanbul'da da kurulmasını istemişlerdir. Tanzimatçılar artık kent içi ulaşım, su, konut ve sağlık sorunlarına çözüm getirilmesini istemişlerdir. Son olarak Kırım Savaşı sırasında yaşanan yoğun trafikle birlikte meydana çıkan kargaşa ve aksaklıklar İstanbul'un

⁶⁴İlhan Tekeli, İlber Ortaylı, **Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi**, İstanbul, Türk idareciler Derneği, 1979, s.6

⁶⁵Halil İbrahim Aydın, **Sosyo-Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Belediyeler**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2004, s.118

⁶⁶Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, İstanbul, 2009, s. 135

birçok probleminin açık bir şekilde ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁶⁷Bu sıkıntıların ortadan kaldırılması amacıyla, 1855'te İstanbul Şehremaneti kurulmuştur. Şehremanetin başında merkezi yönetim tarafından atanan Şehremini ve yine Bab-ı Ali'nin seçimi ve padişahın onayı ile göreve gelen bir Şehremaneti Meclisi bulunmaktaydı.⁶⁸Buradan da anlaşılacağı gibi Osmanlı'da ilk belediye örgütü kurulmasına karşın, hala demokratik bir yerel yönetim şeklinin en önemli unsuru olan seçimle iş başına gelme gerçekleşmemiştir. Belediye örgütü kurulmasına rağmen bu örgüt yönetsel ve mali özerkliğe sahip değildir. Bu dönemde günümüz belediye yönetimine örnek olarak gösterilebilecek gelişme ise; Galata ve Beyoğlu bölgesine yerel hizmetler götürmek üzere 1857 yılında yayınlanan bir tebliğ ile kurulan Altıncı Daire-i Belediye olmuştur.⁶⁹

Bu tebliğde; "İstanbul, Adalar ve Boğaziçi'nin ondört belediye dairesine ayrıldığı, önceden tespit edilen sınırlara göre Beyoğlu- Galata çevresinin Altıncı Daire-i Belediye olarak tayin edildiği, ancak ondört dairenin hepsinde icraata başlamanın fazla masraflı olacağı düşünüldüğünden, uygulamaya önce Altıncı Dairede başlanacağı bildirilmiştir. Çünkü Galata ve Beyoğlu'nda nüfus çok olup, binalar daha itinalı yapılmış ve sakinleri Avrupa görmüş ve beledi hizmetlerden anlayan kişiler olduğundan, icraata oradan başlanmasının isabetli olduğu, böylece diğerlerine iyi bir örnek gösterileceği düşünülmüştür."⁷⁰ İstanbul Şehremanetinin bu daire üzerinde merkezi kuruluş olarak idari denetim yetkisi mevcuttur. Şehremanetinin organları devletçe atanıyordur. Belediye daireleri ile müteahhitler arasındaki uyumsuzlukları karara bağlamak ve belediye daireleri meclislerinin

⁶⁷ Sadettin Salık, **Yerinden yönetim kuruluşları olarak Belediyeler 1980 öncesi ve sonrası karşılaştırmalı bir yaklaşım**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1988, s.81

⁶⁸ Kemal Görmez, **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, Ankara, Vadi Yayınları, 1997, s.88

⁶⁹ Sıddık Tümerkan, **Türkiye'de Belediyeler: Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum**, İstanbul, İçişleri Bakanlığı, 1946, s.20

⁷⁰ İlber Ortaylı, **Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler (1840–1878)**, Ankara, TODAİE, 1974, s.127

yaptığı görevlerden dolayı kişiler tarafından açılacak davalara bakma yetkisi ise Şehremaneti Meclisinin yargısal göreviydi.⁷¹

Altıncı Daire-i Belediye, gerek Paris Belediyesi örnek alınarak gerekse özel gelir kaynaklarına sahip ve ayrı personeli olan bir örgütlenme olarak kurulmasıyla Türk belediyecilik tarihinde önemli ve farklı bir yere sahip olmuştur.⁷² Belediye idareleri İstanbul'dan sonra önce liman şehirleri ve önemli ulaşım merkezlerinde kurulmuştur. Bu öncelikli davranış; bu yerlerdeki bazı grupların, tüccar ve yabancı uyrukluların şehir yönetiminde düzenli ve modern beledi hizmetleri istemelerinden ileri gelmektedir.⁷³

1856 Islahat Fermanının Osmanlı yönetim yapısı üzerinde etkileri olmuştur. Islahat Fermanının getirdiği yenilikler ve İstanbul'daki, kısa süreli de olsa, belediyecilik deneyimleri; 1876 tarihli Kanun-i Esasi'nin 112. maddesiyle belediye kuruluşunun bir yönetim kuruluşu olarak güvence altına alınmasına yol açmış ve peşinden 1877 yılında "Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunu" çıkarılmıştır.⁷⁴ Bu madde, belediye işlerinin başkent ve taşrada, seçimle oluşacak Belediye Meclisleriyle idare olunacağı ve belediyelerin görev, kuruluş ve üye seçimlerinin özel bir kanunla düzenleneceğini hüküm altına almıştır.⁷⁵

Esasın da 1877 Vilayet Belediye Kanunu çıkarılmadan önce; 1864 Vilayet Nizamnamesinin hükümlerine dayanılarak, 19. yüzyılda önemli bir liman şehri haline gelen, ulaşım ve ticaret alanında yatırımların yapıldığı İzmir'de; 1860 yılında belediye kurulması için şehrin tüccarları ve ileri gelenleri belediye kurulması için Bab-ı Ali'ye başvurmuştur. Bu başvuru olumlu karşılanmış ve 1864'te İzmir'de belediye resmen kurulmuştur.(Bu başvurunun olumlu

⁷¹ Yıldızhan Yayla, "Türkiye'de Belediyelerin Temel Sorunu", s.961

⁷² İlber Ortaylı, **Tanzimattan Sonra...**, s.127-128

⁷³ İlber Ortaylı, **Tanzimattan Cumhuriyete...**, s. 156-157

⁷⁴ Kemal Görmez, **a.g.e.**, s.90

⁷⁵ Yıldızhan Yayla, "Türkiye'de Belediyelerin Temel Sorunu", s.961

karşılanmasının önemli nedenlerinin başında, Aydın Demiryolu Şirketi imtiyazı için yapılan görüşmeler sırasında İngiliz işadamlarının, İzmir’de belediye örgütü kurulmasını önermeleri de yer almaktadır.)⁷⁶ 1877 Vilayet Belediye Kanunu belediyeyi idari bir varlık olarak görmenin yanı sıra, belediyeye tüzel bir kişilik kazandırması bakımından da önem taşıyordu. 19. yüzyılda dış dünyaya açılma ve kentlerin büyümesi; dış devletlerin azınlıkların siyasal hayata katılması yönünde baskı yapmasına neden olmuştur ve bunun sonucunda azınlık cemaat önderlerinin de resmen yönetime katılmasına rıza gösterilmiştir.⁷⁷

İlk Osmanlı Meclis-i Mebusanı İstanbul Belediyesi ve Vilayet Belediyeleri için iki ayrı kanun çıkarmışlardır. Öyleki “Dersaadet Belediye Kanunu” ile İstanbul Belediye dairelerine; gelirler, yetkiler ve organlar yönünden ayrı bir statü verilmesi, parlamento da taşra vekillerinin itirazları ile karşılaşılmasına sebebiyet vermiştir.⁷⁸

Dersaadet Belediye Kanunu’nun yerini 1912 yılında çıkarılan “Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Hakkında Kanun” almıştır. Bu kanunda da belediye dairelerinin kaldırılması ve bunların yerine dokuz adet belediye şubesinin kurulması yer almıştır. Bu sistem İstanbul’da 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu’nun çıkarılmasına kadar uygulanmıştır.⁷⁹ Taşrada da belediye örgütü kurulmasını öngören Vilayet Belediye Kanunu ise İstanbul dışındaki her kent ve kasabada bir belediye örgütü kurulması esasını benimsemiştir.⁸⁰

⁷⁶ İlber Ortaylı, **Tanzimattan Cumhuriyete....**, s163

⁷⁷ Sadettin Salık, **a.g.e.**, s.79

⁷⁸ İlber Ortaylı, **Tanzimattan Sonra...**, s154

⁷⁹ 1580 sayılı kanunun 15. maddesinde belediyelerin görevleri uzun ve ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu maddede belediyelerin sağlık ve temizlikle ilgili bentlerinin ağırlığı dikkat çekicidir. Her ne kadar “Sosyal Belediyecilik” adına tam anlamıyla bir tanımlama ve işlev yüklenilmesi görülmesede, belediyelerin; su getirmek,bozulan yolları tamir etmek, fakir ailelerin ikiz çocuklarına yardım etmek, halk için kütüphane ve okuma salonları açmak, gençler için stadyumlar tesis etmek gibi “Sosyal Belediyecilik” uygulamalarının yabancı olmayan çeşitli işlevler yüklenilmiştir.

⁸⁰ Sadettin Salık, **a.g.e.**, s 85

Tüm bunları topladığımız zaman, Türkiye’de Batı tipi belediyelerin kurulmasının etkenlerini şöyle sıralayabiliriz:⁸¹

- Eski şehir ve örgüt hizmetlerinin bozulması;
- Ekonomik gelişmeler;
- Batı ile sosyal ve kültürel ilişkilerin artması; güzel ve düzenli şehir özlemi;
- Siyasal gelişmeler: azınlıkların korunması için dış baskılar ile ülke içinde liberalleşme ve sonraları ademimerkeziyetçi eğilimin zaman zaman etkili olması sonucu ortaya çıkmış ve gelişmiştir, denilebilir.

2.2. Cumhuriyet Döneminde Belediyeler

Osmanlı İmparatorluğu’nun dağılmasının ardından Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte belediyeler bir yandan yaygınlaştırılmış, bir yandan da yeniden düzenlenmiştir.⁸² Cumhuriyet’in kuruluş yıllarında bir yandan Tanzimat’ta ortaya konan merkeziyetçi yönetim tarzı sürerken bir yandan önemli belediyecilik ve imar sorunlarıyla karşılaşmıştır. 1930’lara doğru Türkiye Cumhuriyeti; uzun yıllar sürmüş savaşımlardan yorgun ve harap düşmüş, ekonomik yapı açısından güçsüz ve zayıf olan bir görünüm çizmektedir. Bu yorgunluk devletin bireylerine de sirayet etmiştir.⁸³

Birinci Dünya Savaşı’nın ardından yıkıntılar üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti, bu savaşın ardından iki önemli belediyecilik sorunuyla yüz yüze kalmıştır. Bu sorunlardan ilki savaşla birlikte harap olan Batı Anadolu kentlerinin düzenlenmesi sorunu, ikincisi ise Ankara’nın başkent olmasıyla birlikte ortaya çıkan kentleşme sorunudur.⁸⁴ Gerek Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerekse Cumhuriyet’in ilk yıllarında yapılan düzenlemelerde belediyeler; demokratik

⁸¹ Yıldızhan Yayla, “Türkiye’de Belediyelerin Temel Sorunu”, s.958

⁸² Ali Eşref Turan, **Türkiye’de Yerel Seçimler**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.4

⁸³ Fethi Aytaç, “Belediye Kanunu’nun Oluşumu, Uygulanması ve Değişiklikler”, **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990, s.87

⁸⁴ Halil İbrahim Aydın, **a.g.e.**, s.119

siyasal kurumlar olmaktan çok, yerel kamu hizmetlerini halka daha ucuz, etkin ve kolay sunmakla görevli yapılar olarak görülmüştür. Ayrıca belediyelerin bundan daha fazlasına karışmaması gerektiği düşünülüyordur. Bunda Cumhuriyet anayasalarının, devleti tekçi ve merkezîyetçi bir yapıya oturtarak, ülkede yerinden yönetimin, siyasal değil, fakat yönetsel anlamda bir yerinden yönetim olarak yerleşmesini yeğlemelerinin de etkisi vardır. Bu dönemde, Cumhuriyet'i kuranlar için ilk amaç; Türk kentlerinin demokratik yönetimi değil, temiz, çağdaş, sağlıklı ve güzel olmalarının sağlanması önemliydi.⁸⁵

Yerel yönetimler, merkezin güçlenmesine yardımcı öğelerdir. Esasında yerel yönetimlerini siyasal anlamda güçlendirmeyen ülkelerin çoğunda bu durum; yerel yönetimlerin yararına inanmadıklarından değil, içinde bulundukları zorunlu durumun etkisinde gerçekleşmiştir. Bu zorunlu durum genelde ülkelerin ulusal varlığını ve bütünlüğünü ilgilendirdiğinden, bu şartlar altında istemeden yerel yönetimlerin siyasi varlığının gelişmesine olanak tanınmamıştır. Tarihte de Almanya, İtalya gibi ülkelerde dahi, bu ülkelerin birlikleri gerçekleştirildikten sonra yerel yönetimlerin varlığına göz yumulmuştur. Yeni bağımsızlığını kazanmış ülkelerin hemen hemen hiç birisinde güçlü bir yerinden yönetim geleneği görülmez. Bunun nedenin de, bu yeni bağımsızlığını kazanmış ülkelerde merkezi yönetimin yani devletin varlığının ve gücünün ön planda olması, bir başka deyişle olmak gerekliliği yatmaktadır.⁸⁶ Genç cumhuriyet için baktığımız zaman da aynı durumun söz konusu olduğu görülmektedir. Dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın sözlerinden de açık bir şekilde anlaşılabileceği üzere, cumhuriyetin ilk yıllarında belediye denilince akla; birçok ihtiyacı olan, gerekli vasıtalarından yoksun, bakıma ve yeniden yapılanmaya muhtaç kasabalar geliyordu.⁸⁷ Burada yerel yönetimden anlaşılan ve beklenen demokratik siyasal

⁸⁵Ruşen Keleş, *Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar(1975–1992)*,İstanbul, IULA-EMME, 1993, s.5–36–37

⁸⁶ Ruşen Keleş, *aynı*, s.37

⁸⁷ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Adalet B. Alada, “Türk Belediyeciliğine Kronolojik Yaklaşım (1930–1990)”, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl*, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990, s.119

bir kurum olması değil, dönemin gerekliliği doğrultusunda işlerlik kazanmalarıydı.

Cumhuriyet, Osmanlı İmparatorluğu'ndan 389 belediye devralmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki belediye sayısı daha çok olmasına rağmen Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra Türkiye'ye kalan yerlerde 389 belediye vardı. Bu belediyeler Osmanlı döneminde temsil, işlev, denetim ve mali güç açılarından sınırlamalar içinde kurulmuştur. Belediyelerin karar organlarında emlak, gelir getiren mal sahipleri temsil edilmiştir. Belediyelerin işlevleri; belediyeler kurulduğu halde, varlıklarını koruyan sanayi öncesi düzenin kent hizmeti üreten kurumları olan vakıfların işlevleriyle çakışmıştır. Daha önce kadıda bulunan yargı ve denetim yetkisinin hiçbiri kurulan belediyelere tanınmamıştır. Dolayısıyla bu dönemde belediyelerin mali gücü yoktu. Belediyelerden sadece 20'sinde düzenli içme suyu, dördünde elektrik tesisatı, 17'sinde mezbaha vardı. Diğerlerinde hayvanlar açık alanlarda kesiliyordu. Bunlarda bize, İmparatorluktan Cumhuriyete giderek modernleşen bir belediye örgüt ve hizmetler bütünü kalmasının yanında, doğuş halinde bile olsa, gelişen yerel yönetim ve demokratik katılma sisteminin devredildiğini söylemenin güç olduğunu göstermektedir.⁸⁸

“1923–1930 döneminde, belediyecilik konusunda yapılan çalışmalar oldukça yüzeysel ve dağınık kalmıştır. Bütünlüğü olan bir belediyecilik görüşü doğmamıştır.”⁸⁹ Bu dönemden sonra gelen, tek parti dönemi olarak adlandırılan, 1931–1946 yılları arası, aynı zamanda Cumhuriyetin yapılanma yıllarıdır. Bu dönemde genel hatlarıyla belediyecilik idealize edilmiş, yönetici kadro, milleti dolayısıyla yönetimi muasır medeniyetler seviyesine çıkartmak konusunda oldukça heveslidir. Bu durum zaman zaman belediyecilikle ilgili temel görevler ve sınırlar idealize edilirken gerçekçilikten uzaklaşılmasına da sebebiyet vermiştir. Bu dönemde kent işletmeciliğine kolayca talip olabilecek yerli sermaye

⁸⁸ Ali Eşref Turan, a.g.e., s. 13

⁸⁹ Sadettin Salık, a.g.e., s86

birikimi de olmadığından tek çözüm hizmetleri belediyeler tarafından üstlendirmektir.⁹⁰

İkinci Dünya Savaşından sonra 1960'lara kadar olan süreçte belediyelerimize baktığımız zaman; öncelikle dünyayı ve Türkiye'yi etkileyen İkinci Dünya Savaşının etkilerini dış etki olarak görmekteyiz. Bunun yanı sıra içsel olarak iki etmen dikkat çekmektedir; hem tek partili yaşamdan çok partili yaşama geçilmesi hem de kentleşmenin ivmesinin hız kazanması belediyeçilikteki gelişmeleri etkileyen iki temel etmen olarak karşımıza çıkmaktadır⁹¹ 1930–1946 yılları arasında, Ankara haricinde, Türkiye'nin hızlı bir kentleşme sürecine girmediği gözlemlenmiştir. Savaş öncesinde sadece Ankara'da görülen hızlı nüfus artışı, savaştan sonra artık tüm kentlerde görülmeye başlanmıştır.⁹² 1950'li yıllarda, Türkiye'de kırsal nüfus kentlere doğru akın etmeye başlamıştır. Bu durumda şehirlerde sunulan hizmet arzı ve talebi arasındaki denge giderek bozulmuş kentsel hizmetleri sunan belediyelerin mali, idari, teknik yetersizliklerinin arttığı görülmüştür. Bazı kentsel hizmetler ise merkezi yönetim tarafından üstlenilmiştir. Türkiye'nin içine girdiği kalkınma modeli kentleri büyütürken, içyapısında da önemli değişimleri zorluyordu.⁹³ Bu durumun sonuçları olarak konut kıtlığı, gecekondulaşma, arsa spekülasyonu gibi sorunlar tüm ülkede yoğun bir biçimde yaşanmaya başlanmıştır⁹⁴ .1946 seçimleriyle çok partili düzene geçilmesi, 1950'de 27 yıllık Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) iktidardan düşmesi gibi önemli siyasal gelişmeler, belediyelerin demokratikleşmesi, özerkleşmesi konularında da ümit yaratmıştır; ancak çok partili düzene geçiş belediyelerde özerkleşme getirmeyi başaramamıştır.⁹⁵

⁹⁰Can Hamamcı, "1930–1946 Tek Parti Dönemi Belediyeçiliği: Genel Bakış", **Türk Belediyeçiliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990, s.157

⁹¹Cevat Geray, "Belediyelerin Hızlı Kentleşmeye Yenik Düştüğü Dönem(1945–1960)", **Türk Belediyeçiliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990, s.217

⁹² Halil İbrahim Aydın, **a.g.e.**, s.137

⁹³ İ. Karaman, G. Erdumlu, **Belediye Gelirleri ve Harcamaları Araştırması(1980 yılında)** , Ankara, DPT Yayınları, 1986, s.87

⁹⁴ Halil İbrahim Aydın, **a.g.e.**, s.137

⁹⁵ Cevat Geray, **a.g.e.**, s218

Kuşkusuz bu durum belediyelerin demokratikleşmesi yolunda hiçbir adım atılmadığı anlamına gelmemektedir. 1946 yılında Demokrat Parti (DP), parti programında yerel yönetimlere ilişkin çeşitli ilkelere yer vermiştir. Bu ilkeler yerel ihtiyaçların yerinden karşılanması, halkın yönetime katılması, belediyelerin güçlendirilmesi gibi ilkelerdir. Bunun üzerinden çok zaman geçmeden 1947 yılında CHP’de 7. Büyük kurultayında, parti programına DP’ninkine benzer ilkeleri eklemiştir. “Çünkü halk gözünde belediye olmak bir statü prestiji elde etmek anlamına geldiği gibi, merkezi yönetimin türlü yardımlarından yararlanabilmenin bir aracı olarak da değer taşır, siyasal iktidarlar yönünden ise, ‘demokrasinin temel taşları’ olan bu yönetimleri kamuoyu önünde destekliyor görünmenin siyasal kazancı küçümsenemez.”⁹⁶ Belediyelerin demokratikleştirilmesi konusunda atılan adımlardan bir diğeri, 17 Temmuz 1945’te kurulan Türk Belediyecilik Derneği’dir. Bunun yanı sıra belediyelerin demokratikleştirilmesi konusunda atılan en önemli adımlardan bir tanesi de, tek partili dönem uygulamalarından birisi olan vali ve belediye başkanlıkları sıfatının tek bir kişide toplanması uygulamasına Ankara Belediyesi’nde son verilmesidir.⁹⁷ Tüm bu belediyecilikte demokratikleşme için atılan adımlara rağmen, yönetim geleneğinin Osmanlı’dan itibaren merkezîyetçi bir yapıya sahip olması ve bunun sonuçlarından birisi olarak da belediye başkanının seçimle değil atama yoluyla iş başına getirilmesi geleneğinin devam etmesi, bu demokratikleşme hareketlerinin yeterli olmadığının göstergesidir.

1960 yılından sonra izlenen politika, 1945–1960 yılları arasındaki izlenen politikanın genişletilmiş ve yoğunlaştırılmış şeklidir. 1950’li yıllarda çok partili siyasal hayata geçişle birlikte kırsal yerlerden kentlere göçlerin yoğunlaşması, kentleşme hızının artmasıyla birlikte kentlerdeki ekonomik ve sosyal ilişkilerin karmaşıklaşması gibi olaylarla kendisini gösteren dönüşüm 1960’lı yıllarda da artan bir şekilde gerçekleşmiştir. Kentleşme oranında sürekli görülen bu artışa

⁹⁶ Ruşen Keleş, **Kent ve Siyaset...**, İstanbul, 1993, s.39

⁹⁷ Halil İbrahim Aydın, **a.g.e.**, s.141–142

karşın belediye gelirlerinde bir düşüş yaşanmıştır. Bu da belediyelerin artan kentsel nüfusun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yerel hizmetlerin yeterli oranda karşılanmasını engellemiş ve belediyelerin merkezin yardımına daha fazla ihtiyaç duymasına neden olmuştur.⁹⁸

Bilindiği üzere 1960 yılında ülke de demokratik süreci kesen bir askeri müdahale gerçekleşmiştir. Bu askeri müdahaleye çalışmamızın kapsamı dışında olduğundan değinilmeyecektir. Bu süreçten sonra yapılan 1961 Anayasası, genel olarak demokratik hak ve özgürlükleri genişletmiştir. Bu genişleme yerel yönetimler için de söz konusudur.⁹⁹ Bu bağlamda; 1961 anayasasının, çalışmamız bakımından en önemli özelliği, yerel yönetim açısından daha önceki anayasalardan farklı olarak hizmet yerinden yönetim ilkesini getirerek adem-i merkeziyet ilkesini anayasal kılmasıdır. Önemli gelişmelerden bir diğeri; belediye başkanlarının İçişleri Bakanlığı'nın onayı ile göreve başlama usulünün kaldırılmasıdır. Aynı şekilde seçimle işbaşına gelen organların, bu sıfatlarını kazanma ya da kaybetmelerine ilişkin denetim yetkisi yargı organlarına verilmiştir. 1961 Anayasası döneminde merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki denetimi nisbi olarak azalmakla birlikte merkezin yerel üzerindeki geniş mali ve idari denetimi ağırlığını korumaya devam etmiştir.¹⁰⁰ Belediyelerin mali olanakları bu dönemde de sınırlı kalmış, belediyeler kıt kaynaklarıyla uygulama yapan kuruluşlar olmuştur. Buna karşın belediye gelir sisteminin yeni belediyelerin kurulmasını özendirici yapısı, nüfus artışı ve kentleşme eğilimlerinin devamı ile birleşince belediye sayılarındaki hızlı artış bu dönemde de devam etmiştir. Ancak asıl ilginç olan belediye sayılarındaki hızlı artış değil,

⁹⁸ Halil İbrahim Aydın, *aynı*, s.152

⁹⁹ **1961 Anayasası 116. md.:** “Mahalli idareler, il, belediye veya köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir. Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim, ancak yargı yolu ile olur.

Mahalli idarelerin kuruluşları, kendi aralarında birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, malîye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.”

¹⁰⁰ Fatih Kırışık ve Özcan Sezer, “Türk Anayasalarında Yerel Yönetimler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Ankara, Cilt 15, Sayı 2, Nisan 2006, s.19

sayılarının ne kadar olduğu hakkında tam bir bilgi olmamasına karşın, belediyelerin birlikler halinde örgütlenme eğiliminin belirmiş olmasıdır. Bu birlikçi tutum 1973 sonrasında da önemli yer tutmuştur.¹⁰¹

1961 Anayasasının 2. maddesinde getirilen sosyal devlet anlayışı, hem merkezi hem mahalli idarenin yerel işlevlerine ilişkin çerçeve çizici bir özelliktedir. Ancak sosyal devlet görüşünü ayrıntılı hale getiren anayasa maddeleri, bu işlevlerin görülme şeklinin hangisinin merkezi yönetim hangisinin yerel yönetim tarafından yapılacağına dair bir ilke getirmemiş, bunların düzenlenmesini yasalara bırakmıştır. 1963–1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (BBYKP) belediyelerin yeniden düzenlenmesi için bir idari reform düzenlenmiştir. Bu düzenleme de uyulması gereken ilkeler belirlenmiştir. Bu ilkeler idareye devamlı surette çeki düzen verilmesi ile ilgilidir. Bu doğrultu da hazırlanan “MEHTAP” projesi ile mahalli idareler konusunda bir araştırma yapılması öngörülmüştür. BBYKP’nin ne kadar uygulandığı bir tartışma konusu olsa da belediyelere olanaklar sağlamaya dönük önlemlerin uygulanmadığı görülmüştür.¹⁰²

Bu araştırma sonucunda; belediyelerin nicelik ve nitelik yönünden oldukça zayıf kalmasının nedeni olarak belediye kaynaklarının sınırlı olması ve teknik altyapının yeterli olmaması sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra belediye hizmetleri içerisinde temizlik işlerinin özellikle çevre sağlığı açısından önemi vurgulanmış ve bu konulardaki eksikliklerin en kısa sürede tamamlanacağı konusunda tedbirler getirilmiştir.¹⁰³ “1968 yılında 10 belediye hastanesi, 27 belediye dispanseri, 12 bakım yurdu bulunuyor ve belediyelerde 1300 sağlık personeli çalışıyordu.”¹⁰⁴

¹⁰¹ İlhan Tekeli-İlber Ortaylı, **Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi**, s.223

¹⁰² İlhan Tekeli-İlber Ortaylı, **aynı**, s.182–185

¹⁰³ Sadettin Salık, **a.g.e.**, s. 88–89

¹⁰⁴ İlhan Tekeli, İlber Ortaylı, **Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi**, s. 226

1963'den 1971 yılına kadar üç tane kalkınma planı ortaya konmuştur. Dikkat çekici olan durum, bu üç kalkınma planının da birbirinden farklı siyasal ortamlarda hazırlanmış olmasına rağmen; ana hatlarıyla da olsa üç planda da belediyeçilik sorunlarının ele alınışında önemli benzerlikler bulunmuş olmasıdır. Bu durumun açıklaması olarak; her durumda iktidarda olanların güçlü merkeziyetçi yönetim eğiliminde olmaları ve ters yönde cereyan edecek eğilimin bir siyasal akım olarak ortaya çıkmamış olması gösterilebilir.¹⁰⁵

“1960 sonrasındaki gelişmeler yalnızca siyasal değildir. Aynı zamanda kentleşmenin niteliğini etkileyici değişimlerde ortaya çıkmıştır. 1960 sonrasında da Türkiye'deki yüksek kentleşme hızı bir önceki dönemde olduğu gibi sürmüştür. Ama ülkenin aynı dönem içindeki kapitalistleşme- sanayileşme sürecinde ulaştığı aşamalar kentlerin hem fiziksel yapısında, hem de sosyal yapısında bir önceki döneme göre farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.”¹⁰⁶ 1960'ların ikinci yarısına gelindiğinde siyasal düzlemde sanayileşmenin yanı sıra etkinleşecek bir başka unsurda sosyalizmdir. Sosyalist dünya görüşü kamusal alanda köklenerek politik söylem alanının eksenini de sola kaydırır. TİP açıkça sosyalist bir parti olduğunu ilan ederken CHP buna karşılık 'ortanın solu' kavramını gündeme getirmiştir. Muhafazakar siyasette ise, söylem düzeyinde olsa dahi, belirleyici unsur bundan böyle 'antikomünizm' olmuştur.¹⁰⁷

1970'li yıllara gelene kadar geçen bu süreçte yerel yönetimlerde yaşanan aksaklık ve eksikliklerin nedenlerini kısaca toplamak gerekir. Bunlar geçmişten beri süre gelen merkeziyetçi bir yönetim tarzının benimsenmiş olması, özellikle iktidar partilerinin kendi iktidar sürelerini daha fazla uzatma yolundaki çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri, belediyelere yeterli gelirin ayrılmaması belediyelerin etkinliğini olumsuz yönde etkilemesidir. Planlı bir kalkınma ve

¹⁰⁵ İlhan Tekeli-İlber Ortaylı, *aynı*, s. 187

¹⁰⁶ İlhan Tekeli-İlber Ortaylı, *aynı*, s. 188

¹⁰⁷ Bülent Batuman, “Türkiye’de Kentsel Politikanın Ortaya Çıkışı ve Bir Toplumsal Aktör Olarak Kentleşme Uzmanları (1965–1977)”, *Praksis*, Sayı 12, Güz/2004, s.

yerinden yönetim sisteminin oturtulamaması, özellikle büyük şehirlerdeki yerel yönetimlerle hükümetin aynı partiden olması gibi gerekçeler de sıralanabilir. Bunun yanı sıra bu dönemde hazırlanmış olan projeler, 1960 darbesiyle beraber hayata geçen 1961 anayasasının yerel yönetim açısından getirmiş olduğu bir takım demokratik yenilikler ve 1963'te başlayan Planlı Kalkınma dönemi gibi çağdaş gelişmeler Türkiye'de sosyal belediyeçilik uygulamalarının hayata geçtiği dönemin başlangıcı olarak ta nitelendirebileceğimiz 1973 yılına gelmemize altyapı sağlamıştır.

2.3. 1973–1980 Yılları Arasında Türkiye’de Belediyeçilik

1973 yılı yerel yönetim seçimleriyle birlikte, yerel yönetimlerde ve özellikle belediyelerdeki değişim ve gelişimi inceleyebilmek için öncelikle ülkenin içinde bulunduğu koşullara kısaca değinmek gerekir. Çünkü tüm yönetsel sistemimiz gibi belediyelerimizde toplumsal sistem içerisinde bir alt ögedir. Bu sistemin bir parçasıdır ve büyük sistemden bağımsız düşünülemez.¹⁰⁸

“1950’li yıllarda başlayan ve 1960’lı yıllarda hızlanan göç olgusu, bir yandan kentleşme sürecinin temel dinamiğini oluştururken, diğer yandan gecekondu ve enformel sektör tarafından temsil edilen ve kent yaşamına formel yollarla eklemelenemeyen bir göçmen nüfusun oluşmasına neden olmuştur. Bu durum 1960’lı yılların ortalarından itibaren, orta sınıfların öncülük ettiği ve kendisini solda tanımlayan toplumcu bir hareketlenmenin temellerini hazırlamıştır.”¹⁰⁹ Büyükşehirlere göçle başlayan kentleşme sorunu yıllar içinde doruk noktasına ulaşmış, gecekondulaşma hızla yayılmaya başlamıştır; ancak bunun ilginç tarafı ilk başlarda toplum tarafından garipsenen bu durum, yıllar

¹⁰⁸ Metin Kazancı, “1973 Sonrası Belediyeler ve Belediyelere İlişkin Sorunlar”, **Yeni Bir Belediyeçiliğe Doğru**, Türk İdareciler Derneği Belediyeçilik Araştırma Projesi 3. Kitap, Ankara, 1982, s.237

¹⁰⁹ S. Ulaş Bayraktar, Mehmet Penpecioglu, “Başka Bir Kentsel Gelişme Tahayyülü Mümkündür! Özgün Bir Yerel Liderlik Tecrübesi Olarak 1977–1980 Arası Ankara Belediyesi Ali Dinçer Dönemi”, **Mülkiye Dergisi**, Cilt 32, Sayı 261, Kış/2008, s.55

geçtikçe toplum tarafından da alışılp, kabullenilmiştir. Kente göç edenlerin karşılaştıkları su, kanalizasyon gibi altyapı sorunları yerlerini belirli ikame yöntemlerine bırakmış, ikamenin gerçekleşmeyeceği alanlardaysa hizmetten yoksunluk bu kişilerce doğal karşılanır olmuştur. Ancak yıllar geçtikçe yerel yönetimlerin bu sorunlara karşı sessiz kalması ve çözüm bulmaması, kentsel alandaki halk yığınları tarafından tepki doğmasına neden olmuştur.¹¹⁰ 1969 genel seçimlerinde TİP'den de etkilenen CHP'nin seçim sloganı “toprak işleyenin, su kullananın” olmuştur. CHP'nin bile düzen değişikliği talep ettiği görülen bu dönemde ki seçim sonuçları ne CHP'ye ne de TİP'e bekledikleri başarıyı getirmemiştir. Gerek genel seçimlerde gerekse bir önceki yıl yapılan yerel seçimlerde gecekondular; iktidarı elinde bulundurmasının avantajını da kullanarak AP'ye oy vermiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında AP'nin özellikle 1968 yerel seçimlerinde iktidar partisi olmanın avantajını kullanarak seçim propagandasını gecekondulara tapu dağıtılacağı vaadi üzerine kurması etkili olmuştur. Bu vaatler sonucunda hızlanan gecekondulaşımı, seçim öncesinde iyice hızlansa da dönemin gazetelerinde “seçimkondu” olarak adlandırılan bu gecekondular, seçimlerden sonra yıkımla karşılaşmaktan kurtulamazlar.¹¹¹

“1968 seçimleri öncesinde tapu vaatleriyle gündemde olan gecekonduların, seçim sonrası karşılaştığı yıkım ara rejim döneminde de önemli bir unsur olarak ortaya çıkar. Ara rejim sürecinde gerçekleşen yıkımlar hem gecekondunun zaman zaman karşılaştığı fiziksel şiddetin siyasallaşmasının hem de bu şiddete direnmenin demokrasi talebiyle ilişkilenmesinin yolunu açacaktır.”

112

Böylece 1970'li yıllar belediyeler üzerinde tartışmaların yoğunlaştığı yıllar olmuştur. 1968 yerel seçimleri ile 1973 yerel seçimleri arasındaki dönem partiler ve liderleri açısından oldukça hareketli bir dönem olmuştur. 1973 yerel

¹¹⁰ Metin Kazancı, a.g.e., s.240–241

¹¹¹ Bülent Batuman, a.g.e., s. 171

¹¹² Bülent Batuman, aynı, s. 180

seçimlerinde CHP geçerli oyların %39'unu almıştır. 12 mart müdahalesi ve içinde bölünmeler yaşaması* sonucunda güç kaybeden AP ise geçerli oyların %34'ünü almıştır. Bu seçimin sonuçları, önceki iki yerel seçimden farklı olmuştur. Diğer seçimlerde birinci parti olarak çıkan AP bu kez birinciliği CHP'ye kaptırmıştır. CHP'nin yeni bir başkan ve programla seçime girmesi ve değişen toplumsal taleplerde bu sonucun oluşmasında etkili olmuştur.¹¹³ 1969 seçimleriyle birlikte Büyükşehirlerin gecekondü kesimlerinin muhafazakâr partilere oy verme alışkanlığını terk ederek sol partilere büyük oranda oy vermeye başlamalarının sonucu 1973 seçimlerinde de sonuçlarını göstermiş ve 1973 yerel seçimleriyle birlikte Ankara, İstanbul ve İzmir gibi Büyükşehir belediyelerinin yönetimine ilk kez Sosyal Demokratlara geçmiştir. Şehir yönetimlerinde Sosyal Demokratlar ağırlık kazanmışken, ülke yönetiminde hala muhafazakârların var olması, Türkiye'de ilk kez merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında; her iki yönetiminde aynı partiden olduğu dönemlerden farklı olarak, merkezi yönetim ve yerel yönetim çelişkisini ortaya çıkartmıştır.¹¹⁴ Bu dönemin sonunda belki de Cumhuriyet tarihinde ilk kez büyük şehir belediye başkanları iktidarla aynı partiden olmamıştır. Bunda seçimlerde kendilerine verilen vaatlerin tutulmaması sonucunda büyükşehirlerin gecekondü bölgelerinin sola yönelmesinin etkisi büyüktür. İktidarla yerel yöneticilerin aynı partiden olmayışı demokratik bir yerel

* Aslında 1973 yerel yönetim seçimlerinden önce, 1971 yılında CHP'den ayrılıp kabine kuran Nihat Erim'e destek verme kararı alan CHP'de de bir takım ayrılıklar söz konusu olmuştur. Erim'in CHP tarafından desteklenmesi karşısında o dönemde partinin genel sekreteri olan Bülent Ecevit partiden istifa etti. İstifanın ardından yapmış olduğu açıklamada Ecevit kendisinin ve arkadaşlarının, silahlı kuvvetlerin siyasete katılmasına şiddetle karşı çıktıklarını belirtti. Bu olay CHP ile silahlı kuvvetler arasındaki ilişkilerde bir dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Ecevit'in görevden ayrılışı yeni bir yaklaşımında simgesidir: "Devletçi, seçkinci" yaklaşım, CHP içinde, yerini "halkçılığa" bırakıyordur. Ecevit ve arkadaşları CHP'nin "devletçi, seçkinci" anlayışını benimsemediklerinden dolayı işbirliğine girmemişlerdir.(Bknz: Emre Kongar, **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s.175) Bu nokta sosyal demokratların bu dönemde elde etmiş olduğu başarıya bizi götürmüş bile diyebiliriz.

¹¹³ Ali Eşref Turan, a.g.e., s.174

¹¹⁴ Yiğit Gülöksüz, İlhan Tekeli, "1973–1980 Dönemi ve 1980 Sonrası Dönem Belediyeciliği", **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990, s.373

yönetim anlayışının gelişmesi açısından oldukça önemli bir gelişme olarak nitelendirilebilir.¹¹⁵

Toplumcu dünya görüşünün yayılmasıyla, ülkemizde de 1973 seçimlerinde hemen hemen tüm Büyükşehirlerde sosyal demokrat anlayışa mensup belediye başkanlarının kazanması belediye sorunlarına yeni bir bakış açısı getirmiştir

Tablo1:1973 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları¹¹⁶

Parti	Alınan Yüzdesi(%)	Oy	Belediye Başkanlarının Dağılımı	İl Genel Dağılımı	Meclisi
AP	33.35	619		32.32	
BAĞIMSIZ	12.09	293		8.91	
CGP	1.19	36		2.90	
CHP	42.42	551		37.09	
DP	6.18	104		10.75	
MHP	0.74	5		1.33	
MSP	3.89	32		6.20	

CHP'nin odak olduğu bu seçim sonuçlarında, CHP'li adayların ana teması olan; yerel yönetimlere halk katılımının üst seviyeye çıkarılmasına dayalı belediyecilik anlayışı, Adalet Partisi'nin (AP) teknik hizmete öncelik veren belediyecilik anlayışına üstün gelmiştir.¹¹⁷ Bu zamana kadar belediyecilikten anlaşılan; temel kentsel altyapının sağlanması, kentsel servis üretiminin yapılması, imar denetimi ve kentlinin günlük gıda gereksinmesini karşılayan ekonomik kesimin kent içindeki faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetimi ile sınırlıdır.¹¹⁸ Oysa bu yeni belediyecilik anlayışında artık bu belediye işlevleri yeterli görülmemiş, belediyecilik 5 temel ilke çerçevesine oturtulmuştur.

¹¹⁵ Kemal Görmez, a.g.e., s.129-131

¹¹⁶(Çevrimiçi):http://www.yerelnet.org.tr/basvuru_kaynaklari/secim_sonuc_lari/index.php?yil=1973, erişim tarihi 13 Eylül 2010

¹¹⁷ Metin Kazancı, a.g.e., s. 242

¹¹⁸ İlhan Tekeli, *Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923- 1990)*, İstanbul, 2009, s.252

Bu ilkeler;

— *Demokratik ve özgürlükçü belediye*

— *Üretici belediye*

— *Tüketimi düzenleyici belediye*

— *Birlikçi ve bütünlükçü belediye*

— *Kaynak yaratıcı belediye* ilkeleridir.¹¹⁹

Yeni bir belediye görüşü oluşturmak için belediyenin üstlenmesi gereken işlevlerin en önemlisi, sosyal adaleti paylaştıracı bir belediye anlayışı benimsemiş olmalarıdır. Yeni belediye halk kitlelerinin karar sürecine katılmasını sağlayarak, halkın talepleri doğrultusunda yönetimini gerçekleştirmeli ve bununla aynı zamanda belediye uygulamalarının halk tarafından denetlenmesini sağlamalıdır. Böylece denetimci değil denetlenebilen belediye özelliğini kazanmış olan belediye sosyal belediyeciliğin gerekliliği olan “üretici belediye” işlevini de rahatlıkla yerine getirme fırsatını yakalamış olur. Bu da bağımsız kendine yeten bir belediye olmasını sağlayarak, merkeze bağımlılığı da bir bakıma azaltmış olacaktır.¹²⁰

1973 yerel seçimleri Türkiye’deki yerel yönetimler açısından önemli bir dönem olmuştur. 1973 yılından sonra 1980’lere kadar olan süreçte ülkemizin gündeminde belediyeler ve belediyelerin demokratikleşmesi önemli bir yer işgal etmiştir.¹²¹ 1961 sonrası farklı görüş ve ideolojilerin ortaya çıkması, bunların meclise yansıyıp burada temsil edilmesi gibi çok önemli gelişmeler olurken yerel yönetimlere karşı merkezi iktidarların tutumu hangi siyasal ortamda olursa olsun pek değişmemiş, merkeziyetçi yönetim eğilimi ağırlığını korumuştur. Ancak 1973 yerel seçimleri ile özellikle Büyükşehir belediyelerinde sol siyasal güçlerin ağırlık kazanması belediyecilik anlayışında önemli değişimlerin olmasına olanak sağlamıştır. Yerel karar süreçlerini ön planda tutan, yerel sorunları çözmek için

¹¹⁹ İlhan Tekeli, *Belediyecilik Yazıları ...*, İstanbul,, s.89

¹²⁰ İlhan Tekeli, *Cumhuriyetin Belediyecilik...*, 2009, s.252–255

¹²¹ Kemal Görmez, *a.g.e.*, s.131

yeni ilkeler ortaya koyan “Toplumcu Belediye” Modeli ortaya çıkmıştır.¹²² 1973 yerel yönetim seçim kampanyaları da esasında bu farklılaşmayı ortaya koymaktadır. Yeni oluşan bu belediyeçilik anlayışının işlevlerinden olan kaynak yaratıcı, üretici, merkeze bağımlılığı sınırlı olan belediyeçilik anlayışının, dönemin iktidar partisi belediye başkanları tarafından benimsenmediğinin çarpıcı göstergelerinden birisi bu belediye başkan adaylarının yapmış olduğu seçim propagandalarında da tezahür etmiştir. İktidar partisinin belediye başkan adayları, ki bu kişiler 1973 belediye seçimlerinden önce belediye başkanlıklarının büyük çoğunluğunu elinde bulunduran kişilerdir, geçmiş yıllardaki icraatlarından çok merkezi hükümetlerden ne kadar çok borç alabildikleriyle övünmüşlerdir.¹²³

Merkeze olan bu bağımlık başkanlar tarafından övgüye değer bir başarı olarak görülmektedir. Aynı şekilde denk bütçe ve borçlanmama da hiçbir şey yapmamaya eş değer görülmektedir. Hatta en az bir seçim dönemi uygulama yapmış olan bu başkanlar; şehirlerde yapılan uygulamaların tümüne sahip çıkıp, bütünüyle devlet yatırımı olan uygulamaları bile kendileri yapmış gibi benimseyip halka da böyle anlatmışlardır. Bu duruma örnek olarak; İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Fahri Atabey örnek gösterilebilir. Tamamı devlet yatırımı olan İstanbul Boğaziçi Köprüsü’nü büyükşehirin belediye başkanı Fahri Atabey kendisine mal etmiştir. Esasında bu durumun altında belediye başkanlarının, bu büyük belediye yönetimleri için hazırlayıp geliştirmiş oldukları uzun vadeli bir programlarının olmaması yatıyordur.¹²⁴

Bu noktada 1973 yerel seçimlerini kazanan sosyal demokrat belediye başkanlarının tutumları da çok farklılık arz etmemiştir. 1973 seçimlerini kazanan Sosyal Demokratların başlangıçta bir programları yoktu. Önceleri merkezi yönetimle iş birliği içinde, sınırlı kaynaklarla bir takım uygulamaları hayata

¹²² Özcan Altaban, “1960- 1973 Dönemi Belediyeçiliğine Genel Bakış”, **Türk Belediyeçiliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990, s.321

¹²³ İlhan Tekeli, **Cumhuriyetin Belediyeçilik...**, 2009, s.259

¹²⁴ İlhan Tekeli, **Belediyeçilik Yazıları...**, 1992, s.76-77

geçirmeye çalışıyorlardı. ¹²⁵Bu kişilerinde seçim sloganlarında kullandığı temel unsur; planlamış oldukları programlar değil, belediye yönetimindeki yolsuzluk iddiaları olmuştur. Sosyal demokrat belediye başkan adaylarının, kendi önerdikleri program ve bu programın iktidardaki grubun programından farklılıklarını anlatmaktan ziyade bu yolsuzluk iddiaları üzerine seçim propagandası kurmuş olmaları da ilginçtir. ¹²⁶

1973'ten 1977 seçimine doğru gidilirken bu belediyelerin kendi gereksinimleri olan mal ve hizmetleri doğrudan üretmeleri ile başlayan süreçle, asfalt fabrikaları kurmaları, ekmek fabrikası girişimleri, toplu konut girişimleri, toplu taşımaya öncelik vermeleri ile programlı bir yol izlemeye başlamışlardır. ¹²⁷ Bu modelle birlikte ortaya konan ilkelerin hayata geçirilmesi için bir takım belediye birlikleri de oluşturulmuştur. “Belediye birliklerinin oluşmasında 1978 yılında Ecevit Hükümeti tarafından kurulan Yerel Yönetimler Bakanlığı’nın önemli katkısı olmuştur. Bakanlık, belediye birliklerinin üretici olma çalışmalarını, ekmek, arsa ve konut gibi çok çeşitli alanları kapsayan konularda desteklemiştir. Bunun için Yerel Yönetimler Bakanlığı’nın fonları kaynak olarak kullanılmıştır. Bir başka ifade ile belediyeler, birlikler biçiminde üst örgütlenme gerçekleştirerek, bu sayede bilgi ve araç gereç alışverişine kadar birçok konuda yardımlaşmayı gerçekleştirmişlerdir.” ¹²⁸

Belediyelerin karşılaştıkları sorun ve sınırlamalara birlikte çözüm aramak, kıt kaynakları en uygun biçimde kullanmak ve yenilikçi arayışlara yönelmek eğilimi yeni belediyecilik anlayışının temel ilkelerinden biri haline dönüşmüştür. 1973’de merkezi yönetimde söz sahibi olamayan Sosyal Demokrat Partiler 1973–1980 dönemi arasında zaman zaman koalisyon hükümetleriyle söz sahibi oldularsa da yerel yönetimlere kaynak aktaracak, köklü yenilikler getirecek

¹²⁵ Yiğit Gülöksüz- İlhan Tekeli, **a.g.e**, Metropol İmar IULA-EMME, s.374

¹²⁶ İlhan Tekeli, **Belediyecilik Yazıları...**, 1992, s.77

¹²⁷ Yiğit Gülöksüz- İlhan Tekeli, **a.g.e**, Metropol İmar IULA-EMME, s.374

¹²⁸ Barış Kandeğer, “Sosyal Belediyecilik ve Türkiye’deki Yansımaları”, y.y., t.y., s.4

yasal düzenlemeleri yapacak gücü elde edememişlerdir.¹²⁹ Bu da belediyelerin haklarının ve gelirlerinin genişletilmesi yönünden merkezi yönetime sürekli bağımlı olmalarına neden olmuştur. Merkezi yönetim kaynak dağılımında bu dönemde de avantajlı durumda olmuş, sık sık da yerel yönetimleri güç durumda bırakacak uygulamaları hayata geçirmişlerdir.¹³⁰

Yeni belediyeçilik kavramının tam olarak nasıl ve kim tarafından ortaya çıktığı tartışma konusu olsa da, Ankara Belediyesinin 1976 Mali Yılı Çalışma Raporunda yer aldığı bilinmektedir. “Yeni Belediyeçilik, Demokratik Belediyeçilik, Demokratik Yerel Yönetim Hareketi, Toplumcu Belediyeçilik, Yeni Demokratik-Toplumcu Belediyeçilik, Sosyal Belediyeçilik”¹³¹ gibi kavramlar olarak ortaya çıkan kavram söz konusu raporda; o günlerin belediyesinin “kapitalist toplumun belediyesi” olduğunu belirtmiş, yeni belediyenin “yerel yönetim değil, yerel hükümet” olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Bunun gerekçesi olarak da; yerel yönetimler üzerinde sıkı bir vesayet denetiminin olduğunu, halkoyuyla gelen meclisler oldukları halde ellerinde yeterli gücün ve yasama yetkisinin olmadığını vurgulamışlardır. Bu görüşlere aynı zamanda Ankara Belediyesince çıkartılan, yerel sorunları çözümleyen ve yeni belediyeçilik anlayışının ilkelerini özetleyen bir kitapçıkta da yer vermiş olmaları Türkiye’de batıya göre geç evrimini tamamlamış belediyeçilik anlayışının o günün Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı Vedat Dalokay tarafından ilk kez dillendirildiği söylenmektedir.¹³²

¹²⁹ Yiğit Gülöksüz- İlhan Tekeli, a.g.e, Metropol İmar IULA-EMME, s.373

¹³⁰ Kemal Görmez, a.g.e., s.137

¹³¹ Çalışma için yapılan araştırmalarda görüldüğü üzere bu dönemde ortaya çıkan yerel yönetim hareketinin tek bir adı yoktur. Çeşitli kaynaklarda farklı yazarlar yukarıda da sayılmış olduğu gibi bu harekete birbirinden farklı tanımlamalar yapmışlardır; ancak bizim çalışmada bu dönem için kullanacağımız tanım “Sosyal Belediyeçilik” tanımlamasıdır. Çünkü bize göre, Mahmut Güler’in yapmış olduğu “Sosyal Belediyeçilik” ve “Toplumcu Belediyeçilik” dönemsel farklılığından öte “sosyal” sıfatıyla “toplumcu” sıfatı bu belediyeçilik tanımlamalarında aynı anlama atıfta bulunmaktadır

¹³² Tarık Buğra ÖZDEMİR, *Türkiye’de Mahalli İdareler Geleneği ve Belediyeçiliğin Gelişimi*, IULA-Uluslar arası Yerel Yönetimler Birliği, İstanbul, 2006,s.44

Sosyal Demokrat Belediyecilik dönemi olarak da adlandırılan bu dönem içinde, üçüncü kalkınma planı da yapılmıştır ve bu planla yerel yönetimlere özel bir ağırlık verilmiştir. Planda yer alan saptamalara göre belediyeler, kısmen kaynakları yetersiz oluşu, kısmen de yerinde ve önceliklere göre kullanılmaması sonucu, belde halkının ihtiyaçlarını karşılayamaz ve merkezi yönetimin yardımlarına gereksinim duyan bir yapı halini almıştır. Üçüncü planla yerel yönetimlere görevleriyle orantılı gelir kaynaklarının sağlanması ve yerel yönetimlerin gelir kaynaklarının iyileştirilmesi öngörülmüştür. Ancak bu planla da belediyelerin kaynak sorunlarının çözümüne yönelik önemli adımlar atılmamış, sadece planda bu kuruluşların mali olanaklarının güçlendirilmesi gereği ifade edilmiştir.¹³³

Merkezi yönetimle yerel yönetimlerin farklı partilerden olması bu dönemde kaynak sorununun ön plana çıkmasının önemli unsuruydu. Merkezi yönetimlerin belediyeleri başarısızlığa itmek ve onlar üzerindeki denetimlerini arttırmak için, belediyelerin kaynaklarını arttırıcı önlemler almamaları, bu dönemin belediyeciliğinde iki ilkenin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu ilkelerden ilki kaynak yaratıcılık, ikincisi ise birinci ilkeyi tamamlayıcı nitelikte olan üreticiliktir. Belediyeler kıt kaynaklarla hizmet üretirken, bunu en ucuza mal etmeye çalışıyorlardı, bunu da bu hizmetleri doğrudan kendileri üreterek gerçekleştirebiliyorlardı.

Üretici belediyecilik ilkesinin gelişmesinin tek gerekçesi kuşkusuz ki bu değildi. Ekmek üretiminde olduğu gibi küçük üreticilerin boykotlara gidip tüketici aleyhine rantlar yaratması, konut gibi üretim alanlarında belediyelerin öncülük yaparak doğan arsa rantlarını tüketici lehine ortadan kaldırma çabaları ve büyük ölçekli tesislerin (asfalt tesisleri gibi) sağladığı karlılıktan belediyelerin kaynaklarını arttırmakta yararlanılması gibi düşünceler üretici belediye anlayışının gelişmesini sağlamıştır. “Hem merkezi yönetimle çalışmaya girmek,

¹³³ Halil İbrahim Aydın, a.g.e., s.160

hem de kaynakların kıtlığı, birlikçi belediyeçilik ilkesini de gündeme getirdi. Merkezi yönetim karşısında yerel yönetimlerin parti ayrımı gözetmeden birlikler oluşturarak kendilerini savunmaları için bir belediyeçilik hareketi yaratılmasına çalışıldı. Birliklerin sadece böyle bir siyasal eylem amacı yoktu. Pratik sorunları da çözümleyecekti. Küçük belediyeler üretemedikleri hizmetleri bir araya gelerek üretebilecekti. Teknik bakımdan güçsüz belediyelere, teknik hizmet sağlayacaktı, proje üretecekti. Belediyeler adına toplu makine alımları yaparak, makine parkları oluşturarak onların yapımcı gücünü arttıracaktı.”¹³⁴

Bu dönemde Türkiye’de üretici belediyeçilik ilkesine en iyi örnek Fatsa Belediyesi tarafından verilmiştir. Halkın sevdiği ve güvendiği Fikri Sönmez’ in başkan olduğu Fatsa’da alışılmışın dışında bir belediyeçilik örneği yaşanmıştır. Öyleki bu durum egemen güçlerin dikkatini çekip onları korkutmuş, sağ eğilimli basın tarafından da, Fatsa’da komün hayatı yaşanmaya başlanmış denilip Paris Komününe benzetilmiştir. Fatsa’ da o güne kadar kentsel hizmetleri merkezin verdiği imkanlarla gerçekleştiren yerel yönetim anlayışı yerine, yeni belediyeçiliğin ilkelerinden olan, halkı üretimin içine çeken bir belediye anlayışı söz konusu olmuştur. Kentsel üretimden, tüketime ve dağıtıma kadar bütün kararlar da halkın bilgisine ve kararına başvurulmuş bir belediyeçilik anlayışı benimsenmiştir. Ne yapılıp, ne yapılmayacağına halkın karar verdiği Terzi Fikret yönetimindeki Fatsa belediyesi örneği yıllar sonra 1980 darbesinin mimarı Kenan Evren tarafından “devletin otoritesinin sıfırlandığı, devlet kanunlarının işlemediği” bir belediyeçilik örneği olarak tasvir edilmiştir. Klasik Türk yönetim modelinde, başkalarından görüş almak kişisel otoritenin zayıflaması olarak görülmüş, yönetici adeta her şeyi bilen, her şartta kendi kendine karar veren ve bu kararları mutlak doğru olan bir “kahraman” postuna büründürülmüştür.¹³⁵

¹³⁴ Yiğit Gülöksüz- İlhan Tekeli, *a.g.e*, Metropol İmar IULA-EMME, s.374-375

¹³⁵ S. Ulaş Bayraktar ve Mehmet Penpecioglu, *a.g.e.*, s.66

Fatsa deneyimi ile kentsel rantların halk yararına kullanılmaya başlanması ve bu kentsel rantın dönüşümü ile ilgili kararın halka bırakılması sermaye için endişe verici bir gelişme olmuştur. Bunların yanı sıra Fatsa örneği ideolojik bir içerikte taşımaktaydı, çünkü Paris komününe benzetilen Fatsa, egemen güçler için ülkenin dış tehdidi olarak görülen komünizmin bir örneği ve ülke için bir tehdit anlamı taşıyordu. Öyleki o dönemde Çorum olayları yaşanmasına karşın dönemin başbakanı “Çorumu bırakın Fatsa’ya bakın” demiştir.¹³⁶

Yeni belediyeciliğin ilkeleri olan kaynak yaratıcılık ve üreticilik ilkelerinin yanı sıra birlikte tüketimi geliştirmekte bir diğer ilke olarak sayılabilir. Kamu mal ve hizmetlerinin üretilmesi toplu taşımadan kentsel altyapıya kadar pek çok tüketim alanı, toplu eğlenceler vb bu ilkenin getirdikleri arasında sayılabilir. Bu ilkeler 1977 seçimlerinde solun genel programı haline gelmiştir. Programlarını başlangıçta merkezle çatışma içinde ve kıt kaynaklara sahip olarak yaptıkları uygulamaların yönlendirmesiyle gerçekleştiren sosyal demokrat belediyeler, dönemin çatışmalı ortamı içinde, içlerinde İlhan Tekeli’nin de bulunduğu ODTÜ’den uzaklaştırılmış bir grup öğretim üyesini Ankara Büyükşehir Belediyesi çevresinde toplamışlardır. Bu öğretim üyeleriyle bir danışmanlar grubu oluşturulmuş ve oluşan bu danışmanlar Ankara Belediyesinin uygulamalarını Toplumcu Belediyecilik adlı çalışmalarıyla bir program ve ideolojik çerçeve haline getirmişlerdir. Sosyal belediyeciliğin ilkelerinin belirlendiği bu çalışmayla “Sosyal Demokrat Belediyecilik Programı” oluşturulmuştur.¹³⁷

Hem CHP hem Türkiye İşçi Partisi (TİP) benzer ilkelerle seçime girmişlerdir. Bu da bir bakıma 1970’li yıllarla birlikte ortaya çıkan ve 1973 seçimlerinden sonra da yerel yönetimlerde kazanılan ivmenin, yerel yönetimlerin öneminin, daha iyi kavrandığının göstergesidir. Benimsenen bu ilkeler

¹³⁶ Mahmut Güler, a.g.e., s77-78

¹³⁷ İlhan Tekeli, *Belediyecilik Yazıları...*, 1992, s.96

doğrultusunda solun genel programı haline gelen uygulamalar 12 Eylül 1980 müdahalesine kadar zenginleştirilerek geliştirilmiş daha sonra uygulaması yaygınlaştırılan pek çok konunun ilk örnekleri bu dönemde yaratılmıştır. Bu örnekler arasında en önemlisi; belediyeler eliyle uygulanan toplu konut girişimleri olmuştur. CHP'li toplumcu belediyelerin 1970'lerin ilk yarısında gecekonduda yaşayanlara vermiş olduğu önemin sonucunda, gecekonduda yaşayanlara alternatif yaşam alanı olarak toplu konut projeleri yapılmasını sağlamıştır.¹³⁸ İlk örnek tasarım da, katılımcı olarak örgütlenen İzmit Belediyesi'nin "Yenilikçi Yerleşmeler" girişimidir. 1977 seçimlerinde bunu geliştiren belediye başkanı, parti içi çekişmelerle aday olamayınca uygulanamadı. Bunu Ankara'nın Batıkent Projesi* izlemiş ve uygulanmaya başlanmıştır. Kentiçi yolcu taşımasında toplu taşımacılığa önem verilip, belediyelerin otobüs filoları geliştirilmiştir. İlk kez tahsisli otobüs yolları yapıp, metro projeleri gündeme gelmiştir. Ankara'da tamamen Türk mühendis ve teknisyenlerince bir proje hazırlanmış ve bu uygulama için kazma vurulmuştur. Belediye meclisleri dışında halkın yönetime katılmasına olanak veren kent kurultayları toplanmış, belediyeler bu dönemde çevrecilik hareketinin yayılmasına öncülük etmişlerdir.¹³⁹

1980 askeri müdahalesine kadar olan dönemde belediyeçilik anlayışını kısaca toparlamak gerekirse; gerek dış etmenler gerekse iç etmenlerle yayılan ve halkın 1973 seçimleriyle yerel yönetimlere, belediyeçiliğe bakış açısının

¹³⁸ Bülent Batuman, a.g.e., s.186

* Vedat Dalokay döneminde ilk düşünsel temelleri atılan ve Ali Dinçer belediye başkanlığı sırasında hayat bulan Batıkent Projesi ile arsa gibi çok önemli bir kentsel kaynağın rant odaklı yatırımlar yerine, toplumun geniş kesimlerinin yaşamsal sorunlarının çözümü için kullanılabileceğini göstermiştir. Türkiye'nin kredi alamadığı bu dönemde Ankara Belediyesi Avrupa İskan Fonu'ndan iki milyon lira kredi almıştır. Batıkent Projesiyle birlikte bir toplumsal örgütlenme modeli ortaya konmuş oldu. Katılımcı, demokratik bir şekil içerisinde uygulamaya konulmak istendiğinden, değişik kesimlerden çalışan insanların kurduğu Kent-Koop. kooperatifler birliğine üye oldular ve ortak projeler ürettiler.(Bkz: S. Ulaş Bayraktar, Mehmet Penpecioglu, "Başka Bir Kentsel Gelişme Tahayyülü Mümkündür!: Özgün Bir Yerel Liderlik Tecrübesi Olarak 1977-1980 Arası Ankara Belediyesi Ali Dinçer Dönemi", s. 78-79) Başlangıçta sosyal konut projesi olarak ortaya çıkan projenin, altyapısı özellikle Murat Karayalçın döneminde geliştirilmiş, Melih Gökçek döneminde de metronun tamamlanmasıyla ulaşım sorununun büyük bir çoğunluğu halledilmiştir.

¹³⁹ Yiğit Gülöksüz- İlhan Tekeli, a.g.e, Metropol İmar IULA-EMME, s.375

değişmesini sağlayan bir takım gelişmeler olmuştur. Artık pasif bir kamudan öte daha katılımcı, üretken, kaynak yaratıcı ve birlikte tüketim alışkanlığına sahip olan bir halkın yanında; demokratik ve tüketimi düzenleyici, kendi haklarına sahip çıkan, kendi ekmek fabrikalarını kurup adını “halk ekmeği” fabrikası koyan, toplu konutlar yapıp, kendi yolunu, asfaltını yapmak için fabrikalar kuran bir yerel yönetim ve bunun parçası olan bir halk anlayışı oluşmuştur. Amacı ve sonucu ne olursa olsun, Fatsa örneğinde de görüldüğü gibi, katılımcı, üretici ve paylaşımcı bir belediyeçilik anlayışı benimsenmiştir. Her ne kadar ideolojik ve siyasi çıkarlar izin vermese de elinden geldiğince merkezden bağımsız kendi özerk kararlarını alabilecek yetkinlikte bir yerel yönetim anlayışı benimsenmeye çalışılmıştır. Ancak gerek bazı milletvekillerinin belediyeler üzerinde denetim kurmak yoluyla yeniden seçilme kaygıları gerek iktidarın yerele hizmet götürme yoluyla daha çok oy alma isteği, özellikle iktidar partisi mensuplarının, belediyelerin merkezi yönetimin denetiminde olması gerektiğini savunmalarına neden olmuştur.

Bu nedenler ve önceden beri süre gelen merkeziyetçi yapı belediyelerin yapısında değişikliklerin oluşmasına engel olmuştur. Kuşkusuz 1970’lerin başında tomurcuklanan ve daha meyvesini vermeden kuruyan bu belediyeçilik hareketinin başarısız olmasının tek nedenini, hareketin dışındakilerde aramamak gerekir. Bilakis bu belediyeçilik hareketinin benimsemiş olduğu ilkeler arasındaki birtakım eksiklikler hareketin başarısızlık nedenleri arasında sayılabilir. Bunlardan önemli sayılabilecek olanı; sadece politik tercih yapmak ve politika tanımlamakla başarılı olunamayacağını önemli olanın bu politikaları sonuç alacak biçimde uygulamak olduğunu anlayamamış olmalarıdır. Bu da “yönetim” kavramını gündeme getiriyor. Tam da bu nokta da eksik olan ilke ortaya çıkmış

oluyor; “belediyeleri çağdaş anlamda yönetebilecek kurumlar olarak örgütleyip, bu tarz yönetimi benimsemek”.¹⁴⁰ Yeni hareket bunu sağlayamamıştır.

Her ne kadar bu toplumcu hareketin ortaya çıkarttığı; “demokratik ve özgürlükçü belediye, üretici belediye, tüketimi düzenleyici belediye, birlikçi ve bütünlükçü belediye, kaynak yaratıcı belediye” ilkeleri günümüz belediyeçilik anlayışına da ışık tutabilecek, yenilikçi ve etkin kentsel politikaları yaşama geçirmiş olsa da son tahlilde hak ettiği başarıyı elde edememiştir. Öncelikle 12 eylül darbesinin sonucunda, değil hakim belediyeçilik anlayışı, Türk sosyal demokrasisi içinde dahi kurumsallaşamayarak belli başlı birkaç isimle özdeşleşmekle kalmıştır.¹⁴¹ Yani hareket belediye başkanları düzeyinde kalmış, daha aşağı kademeler inememiştir. Bu da daha öncede belirttiğimiz gibi “sosyal belediyeçili” hareketinin eksik ilkesi olan, yönetimi etkin kılıp iyileştirmek ve bu hareketle amaçlanan ilkelerin uygulanmasını sağlamak amacıyla yönetime ağırlık vermek anlayışının benimsenmemiş olmasının neticesidir. CHP halkın yönetime katılmasını gerekli düzeyde sağlayamamıştır. Bu da yeni belediyeçilik akımının başarısız olmasına neden olan etkenlerden bir tanesidir. Merkezi yönetimin ne kadar doğru bildiği, bu böyle olur dediği şey varsa her şeyin başka türlü olabileceğini göstermiştir yeni belediyeçilik anlayışı. Bu durumda; merkezi yönetimin hoşuna gitmediği gibi, tıpkı Ali Dinçer örneğinde yaşananlar gibi, CHP’nin içinde bile yeni belediyeçilik anlayışının değişimci-devrimci tarafının tam olarak özümsemediğinin göstergesidir. 1973 seçimleriyle beraber ortaya çıkan toplumcu, demokratik belediyeçilik hareketinin halkın beklentilerine yanıt verebilmesi için; farklı bir program, farklı bir siyasal anlayış ve farklı bir kadro ile çıkma gerekliliğinin ilk iki maddesini gerçekleştirebilmiş fakat üçüncü maddesini yerine getirememiş olan CHP, bu hareketin başarısız olarak

¹⁴⁰ Atilla Alpöge, “Dünya Deneyimi Işığında Türk Yerel Yönetim Hareketi: Geçmişten Geleceğe Uzanan Bir Gelişme Çizgisi Üzerinde Beklentiler”, **Türk Belediyeçiliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990, s.290

¹⁴⁰ Halil İbrahim Aydın, a.g.e., s.

¹⁴¹ S. Ulaş Bayraktar ve Mehmet Penpecioglu, a.g.e., s.56

sonuçlanmasına etken olmuştur.¹⁴² 1973–1977 döneminde CHP’de isimleri öne çıkan Ahmet İsvan, Vedat Dalokay, Erol Köse gibi belediye başkanlarının genel merkezle ters düşmeleri sonucu yapılan önseçimleri kaybederek yeniden aday olamamaları oluşan yeni belediyecilik hareketinin öncülerini kaybetmesine neden olmuş ve başarısızlığa uğramasına yol açmıştır.¹⁴³

Bu da esasında sosyal demokratlar tarafından başlangıçta bilinçli bir şekilde ortaya konmayan yeni belediyecilik anlayışının, CHP içinde de bilinçli bir şekilde özünsen(e)mediğini ve belli bir program ve modele dayanmaktan ziyade günü kurtarmaya yönelik, yüzeysel uygulamalarla kotarılmaya çalışılan bir belediyecilik anlayışına dönüştüğünün göstergesidir. Bu durum günümüz belediyecilik anlayışına kadar etki etmiştir. Bunun sonucunda da Türkiye’deki “Sosyal Belediyecilik” uygulamalarının hayat bulduğu ve bizim ilk dönem olarak adlandırdığımız dönem olan 1973–1980 arası dönemde 12 Eylül 1980 darbesiyle kesilmiştir.

2.4. 1980’den Sonra Belediyecilik

1980’ler Türkiye için önemli bir dönüm noktasına işaret etmiştir. Ekonomik, politik, kültürel ve toplumsal dinamikleri uyumlaştıracak ve birleştirecek bir hegemonik projenin olmamasından ve 1970’lerin sonunda ağırlaşan siyasal-ekonomik krizden ötürü, 1980’lerde Türkiye yeni bir dönüşüm sürecine girmiş.¹⁴⁴ 12 Eylül 1980 tarihi ile birlikte Türkiye’de demokrasi kesintiye uğramış, askeri darbe yapılmış ve 1983 seçimlerine kadar olan ara dönemde ülke Milli Güvenlik Konseyi (MGK) tarafından yönetilmiştir. Bu tarihle birlikte başlayan süreçten belediyelerde etkilenmiştir. “MGK’nın üç numaralı bildirisinde; kuruluşunda belediye örgütü bulunan tüm yerleşim merkezlerinde

¹⁴² Metin Kazancı, a.g.e., s.241

¹⁴³ (Çevrimiçi), http://www.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1977.php, erişim tarihi 11 Temmuz 2010

¹⁴⁴ Betül Yazar, “1980’ler Türkiye’sinde Yeni Sağın Yükselişi”, *Mürekkep Dergisi*, sayı 10–11, Ankara, 1998, s.49

vatandaşların birlik, düzen ve sağlığının korunmasından birinci derecede belediyeler sorumludur; denilmiştir. Ardından 29 Eylül 1980 tarih ve 17120 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan bir karar ile 12 Eylül 1980’den geçerli olmak üzere belediye meclisleri feshedilmiş ve belediye başkanları görevden alınmıştır.”¹⁴⁵ Bunun gerekçesi olarak belediyelerin politikadan arındırılması gerekliliği gösterilmiştir. 12 eylülde önce birçok belediyeye partizan kadroların doldurulmuş olduğu ve belediyeciliğin ülkede bir rejim değişikliğinin gerçekleştirilmesi için bir laboratuvar olarak kullanıldığı öne sürülmüştür.¹⁴⁶ Bu karardan itibaren belediye başkanlarının yerlerine vali, kaymakam, emekli askerler almıştır. Sadece birkaç il ve ilçe de eski belediye başkanları görevlerine sürdürmeye devam etmişlerdir. Bunun yanı sıra 1978 yılından itibaren kurulmaya başlanan Yerel Yönetim Birlikleri, 1979 yılında merkezi iktidar değişikliği ile önemini kaybetmiş, 12 Eylül 1980’den sonra da kapanmaya başlamışlardır.

Yine aynı yıl Resmi Gazete’de çıkan 17187 sayılı karar ile büyük kentlerin çevresindeki belediyelerin ana belediyelere bağlandıkları görülmüştür. Örneğin İstanbul etrafında 34, İzmir’in etrafında 13 belediye varken, bunlar ana belediyeye bağlı şubeler haline getirilmiştir. Bu da kentler üzerinde yine merkezin egemenliğinin devam ettirilme çabasının göstergesidir. Askeri yönetimin aldığı kararlar daha çok kentsel alanlarda ortaya çıkan sorunların çözümü için devlet gücünün ve varlığının sergilenmesine yöneliktir.¹⁴⁷

Kısacası 12 Eylül 1980 ihtilali ile 1984 yılına kadar olan ve ara dönem olarak da adlandırılan bu süreçte, ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda yeni bir yapılanma ortaya çıkmış ve bundan belediyelerde etkilenmiştir. Dayandığı devlet merkezli, bürokratik, hiyerarşik, otoriter ve özerkliğe karşı yeniden yapılanma

¹⁴⁵ Kemal Görmez, **a.g.e.**, s.139

¹⁴⁶ Ruşen Keleş, “Belediyeciliğimizde Son Gelişmeler ve Yerel Özerklik”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Ankara, Cilt 1, Sayı 2, Mart 1992, s.9

¹⁴⁷ Sema Erder, Nihal İncioğlu, **Türkiye’de Yerel Yönetimler**, Türkiye’nin Sorunları dizisi 23, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, y.y., t.y., s. 15

anlayışını yerel yönetimler alanında da gösteren 12 Eylül sonrası oluşan rejim, yerel yönetimler üzerindeki vesayet denetimini arttırmıştır.¹⁴⁸ Tüm bu olumsuzlukların yanında, bu dönemde belediyeler açısından olumlu olan gelişmelerde vardır. Bunlardan en önemlisi; belediyelerin mali durumunu düzeltmek amacıyla çıkartılan 2380 sayılı “Belediyeler ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanun’dur.” Kooperatiflere ve kooperatif birliklerinin konut yapımına öncelik verilen bir toplu konut yasası çıkartıldı. 1980 sonrası değişikliklerle yerel yönetimlerin mali açıdan güçlü konuma getirilme çabasının altında; 1980 askeri yönetiminin mevcut siyasal partilere siyaset yasağı getirmesi sonucunda yeni kurulan siyasal partilerin, yeni grup ve kadroların yerel siyasete ağırlık vermelerini cezbetmek amacı güttüğü de söylenebilir.¹⁴⁹ Yani askeri yönetimin yerel yönetimlerin gelirini arttırmaktaki amacı, yerel yönetimleri daha özerk kılmak, başına buyruk yapmak değil yerel kamu hizmetlerini sunma işlevlerini daha etkin bir hale getirerek, yerel yönetimleri bir ölçüde “ depolitize” etmeyi sağlamaktır.¹⁵⁰ Böylece hem yıllardır süregelen yakınmalara son verilecek hem de belediyelerin; yol, su, elektrik, ulaşım, kanalizasyon, park, bahçe gibi yerel hizmetle daha çok yönelmesi sağlanıp günlük siyasetten uzak tutulması amacı gerçekleştirilmiş olacaktır.¹⁵¹

Bu dönemde yerel yönetimlerin¹⁵² yeniden düzenlenmesi amacıyla bir takım çalışmalarda yapılmıştır. Bunlardan biri Kamu Yönetimi Araştırma Raporu

¹⁴⁸ Halil İbrahim Aydın, *a.g.e.*, s.171

¹⁴⁹ Sema Erder, Nihal İncioğlu, “Yerel Politikanın Yükselişi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Deneyimi 1984–2004”, *İlhan Tekeli İçin Armağan Yazılar*, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004, s.543

¹⁵⁰ Ruşen Keleş, *Kent ve Siyaset...*, İstanbul, 1993, s.43

¹⁵¹ Ruşen Keleş, *Belediyeciliğimizde Son Gelişmeler...*, Ankara, s.10

¹⁵² **1982 Anayasası 127. md:** “Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.

Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

(KAYA) içinde yer alan Yerel Yönetimler Çalışma Grubu'nun hazırladığı rapordur. Bu raporda; yerel yönetimler üzerindeki idari vesayet denetimin en aza indirilerek, yerel yönetim birimlerinin demokratikleştirilmesi tavsiye edilmiş bunun yanında il, ilçe ve köy statüsündeki yerel yönetimlerin yetkilerinin arttırılmasını önermektedir. Benzer konuda araştırma yapan bir diğer çalışma 1992 yılında Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) tarafından hazırlanmıştır. Bu çalışmada ortaya konan en önemli farklılık, kırsal ve kentsel yöreler için ayrı idari basamaklar önermesidir.¹⁵³

Tüm bu bilgiler ışığında denilebilir ki; 1980'li yılların belediyeçileri iş başına geçtiklerinde, hareket alanlarının yeniden belirlendiğini görmüşlerdir. Bu durum, 12 eylül askeri müdahalesi ile başa geçenlerin yerel yönetimlere yaklaşımlarını belirleyen bakış açısına dayanır. Yönetim bir yandan belediye gelirlerini düzenleyip, belediye gelirlerini bir miktar arttırırken diğer yandan belediye başkanlarını ve meclislerini görevden alarak siyaset dışı bırakmıştır. Büyük kentlerin etrafında oluşmuş çok sayıda belediye ve köyün tüzel kişiliklerini kaldırarak adete “tek belediye” oluşturmuştur. Böylece hizmetleri üretmede etkinlik ve tek elden koordinasyonu sağlamak isteği perçinlenmiştir ve yerel yönetimlerin demokratiklik ve katılım boyutu, toplumda bu konularda yaratılmış birikim göz ardı edilmiştir. İşgücünün yeniden üretimi işlevi bu dönemde fiili olarak kaldırılmış, düzenin sürdürülmesi işlevi ise paklama ve esenlikten oluşan bir tür “temizlikçi belediye” boyutuna indirgenmiştir. Sonuç

Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir.

Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.”

¹⁵³ Arif Erençin, “Yerel Demokrasi ve Yeni Yaklaşımlar”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, s.9

olarak ortaya çıkan paklama-esenlik ve yatırımcılıktan ibaret iki uçlu bir görev çerçevesidir.¹⁵⁴

Siyasi yelpazenin sağ kanadı 1983 genel seçimlerinde girdiği toparlanma sürecini 1984 seçimlerinde de, çok büyük bir oy artışı ile sürdürmüştür.

Tablo 2: 1984 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları¹⁵⁵

Parti	Alınan Yüzdesi(%)	Oy	Belediye Başkanlarının Dağılımı	İl Genel Meclisi Dağılımı
ANAP	43.24	868	41.52	
BAĞIMSIZ	3.14	106	1.63	
DYP	11.80	233	13.25	
HP	7.78	92	8.76	
MDP	5.45	105	7.09	
RP	3.75	16	4.40	
SODEP	24.85	280	23.35	

Bir önceki belediye seçimlerinde sol partilerin aldığı oy oranının gerisinde kalan sağ partiler bu seçimlerde %46 olan oylarını %60'a çıkartmışlardır. 1980 askeri müdahalesinden sonra yapılan bu ilk yerel seçimlerde sol partiler, bu müdahale öncesinde ellerinde bulundurdukları yereldeki siyasal güçlerinin üçte birini yitirmişleridir ve bu seçimlerde sağ partilerin aldığı oy oranının neredeyse yarısına tekabül eden %32.63'lük bir oy oranıyla seçimden çıkmışlardır.¹⁵⁶

1984 tarihinden itibaren Anavatan Partisi (ANAP) liderliğinde oluşan bir belediyecilik ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ANAP hükümeti sivilleşme ve demokrasiye yeniden dönme atmosferi içinde bir yandan belediye gelirlerinde

¹⁵⁴Evrin Karamanlioğlu, "Olağanüstü Dönemde Büyükşehir Yönetimi: İstanbul Örneği", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul, 2004, s. 47-77

¹⁵⁵(Çevrimiçi):http://www.yerelnet.org.tr/basvuru_kaynaklari/secim_sonuculari/index.php?yil=1984, erişim tarihi 13 Eylül 2010

¹⁵⁶Ali Arslan, "1963'ten Günümüze, Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye'nin Siyasi Yapısı", *İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 2007, s.14

daha büyük artışlar sağlarken bir yandan da, merkezi hükümetin belediyeler üzerindeki yönetsel vesayet yetkilerinin azaltılmasına çaba harcamıştır.¹⁵⁷ Bu belediyeciliğin dikkat çeken yönü, ilk iş olarak ara dönem şeklinde de kabul edilen 1980–1984 tarihleri arasındaki düzenlemeleri yeniden ele almaktır. ANAP hükümeti zamanında belediyelerin yetkileri ve gelirleri radikal bir biçimde arttırılmış, bir anlamda 1973 yılından itibaren yerel yönetimlerin geliştirilmesi için harcanan çabanın yaratmış olduğu sempatiyi siyasal bir sonuca götürmüştür. ANAP belediye programları da, tıpkı 1973’te sosyal demokratların uygulamaları gibi, ilk başta belli bir programa dayanmayıp zamanla, uygulama içinde gelişmiştir.¹⁵⁸

1984 yerel seçimlerinde sol kanattan çıkan en güçlü parti ise Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP)¹⁵⁹ olmuştur. SODEP %23.35’lik aldığı oy oranıyla Türkiye genelinde parti sıralamasında ikinci parti olmuştur.¹⁶⁰

1983 yılı sonrasında iktidara gelen Özal hükümetinin programında, Özal’ın liberal anlayışı doğrultusunda, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi önemli bir yer tutuyordu. Böylece hem askeri rejimin devleti güçlü kılmak gerekçesiyle daha fazla merkezîyetçilik doğrultusunda almış olduğu önlemlerin gevşetilmesi demokrasiye yeniden dönüş özlemi ve isteği içinde olanların sempatisini

¹⁵⁷ Ruşen Keleş, **Belediyeciliğimizde Son Gelişmeler...**, Ankara, s.10

¹⁵⁸ İlhan Tekeli, **Belediyecilik Yazıları...**, 1992, s.102

¹⁵⁹ SODEP’in amblemi partinin programını yansıtmış gibidir adeta. Partinin amblemi; tam bir daire içinde zeytin dalını ve zeytin tanelerini içeren bir şekle sahiptir. Bu amblemin yorumu ise; “Zeytin dalı insanlık tarihinde barışın, yeniden uyanışın, dirilişin simgesi olmuştur. İnsanlar ve ülkeler arasında barış sembolüdür.bu niteliği ile Atatürk’ün ‘Yurtta barış, dünyada barış’ ilkesini simgelemektedir. Zeytin dalının içinde yer aldığı daire ve bu dairenin renkli kompozisyonu güneş ve ayı temsil etmektedir. Bu çizimde SODEP’in ülkenin ve halkın hizmetinde olacağını simgelemektedir. Zeytin dalının içinde bulunduğu daireyi eşit olarak ikiye bölmeleri insan haklarının evrensel eşitlik ilkesini içermektedir. Zeytin dalı ucunun daire çemberini kırarak dışına uzanması, barış ve özgürlük için daha ileri daha yüce siyasal, kültürel ve ekonomik amaçlar için engellerin aşılabileceğini göstermektedir. Zeytin tüm sofraların ortak besinidir. Tarım ürünü olduğu kadar sanayide de önemli yeri vardır. Ekonomik kalkınmada tarım sanayiye desteğini kanıtlamaktadır.” bütün bu tanımlamalar SODEP’in ilkelerine ve amacına uygun görüldüğünden bu amblem kabul edilmiştir. (Bknz: Cezmi Kartay, **11 Eylül 1980’den Günümüze Siyasal Anılar ve Sosyal Demokrasinin Öyküsü**, Sanem Matbaacılık, Ankara, 1997, s. 27

¹⁶⁰ Ali Arslan, **a.g.e.**, s.16

kazanacak hem de Özal'ın liberalleştirme ve özelleştirme politikaları karşısında ki engeller ortadan kalkmış olacaktı. Bununla birlikte özel sektörle belli gruplara merkezin müdahalesi olmadan serbestçe kaynak aktarılabilecekti.¹⁶¹

ANAP'ın pratikte yaptıklarına bakınca belediyeçilik programlarının dokuz özelliği ortaya çıkmaktadır. Bunlara kısaca değinmek gerekirse, ilki; belediyelerin gelir kaynaklarının yükseltilmesidir. 12 eylül askeri darbesinin, siyasetleştirilmiş ve sadece kentsel hizmetler veren birimler haline getirmek istediği belediyeçilik anlayışının adete bir yansıması olarak ANAP hükümeti zamanında da 1985 yılından itibaren belediyelerin kaynakları daha da arttırılmıştır. İkinci uygulama ise; askeri ara rejim döneminde kurulan tek bir metropoliten belediye yerine, metropoliten alanlarda iki kademeli bir belediye yapısı getirmesidir. Üçüncü uygulama; imar planlama yetkilerinin belediyelere devredilmesidir. Dördüncü uygulama olarak; Sosyal Demokrat Belediyelerin üreticilik ilkesinin tam karşısı olan bir uygulama olarak özelleştirmecilik ilkesi karşımıza çıkıyor. (1973 yılından sonra toplumcu belediyeçilik ilkesi olan “üretici belediyeçilik” ilkesi 1983'den sonra yerini özelleştirme uygulamalarına bırakmıştır. Siyasi partilerin özelleştirme uygulamalarına bakıldığında her ne kadar ANAP'ın belediyeçilik programlarının özelliklerinden birisi olsa da, RP'li belediyelerin bu ilkenin uygulanmasında başı çektiği görülmektedir.) Beşinci uygulama büyük altyapı projelerinin dışa borçlanarak uygulamaya konulması ya da başlatılmasıdır. Altıncı uygulama olarak; ANAP yönetimi yeni bir metropoliten yönetimi kurarken, var olan metropoliten nazım plan bürolarını dağıtıyordu. Böylece uzun yıllar uygulanmak için metropoliten yönetimlerin kurulmasını savunan bu bürolar, bu plansızlık yüzünden metropoliten yönetim kurulduğunda dağıtılıyordu. Yedinci olarak ise; yap-sat-devretçilik uygulaması ortaya çıkmıştır. Sekizinci uygulama; kent içi ulaşımın çözülmesinde özel arabaya öncelik verilmiştir. ANAP belediyeleri, adeta tren komünizmin ulaşım aracıdır anlayışıyla paralel giderek, raylı taşıma projeleri yaptırmıyorlardır. Son

¹⁶¹ Ruşen Keleş, **Kent ve Siyaset...**, İstanbul, 1993, s.44-45

olarak eski eserler ve SİT alanları konusunda olumsuz kararları uygulamaya geçirmişlerdir.¹⁶²

Burada üzerinde durulması gereken bir nokta, 1980'den sonra yapılan değişikliklerle belediye gelirleri arttırılırken, belediyeler memur alma yetkisinin verilmemesi, bütçe hazırlarken, gelirlerini saptarken belediyelerin vesayet altında tutulması, belediyelere kendi gelirlerini sağlama serbestliğinin tanınmamasıdır. Belediye gelirlerinin artışı; merkezde toplanan vergi gelirlerinin belli bir kısmının yerel yönetimlere transferi ve belediyelerin artan dış borcu ile gerçekleşmiştir. Bu iki durumda da belediyelerin merkeze olan bağımlılığı sürdürülmüş olmakta, belediyelerin yerel kaynaklara dayanarak kendi kaynaklarını yaratma serbestliği tanınmamıştır. Bu durumda ANAP belediyeciliğinin övgüyle üzerinde durduğu, belediye gelirlerini arttırma konusunda nitelikli bir değişim yapmadığı aşıkardır.¹⁶³ “Bu olumsuzluğun yanı sıra ANAP belediyeciliğinin en önemli gelişmesi idare mahkemelerinin, kentteki imar uygulamaları hakkında hemşerilerin başvurularını kabul ederek yürütmeyi durdurma kararı alabilmesidir. Böylece kentli için idari yargı denetimi ciddi bir demokratik katılım yolu haline gelmiştir. Bunun en ilginç uygulamalarından biri Ankara halkının Güven Parkına otopark yapılmasını engellemesidir.¹⁶⁴

12 Eylül 1980 ile siyasetleştirilmiş alanda ANAP, önemli bir muhalefetle karşılaşmadan yeni sağ politikalarını on yıl kadar uygulanmasını sağlamıştır. Özal'ın 1990'lara kadar iktidarda kalmasının ana unsurlarından bir tanesi de, Özal projelerinin orta sınıf ve alt sınıflar tarafından da benimsenmesidir.¹⁶⁵ Ancak ANAP'lı belediye yönetimlerinin belediyeciliğin sosyal boyutunu ihmal edip, sermayedarların kentsel alanlarda üretilen rantlardan nemalanmasına izin vermesi, gecekondu yıkımları gibi uygulamalar tepki

¹⁶² Yiğit Gülöksüz- İlhan Tekeli, *a.g.e*, Metropol İmar IULA-EMME, Ankara, s.376

¹⁶³ İlhan Tekeli, *Belediyecilik Yazıları...*, 1992, s.116-117

¹⁶⁴ İlhan Tekeli, *aynı*, 1992, s.121

¹⁶⁵ Mahmut Güler, *a.g.e.*, s.162

doğurmuştur. 1984–1989 dönemi belediyeçiliğinde, ANAP iktidarının, ülkede kararlılıkla uygulamaya koyduğu liberal politikalarda ısrarcı davranması, bürokrasiyi azaltmak adına yaptığı uygulamalar altında aslında belli çıkar çevrelerine kaynak aktarımının önündeki engelleri kaldırma gayesinin bulunması, ilk başlarda ANAP’a olan desteğin artık azalmasına yol açmıştır.¹⁶⁶

Bu dönemde özellikle ANAP’lı belediyelerin ağırlıklı olarak büyük altyapı yatırımlarına öncelik vermesi ve daha çok büyük inşaat firmalarıyla ilişki kurması çeşitli kesimlerin tepkisine yol açmış ve yolsuzluk iddialarının ortaya atılmasına sebep olmuştur. Özellikle gecekondu bölgelerinde yaşayan çevre çoğunlukla bu uygulamalara tepki göstermiştir. Böylece yerel politikalar açısından yaşamsal öneme sahip olan gecekondu, muhalif siyasal akımların buralarda taban oluşturmaları için uygun bir hale gelmiştir.

1984 yerel yönetim seçimlerinde Erdal İnönü’nün liderliğinde kurulmuş olan SODEP askerlerin kurduğu Halkçı Parti’ye sürekli birleşme çağrısında bulunmuştur.¹⁶⁷ Bunun sonucunda, Halkçı Parti (HP) ve SODEP birleşerek Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) adını almıştır. Kasım 1985’te kurulan SHP, 1989 yerel seçimlerinde solun 1973’ten sonraki ikinci tarihi çıkışını gerçekleştirmiştir.¹⁶⁸

1989 yılında yapılan yerel seçimlere yedi parti katılmıştır. Bu partiler ANAP; DYP, RP, SHP, Demokratik Sol Parti(DSP), İslahatçı Demokrasi Partisi (IDP) ve Milliyetçi Parti’dir.* Seçime katılan partilerin oy dağılımı aşağıdaki gibidir.

¹⁶⁶ Ruşen Keleş, **Belediyeçiliğimizde Son Gelişmeler...**, Ankara, s.11

¹⁶⁷ Emre Kongar, a.g.e., s.223

¹⁶⁸ Ali Arslan, a.g.e., s. 16

*12 Eylül öncesinin CHP’lileri, yeni insanlarla birlikte genel olarak SHP’de buluşmuşken; CHP’nin 12 Eylül öncesindeki genel başkanı Bülent Ecevit DSP adında ayrı bir parti kurdurmuştur. Eski MHP’liler ise MÇP’yi kurmuştur. 12 Eylül anayasasının getirdiği yasaklardan ötürü eski başkanlar yeni partilerde başkan olamadıklarından; DSP’ye Bülent Ecevit’i temsilen eşi

Tablo 3:1989Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları¹⁶⁹

Parti	Alınan Yüzdesi(%)	Oy	Belediye Başkanlarının Dağılımı	İl Genel Dağılımı	Meclisi
ANAP	23.74	570		21.80	
DSP	6.46	37		9.03	
DYP	23.48	550		25.13	
IDP	0.50	7		0.94	
MCP	3.02	24		4.14	
RP	8.74	74		9.80	
SHP	32.76	652		28.69	
BAĞIMSIZ	1.30	70		0.47	

1985 yılında hazırlanan SHP Parti programında yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin kendi demokratikleşme anlayışlarının bir uzantısı olduğu belirtilmiştir ve 1973–1980 dönemi kastedilerek SHP için Türkiye’de geçmişteki başarılı belediyeçilik örneklerinden esinlenerek, üretici, kaynak yaratıcı, toplumsal tüketimi özendirici, birlikçi ve bütünlükçü belediyeçilik anlayışını benimsenmiş olduğu söylenmiştir. SHP yerel seçimleri genel seçime gidişin bir fırsatı olarak görmüştür, bundan dolayı da yumuşak ve barışçı sloganlar kullanmıştır. SHP’nin seçim kampanyasında ilanlar, afişler, broşürler kullanılmıştır. Bu broşürlerde ‘26 Mart’ta yolsuzluğu, rüşveti, talanı ve ANAP’ı silelim’ sloganı başı çekmiştir. Afişlerde Genel Başkan Erdal İnönü ve 12 Eylül’ün eski siyasilere getirdiği yasağın kalkmasıyla SHP Genel Sekreteri olan Deniz Baykal yer almıştır. İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana için ‘Sosyal Devleti Kurmaya Belediyelerimizden başlayalım’ sloganını içeren özel afişler bastırılmış olan SHP mektup ve telefonda da yararlanmıştır. Bir milyon şoförün adresine Erdal İnönü imzalı mektup gönderilmiştir, Ankara’nın Çankaya ilçesinde oturanlardan telefonla aranarak oy istenmiştir.¹⁷⁰

Rahşan Ecevit, DYP’nin başına ise aynı nedenden ötürü eski AP başkanı Süleyman Demirel yerine “emanetçisi” Hüsamettin Cindoruk gelmiştir.(Bknz: Ali Eşref Turan, a.g.e., s.220)

¹⁶⁹(Çevrimiçi)http://www.yerelnet.org.tr/basvuru_kaynaklari/secim_sonuclari/index.php?yil=1989, erişim tarihi 13 Eylül 2010

¹⁷⁰ Ali Eşref Turan, a.g.e., s. 224

SHP'nin Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı adayı Murat Karayalçın'ın "Ankara, Söz Veriyorum" adlı seçim bildirgesinde amaçlamış olduğu hedefleri şu şekilde belirtmiştir;

—Saydam ve katılımcı belediyecilik anlayışı,

— Öncelikli ilkeleri klasik belediyecilik anlayışından yerel hükümet anlayışına geçmek olacaktır.

—Ankara'yı fiziksel, kültürel ve toplumsal tüm yönleriyle değiştirip, başkente yakışır bir yapıya ulaştıracaklardır.

—Ankara'yı iktisadi ve kültürel açıdan Anadolu'nun çekim merkezi haline getirmek ve uluslar arası seviyede önde gelen başkentlerden birisi konumuna getireceklerdir.

—Hemşerilerin kullandığı tüm kamu hizmetlerinin yerelleştirilmesi için girişimlerde bulunacaklardır.

—Ankara'ya gelenlerin bütünleşmesini sağlayıp, Ankara'yı tüm hemşerilerin "Ankaralıyım" diyebilecekleri bir kent durumuna getireceklerdir.

—Belediye hizmetlerinin projelendirilmesi ve uygulanmasında ilgili sivil toplum kuruluşları ve hemşerilerle işbirliği anlayışı içerisinde olunacaktır.

—Ciddi ve dürüst yönetim temel ilkeleri olacak, getirecekleri hizmetlerle gelir dağılımının iyileştirilmesine katkıda bulunmak önemli önceliklerinden olacaktır.

—programlarında önerdikleri projelerin finansmanında yalnızca bütçe gelirleriyle sınırlı kalınmayacak, kaynak üretmek yollarına başvurulacaktır.

—Başkent Ankara'da "gecekonducuların Ankarası" ve "imarlı Ankara" diye ikili bir ayrım söz konusu yapılmayacak, gecekondu alanları imarlı alanlardaki kentsel standartlara kavuşturularak "iki Ankara" çağdaş "tek, bir Ankara"ya dönüştürülecektir.¹⁷¹

¹⁷¹ Korel Göymen, **Türkiye'de Kent Yönetimi**, İstanbul, Boyut Kitapları, 1997, s. 72

1989 yerel seçim propagandalarını ANAP'lı belediyelerin yolsuzlukları üzerine kurmuş olan SHP'li yerel yöneticiler, kendilerini 1970'lerin CHP'li belediyelerinin mirasçısı olarak sunmaya çalışmışlardır. Seçim kampanyalarını “önce insan”¹⁷² sloganıyla gündeme getiren SHP tepki oylarını kendi partisine çekmeyi başarmıştır.¹⁷³ 26 Mart 1989 tarihinde yapılan yerel seçimlerde SHP Ankara, İzmir, İstanbul ve Adana'nın da içinde bulunduğu büyük şehirlerle birlikte toplam 39 ilde, DYP 16 ilde, RP 5 ilde belediye başkanı çıkartmıştır. ANAP ise %22 oy oranıyla seçimden üçüncü parti olarak çıkmıştır.¹⁷⁴

İnsan odaklı söylemlere uygun olarak, SHP'li başkanlar belediyelerin başına geçtikten sonra, ANAP'ın uyguladığı neo-liberal ekonomik siyasetin kentte yarattığı toplumsal ve mekansal bölünmüşlüğü hafifletecek birtakım uygulamalarla işe başlamışlardır. Büyükşehirlerin yönetimleriyle birlikte meclis yapıları da değişmiştir. Yerel yönetimlerde önemli bir konuma sahip olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin başına geçen Nurettin Sözen yönetimindeki belediye meclisinde, hem 1977 hem de 1984 meclislerinden farklılıklar hemen dikkate çarpar. Meclis üyelerinin eğitim durumu adete kentteki kutuplaşmayı yansıtır biçimde dağılmıştır. Bu meclis ilkokul ve yüksekokul eğitimi görenlerin bir arada olduğu bir meclis olmuştur ve 1984'deki meclisin aksine meclisteki girişimciler ağırlıklarını kaybetmiş, yerlerini serbest meslek ve hizmetle ilgili büro sahipleri ve esnaf grupları almıştır.

¹⁷² 26 Mart 1989 yerel yönetim seçimlerinde ANAP'lı belediye başkanı Bedrettin Dalan'dan alan SHP'li Nurettin Sözen'in uygulamaya koyduğu bir programın adıdır “Önce İnsan”. Bu program başlıca dört konuyu içermektedir. Bu konular; hayat pahalılığını önlemeye yönelik çalışmalar, ulaşım, nazım plan çalışmaları, kültür ve sanat etkinliklerinden oluşmaktadır.(Bknz: Ethem Kadri Pektaş, “Büyük Kent Belediyelerinin Eğitim ve Kültür Hizmetlerine Siyasal Parti İdeolojilerinin Yansıması”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997(Çevrimiçi): <http://www.ekitapyayin.com/id/027/birincibolum1.htm#3aa>, erişim tarihi 30 Ağustos 2010

¹⁷³ Sema Erder, Nihal İncioğlu, **Yerel Politikanın Yükselişi...**, 2004, s.545–546

¹⁷⁴ Bülent Tanör, Korkut Boratav, Sina Akşin, **Türkiye Tarihi**, 5. Cilt, İstanbul, Cem Yayınevi, 2008, s.79

Yerel yönetimlerin başına geçen SHP'li başkanların uygulamaları, ilk yıllarda kamuoyunda sosyal adaletçi bir belediyeçilik anlayışı izlenimi uyandırmıştır. Kamuoyunda bu anlayışı uyandıran uygulamaların başlıcaları şunlardır; Halk Ekmek fabrikasının kapasitesini arttırıp etkin biçimde çalışmasını sağlamak, bayilik ağını genişletmek; tanzim satış mağazaları kurmak; tüketim kooperatiflerini desteklemek. Kimi yoksul gecekondu mahallerine sabah ve akşam saatlerinde ücretsiz toplu taşıma hizmeti vermek(Halk Taşıt), söz konusu mahallerinin altyapısını geliştirmek, buralarda çocuk gelişimi için her sabah süt dağıtmak, konut kooperatiflerine ucuz arsa tahsisi ve çeşitli altyapı kolaylıkları sağlamak; üniversite öğrencileri için ucuz kiralık konutlar tahsis etmek olarak sıralanabilir.¹⁷⁵

Ancak 1970'lerin mirasına sahip çıkmak iddiasıyla yola çıkan SHP, temel ihtiyaç maddelerinin fiyat denetimi konusundaki yetkinin 1991'de belediyelerden alınıp esnaf örgütlerine devredilmesine izin vermiştir. Ayrıca kentin çalışan ve yoksul kesimlerinin merkezinde yer aldığı toplu tüketim gibi uygulamaların bu kesimlerin yaşam koşullarını iyileştirmek yerine, bir kesimde geriye dönmelere bile yol açması gibi sonuçlar partinin “Sosyal Demokrat Belediyeçilik” kimliğini zedelemiştir. Bunun yanı sıra 1970'lerdeki “Toplumcu Belediyeçilik” anlayışının tam tersi olarak SHP'li belediyelerin son dönemlerinde, kentsel hizmetlerde özel sektörün payının arttığı görülmüştür.

“Genel olarak 1984–1994 dönemini büyük, orta ya da küçük ölçekli ‘proje’ ve ‘yatırımcı’ belediyeçiliğin yerel yaşamda etkili olduğu bir dönem olarak tanımlayabiliriz. ANAP merkezin, SHP ise çevrenin sorunlarına öncelik veren projeler geliştirerek, yatırım yapmaya çalışmışlardır.”¹⁷⁶

¹⁷⁵ Ali Ekber Doğan, **Eğreti Kamusalılık Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyeçilik**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 74

¹⁷⁶ Sema Erder, Nihal İncioğlu, **Yerel Politikanın Yükselişi...**, 2004, s.547

Sonuç olarak 1989 seçimlerinde 1970'lerin belediyeçilik anlayışının mirasçısı olarak kendisini gösteren SHP, bu görevi yerine getirmekte yeterince başarılı olamayarak, vaatlerini gerçekleştirememişlerdir.

SHP'nin başarılı bir şekilde uygulamaya koyamadığı yerel yönetim politikaları, Özal'ın ölümünden önce ceza yasasının, sınıf diktatörlüğünü ve şeriat devletini kurma yönündeki etkinlikleri yasaklayan 141,142 ve 163'üncü maddelerin kaldırılmasının etkisi¹⁷⁷, 1933'te İsmet İnönü'nün imzasıyla kurulan İSKİ Genel Müdürü Ergun Göknel'in rüşvet skandalının ortaya çıkması ve bu olayın ucunun SHP'ye dokunması, partinin etkinliğini ve gücünü kaybetmesine neden olmuştur.

Tansu Çiller'in genel başkan olmasıyla ülkede esen rüzgarla DYP 27 Mart 1994'te yapılan yerel yönetim seçimlerinden yüzde 21,4 oy ile birinci parti olarak, ANAP yüzde 21 ile ikinci parti olarak, RP ise yüzde 19,1 ile üçüncü parti olarak seçimlerden çıkmıştır. Her ne kadar üçüncü sırada olsa da seçimlerin asıl galibi RP'dir. Yüzde 10 dolaylarındaki oy potansiyelini hemen hemen iki katına çıkartarak, elinde bulundurduğu belediyeleri muhafaza etmiş üstüne de İstanbul, Ankara ve Kayseri gibi belediye başkanlıklarını da kazanmıştır. RP böylelikle izleyen yıllarda ülkenin hem merkez hem de yerel yönetimlerinde artan bir etkinliğe ulaşacağıının sinyalini vermiştir.¹⁷⁸

Saadet Partisi Genel Başkan Yardımcılığı da yapmış olan Mücahit Yanılmaz, RP'nin yerel seçimlerde elde etmiş olduğu başarıyı şöyle açıklamıştır: “İnsanlar baktılar ki RP'nin başta olduğu şehirler çöplük içinde açan bir gül gibiler ve etrafa hoş kokular saçıyorlar. Bundan dolayı insanlar dedi ki, bizim şehrimizde niye gülistan olmasın? Ve böylelikle RP'yi tercih ettiler.”¹⁷⁹

¹⁷⁷ Emre Kongar, *a.g.e.*, s.225

¹⁷⁸ Emre Kongar, *aynı*, s.265

¹⁷⁹(Çevrimiçi): <http://siyasetmasasi.com/?p=136>, erişim tarihi 25 Ağustos 2010

1994 yerel yönetim seçimlerinde RP'nin elde ettiği başarı, kentli orta sınıflarda, yerleşik siyasal partilerde ve merkezdeki bürokratik kadrolarda hayretle karşılanmıştır ve kısa süre sonra etkisi sona erecek bir sürpriz olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde yönetime gelen RP'li yeni kadrolar, yerel yönetimler alanına “projecilik” ve “yatırımcılık” yaklaşımlarının yanı sıra dayanışmayı kurumsallaştıran “sosyal belediyeçilik” yaklaşımını da katmışlardır. 1994 yerel yönetim seçimleriyle iş başına gelen RP'nin, tıpkı 1973'te başa gelen sosyal demokratlar ve 1984'teki ANAP'lılar gibi, ilk başlarda belirgin bir yerel yönetim programı yoktur. Daha çok, bu yaklaşım muhafazakar kadroların kurduğu RP'nin geniş taban arayışı sırasında geliştirdiği yöntemlerin süreç içinde değişime uğramasıyla belirginlik kazanmıştır. Bu anlamda, RP-FP dönemi “sosyal belediyeçilik” anlayışının henüz netlik kazanmadığı, bilinçli bir uygulama olarak oturtulmadığı ancak ipuçlarının görüldüğü ilk dönem olarak görülür. “Sosyal belediyeçilik” anlayışının parti politikası olarak açıkça ifade edilmesi ancak 2004 seçimlerinden sonra, AKP döneminde gerçekleşmiştir.¹⁸⁰

“RP genel başkanı Necmettin Erbakan RP'nin belediyeçilik anlayışını inançlı, adil, israfsız, rüşvet ve haksızlığın olmadığı açları doyuran belediyeçilik olarak tanımlamıştır.”¹⁸¹ 27 Mart 1994 yerel yönetim seçimleri sonucunda İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığını SHP'li Nurettin Sözen'den devralan RP'li Recep Tayyip Erdoğan, genel başkanının parti genelinin yerel yönetim siyaseti anlayışını yansıtan söylemi doğrultusunda kendi seçim hedeflerini açıklamıştır.* Yeni başkanın hedefleri “bir avuç imtiyazlı azınlığın değil, çocukların, gençlerin, kadınların emeğiyle geçinen insanların da mutlu olacakları

¹⁸⁰ Sema Erder, Nihal İncioğlu, **Türkiye’de Yerel Politikanın...**, 2008, s. 12

¹⁸¹ Ali Ekber Doğan, **a.g.e.**, s. 85

*Kendinden önceki belediye başkanından başkanlık koltuğunu, İSKİ yolsuzluğunun ortaya çıkmasıyla oluşan güvensiz ortamında yarattığı havanın önemli etkisiyle devralan yeni başkan Recep Tayyip Erdoğan'ın da başkanlık koltuğuna, İSKİ ile ilgili yolsuzluk haberleri gölge düşürmüştür. Dönemin belediye başkanı Erdoğan'ın Albayrak A.Ş.'nin İBB'den 20 ayrı şirketine usulsüz ihale aldığı, büyükşehir belediyesiyle ilişkilerin Erdoğan belediye başkanlığı döneminde yoğunlaştığı gazete manşetlerine yansımıştır.

(Çevrimiçi: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2001/09/14/28334.asp>, erişim tarihi 21 Ağustos 2010).

yaşama sevincini duyacakları 2000’li yılların İstanbul’unu inşa etmek” şeklindedir.¹⁸²

Bu dönemde, belediye yönetimindeki değişimler dikkat çekicidir. Hemşericilik dayanışmasının yanında hatta bundan daha çok “dinsel temelli cemaat” dayanışmasının arttığı, kentlerde enformel ekonominin yaygınlaştığı, tıpkı 1970’lerdeki gibi yerel yönetimlerde kentteki yoksul kesimlerinin desteğinin alındığı bir dönemdir.

RP zamanında belediyelerde çalışanların sayısı azaltılmış, Tüm Belediye ve Genel Hizmet İşçileri Sendikası’nda (Hizmet-İş) örgütlenmeye zorlanarak personel giderleri hızlı bir biçimde düşürülmüştür. Yoksul mahallelere yönelik yardımlar belediyelerce formel ve enformel yollardan desteklenen vakıflar aracılığıyla yürütülmüştür.¹⁸³ Erbakan yönetimindeki RP yerel seçimlerde özellikle gecekondu bölgelerinden ve kentin merkezindeki yoksul kesimlerden büyük destek almıştır.¹⁸⁴ Bu dönemde ilçe belediyelerinde dikkat çekici bir şekilde; belediyelerin yatırım, proje ve hizmet faaliyetlerinde kentin düşük gelirli gruplarına öncelik verildiği görülmüştür. Yeşil kart sahiplerine, kadınlara, çocuklara, yoksullara ve yaşlılara dönük hizmet faaliyetleri yaygınlaştırılmıştır.¹⁸⁵

Merkezde başarıyı kazanmak için önce yerelde başarılı olmak gerektiği görüşü doğrultusunda hareket ettiği söylenebilir RP’nin. Bundan dolayı da yerel yönetimlere ayrı bir hassasiyetle yaklaşmışlardır. Her ne kadar parti programında yerel yönetimler ya da mahalli idareler ibareleri olmasa da, parti örgütlenmesinde Mahalli İdareler Komisyonu isimli bir komisyon bulundurmıştır. Belediye başkanları her dört ayda bir, bu dört aylık süreçte ne yaptıklarını ve gelecek dört ayda ne yapacaklarını anlattıkları bir raporu bu komisyona yollamak zorundadır.

¹⁸² Ethem Kadri Pektaş, a.g.e., (Çevrimiçi):<http://www.ekitapyayin.com/id/027/ucuncubolum3.htm#3bb>, erişim tarihi 30 Ağustos 2010

¹⁸³ Ali Ekber Doğan, a.g.e., s.85–86

¹⁸⁴ Sema Erder, Nihal İncioğlu, **Türkiye’de Yerel Politikanın Yükselişi İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği 1984–2004**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.11–12

¹⁸⁵ Sema Erder, Nihal İncioğlu, **Yerel Politikanın Yükselişi...**, 2004, s.549

Yerel yönetimlerde RP'nin benimsediği belli başlı ilkeler vardır. Bunlar; şeffaflık, çoğulculuk, katılım, israfı önleme, rüşveti önleme, yerel sermayeye destek verme, menfaat değil hizmet anlayışı, asgari maliyet azami yarar sağlama, halk yönetici için değil yönetici için halk anlayışı. Bu ilkeler içerisinde dikkatimizi çekenlerin ilki, yerel sermayeye destek ilkesidir. Bunun açıklamasını da, nasıl ki yereldeki başarı sayesinde merkeze ulaşılsa, Türkiye'nin de başarısının bu şekilde gerçekleşeceğine inandıklarından, ülkeyi güçlendirmek adına yerel sermayeyi de güçlendirmek kararında olduklarını belirtmişlerdir.¹⁸⁶

RP'nin yerel yönetimlere, merkezden kopuk geniş manevra alanları tanıdığı söylenemez, ancak yine de belediye başkan adaylarını seçerken yörenin istek ve taleplerini göz önünde bulundurması, adayın belediye başkanı olmasından sonra halktan kopmayıp, halkın isteklerini karşılamak doğrultusunda hareket etmesi RP'nin yerel yönetimler ve yerel yöneticilik adına “sosyal belediyecilik” te 1. dönem olarak adlandırdığımız dönemle birebir aynı uygulamalar olmasa da benzerlikler taşıdığını göstermektedir.

1994'te seçimleri kazanan RP'li belediye kadrolarının “sosyal belediyecilik” uygulamalarının kurumsallaşmasıyla ilgili ilk örnek, İlçe merkezlerindeki meydanlara Ramazan çadırları kurulması olmuştur. Yerel sermayedarlardan alınan paralarla iftar çadırları kurma geleneği ilk kez RP döneminde başlamıştır. Bu dönemde belediyeler daha sosyal alanlar haline getirilmiş, halk meclisleri kurulmuştur. Beyaz Masa uygulamaları, meslek edindirme kursları, sokak çocukları eğitim merkezleri açılmış, spor müsabakaları ve çeşitli yarışmalar düzenlenmiş, bayramlarda otobüsler bedava yapılmıştır.

Bunları sıcak yemek dağıtım faaliyetleri, erzak kömür, ilaç, ucuz kitap, okul malzemeleri dağıtımı gibi faaliyetler izlemiştir. Bu çalışmalar diğer partiler tarafından ilk başlarda seçimler için göz boyama yolları olarak görülse de bunların zamanla salt seçim propaganda faaliyetleri olmadıkları anlaşılmıştır.

¹⁸⁶ (Çevrimiçi): <http://siyasetmasasi.com/?p=136>, erişim tarihi 25 Ağustos 2010

Zamanla bu tür faaliyetlerin belediye bünyesinde kurumsallaşarak sürmesi karşısında, “yoksullukla mücadele” ve “sosyal politikalar” diğer partilerin ve sivil toplum örgütlerinin de gündemine girmiştir.¹⁸⁷

İşte tüm bu ve benzeri uygulamalarıyla ve kendisinden sonra gelen FP ve AKP gibi partilere temel oluşturmasıyla RP, Türkiye’de “sosyal belediyecilik” uygulamalarında ikinci dönem belediyecilik hareketi adını vermemizi sağlamıştır.

Önce RP’nin daha sonra Fazilet Partisinin (FP) gerek İstanbul’da gerekse bazı taşra belediyelerinde yaptıkları İslam referanslı uygulamalar sadece kentli orta sınıfı değil merkezi iktidarı elinde tutan koalisyon ortaklarını, siyasal partilerini, merkezdeki asker-sivil bürokratik kadroları harekete geçirmiş ve bunun sonucunda 28 şubat sürecine girilerek RP Anayasa Mahkemesi (AYM) tarafından kapatılmıştır.¹⁸⁸

RP’nin yükselişi karşısında oy desteklerini, tehdit altında gördükleri “laikliği” koruduğu varsayılan CHP’ye kaydıran yeni kentli orta sınıflara karşın, RP’den kalan boşluğu tamamlayan ve RP’nin kadrosunun bir kısmını çatısı altına alan FP ve onun gibi İslami eğilimli siyasal partileri ise kentteki düşük gelir gruplarından destek almaktadır. “Bu siyasal kadrolar, kentte yaşadıkları son yirmi yıl içinde, hem kendi işlerini geliştirmekte hem de oy devşirmekte, hemşerilik ya da dini cemaatler etrafında sürmekte olan ‘cemaatçi dayanışma’ deneyimini etkili olarak kullanmışlardır. Bir başka deyişle RP-FP belediye yönetimleri, cemaatçi dayanışma deneyimini, 1990 sonrası dönemde, belirli bir süreç içinde yerel yönetimlerin bünyesine almıştır. Bu uygulamalar 2000’li yıllarda AKP döneminde ‘sosyal belediyecilik’ olarak kurumsallaşmaya başlamıştır.”¹⁸⁹

Fazilet Partisi, 1999 Büyükşehir Belediye seçimlerinde birinci parti olarak çıkmıştır. FP’nin büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde birinci parti olarak

¹⁸⁷ Sema Erder, Nihal İncioğlu, **Türkiye’de Yerel Politikanın...**, 2008, s. 14

¹⁸⁸ Sema Erder, Nihal İncioğlu, **aynı**, 2008, s. 16

¹⁸⁹ Sema Erder, Nihal İncioğlu, **aynı**, 2008, s. 21

çıkmasında, kamuoyuna pek yansıtılmadan ve seçim propagandası olarak kullanılmadan, alt gelir gruplarına yapılan yardımların önemli bir payı olduğu söylenebilir.

Yönettikleri belediye sayısının Nisan 1999 seçimleri ardından 16'ya düştüğü bu dönemde belediye başkanlarının daha geri planda kalmayı tercih edip kendilerini ve partilerini zor durumda bırakacak çıkışlardan uzak durmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Türk sağının devletle buluşma noktası sayılabilecek bir dönem olarak nitelendirilebilir, “milliyetçi-muhafazakârlık” güvenli limanına çekilmiştir. İşbaşında oldukları belediyeleri özelleştirmeler, ihalecilik, personel sayısını azaltma gibi yollarla tamamen bir hizmet şirketi gibi yönettikleri, toplu konut, gecekondu önleme bölgesi, toplu taşıma gibi sosyal boyutlu işlerden gitgide çekildikleri gözlemlenmiştir. Bir yandan inşaat ve konut sektörlerinin büyüyen talepleriyle dünya kenti olma çabası bir yandan da çekildikleri “liman”ın gerekleri doğrultusunda kentin kamusal mekânlarının, temsillerinin değiştirilmesi yönündeki sosyal mekân üretiminden geri durdukları, personele çeki düzen verme anlamında profesyonelliğin biraz daha önem kazandığı bir dönemdir. İslamcı belediye yönetimleri, 2001 krizine kadar ortalıkta o kadar rahat dolaşamazken, krizle birlikte özellikle büyük boyutlu yardımlarıyla tekrar toplumun karşısına çıkmaya başlamışlardır.¹⁹⁰

Buna rağmen, 28 şubat sürecinin etkisini atlatamayan partide, RP'nden gelen kadrolarla FP'li kadrolar arasında süren çatışmalar giderek bölünmeye neden olmuş ve bu ortamda FP 2001 yılında AYM tarafında kapatılmıştır. Bu olayların ardından 14 Ağustos 2001 de Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde AKP kurulmuştur. RP ve FP içindeki geleneksel kadroların bir kısmı da Saadet Partisi (SP) çatısı altında toplanmıştır.¹⁹¹

¹⁹⁰(Çevrimiçi),http://www.birgun.net/city_index.php?news_code=1263557853&year=2010&month=01&day=15, erişim tarihi 15 Ocak 2010

¹⁹¹ Sema Erder, Nihal İncioğlu, *Yerel Politikanın Yükselişi...*, 2004, s.551

2001 yılında kurulan AKP'nin, kendi çekirdek kadrosunu korumaya özen gösterirken, kitlelerle iletişimde tepki çekmeyecek yerel politikalar izlediği gözlemlenmiştir; çünkü AKP genele ulaşmanın yolunun yerelden geçtiğini kabul eden bir politika benimsemiştir.¹⁹² Bu politikasıyla, bir anlamda RP'nin takipçisi sayabileceğimiz AKP'nin, Ankara Kayseri gibi kilit şehirleri elinde bulundurmasında bu politikayı yürütüp geliştirmesinin önemi yüksektir. “Kapitalist rasyonaliteyle uyumlu olarak, ulusal ve uluslararası sermayenin global kent tahayyülüne uyumlu yatırımlara ve büyük ölçekli kentsel altyapı projelerine yöneldikleri, bunun gerektirdiği nitelikli personeli tutabilmek için personel politikasında daha hoşgörölü ve esnek bir yaklaşım sergiler hale geldikleri görölmektedir.”¹⁹³

Kentli orta sınıfın, asker-sivil bürokratların, medyanın tepkisini çekebilecek uygulamalardan kaçınmaya özen gösteren AKP böylece 28 şubat sürecinden itibaren doğan tepkileri de soğutmuştur. Bunun yanı sıra, fazla duyurulmadan, yoksul mahallelerde “muhtaçlara yardım” uygulamaları kurumsallaşarak devam etmiştir. Öyleki aradan geçen yıllarda ilk başta duyurulmadan yapılan yardımların ortaya çıkmasıyla, AKP'nin uyguladığı bu yardımlar diğer siyasal partiler tarafından “ sadaka politikası” olarak nitelendirilmiştir.

“Bu çerçevede, cemaatçi dayanışma deneyiminin ‘sosyal belediyecilik anlayışı’na nasıl dönüştüğü, ilginç ve önemli bir soru olmaktadır... Özellikle RP, FP ve saha sonra AKP’li yerel yönetimlerin uygulamalarının büyük bir projenin parçası mı olduğu, yoksa ortaya çıkan bazı sorunların çözümü için geliştirdikleri kısa dönemli, dağınık ve yerel uygulamaların, kapsamlı bir politikaya mı

¹⁹² Sema Erder, Nihal İncioğlu, **Türkiye’de Yerel Politikanın...**, 2008, s.17

¹⁹³ (Çevrimiçi), http://www.birgun.net/city_index.php?news_code=1263557853&year=2010&month=01&day=15, erişim tarihi 15 Ocak 2010

dönüştüğü, önemli bir araştırma konusudur.”¹⁹⁴ Ancak bizim çalışma konumuzun alanına girmediğinden bu tartışmaya değinilmeyecektir.

Son olarak ilk bölümde ele aldığımız sosyal belediyecilikle ikinci bölümde ele alınan belediyecilik anlayışı karşılaştırılarak bu bölüme son verilecektir.

Yerel yönetimler açısından, RP geleneğinden geldiği söylenebilecek olan AKP’nin, “sosyal belediyecilik” uygulamalarının ilk olarak RP zamanında kurumsallaştığı örnekler olan iftar çadırları, muhtaçlara nakdi yardım, kömür yardımı, kırtasiye yardımları gibi uygulamaları ilk başlarda çok de belli etmeden devam ettirmesi, ardından büyükşehir belediye başkanlığından gelen genel başkanlarının da yerel yöneticilik disiplininin gelme bakış açısı ve bu doğrultuda yürüttüğü politikaları ile “sosyal belediyecilik” anlayışına vurguları ve bu anlayış doğrultusunda ki uygulamaları partinin yönetim politikasında oldukça fazla önem kazanmıştır.

Ruşen Keleş son zamanlarda yükselen bir şekilde ön plana çıkan bu söylemin aslında “Sadakacı Belediyecilik” temeline dayandığını görüşündedir. Keleş; toplumdaki dengesiz gelir dağılımının mağduru olan, korunmaya muhtaç kesimlere belediyelerin yardım etmesi gerektiğini vurgulamıştır; ancak belediyelerin bunu yaparken toplumun güçsüz kesimlerine karşı gerçekleştirilmesi gereken bir görev anlayışıyla değil, karşılıklı anlaşmalar ve çıkarlarla yaptığını gözlemlediğini belirtmiştir.¹⁹⁵ Bu bir görüştür ve durumun gerçekliğini yansıtmıyor da olabilir. Ancak ilçe belediye yöneticileri durum bunun aksineyse, uygulamaların çıkar sağlamak maksadıyla yapılmadığını göstermek için hem de yerel yönetimler ve yöneticiler arasında etkin bir paylaşımın gerçekleştirilmesini sağlamak için bu sosyal yardım uygulamalarının kimlere yapılması gerektiğinin belirlenmesinde, zannımca, muhtarlara da yetki

¹⁹⁴ Sema Erder, Nihal İncioğlu, **Yerel Politikanın Yükselişi...**, 2004, s.556

¹⁹⁵ (Çevrimiçi), <http://www.mimdap.org/w/?p=10087>, erişim tarihi 13 Ekim 2010

vererek görev paylaşımı yoluna gitmelidirler. Böylece muhtarlarda yerel yönetimlerin bir parçası olduklarını hissetmeye ve hem halkın gözünde hem de kendileri açısından evrak dağıtım bürosu gibi görülmemeye başlarlar.

Türkiye’de “sosyal belediyecilik” uygulamalarının ikinci dönemi olarak adlandırdığımız son dönemin hakim yerel iktidar anlayışının “sosyal belediyecilik” uygulamaları yanında, içerik bakımından ve politik yaklaşım açısından farklı nadir örneklerine de rastlanmaktadır.

“Sadakacı belediyecilik” söyleminin aksine, bu yardımları gerçekten inandığı ve yapması gerektiği bilincinde olduğu için gerçekleştiren günümüzde sosyal belediyeciliğin içini hakkıyla doldurmaya çalışan başarılı bir örnek olarak Dikili Belediyesi gösterilebilir. Dikili Belediye Başkanı Osman Özgüven; Dikili İlçesinde oturanlara, 10 tona kadar kullandıkları suyu bedava verip, belediye çalışanlarına da yüzde elli indirimli tarife uygulamıştır. Başkan ve belediye meclis üyeleri bu uygulamalarıyla “görevi kötüye kullanmak” suçundan Dikili Asliye Hukuk Mahkemesi’nde yargılanmışlardır. İki yıl süren bu yargılama sonucu başkan ve meclis üyeleri beraat etmişlerdir. Belediye başkanı Özgüven bu karar ile “suyun insan hakkı olarak tescillendiğini” belirtmiş ve “suyun beraat” ettiğini söylemiştir.¹⁹⁶ Fabian Topluluğu ile birlikte sosyal belediyeciliğin temelini atıldığı belediye sosyalizminin de o dönemde halk tarafından “su ve gaz belediyeciliği” olarak adlandırılması, yerel yönetimlerin suyun karşılıksız olarak sunulması gerekliliğine inanmaları, yıllar sonra farklı bir uygulamayla karşımıza çıkmıştır. Kuşkusuz bu örnek o dönemdeki belediyecilik uygulamalarındaki topyekûn birlik ve katılımcılıkla kıyaslanamayacak kadar büyük bir uygulama olmasa da “biricik” olmaması ümit vericidir. Çünkü tıpkı Dikili İlçe Belediyesi gibi Çamlıhemşin Belediyesi¹⁹⁷ de katılımcı, üretici belediyecilik çalışmalarıyla güzel bir örnek teşkil etmektedir.

¹⁹⁶ (Çevrimiçi), http://www.genel-is.org.tr/diger_incele.php?id=Njl5, erişim tarihi 14 Ekim 2010

¹⁹⁷ 27 Haziran 1957 tarihinde yürürlüğe giren 7033 sayılı kanunla 1 Nisan 1960 tarihinde ilçe olan Çamlıhemşin Doğu Karadeniz Bölgesinde, Rize ilinin ilçe merkezlerinden birisidir. Kaçkar

29 Mart 2009 yerel seçimleriyle İdris lütfü Melek Çamlıhemşin'in belediye başkanlığı koltuğuna bağımsız aday olarak oturmuştur. Örgütlü bir çalışmayla belediye sınırları içerisinde meclisler kurup, "Mahalleler Birliği" adıyla meclis oluşturarak halkın katılımını da sağlayarak seçimi kazanan Melek bu başarısını 'Biraz emek, biraz inat, biraz sabır, biraz da akıl' cümlesiyle açıklamıştır. Başkan yerel yönetime bakış açılarının, şeffaf, katılımcı, demokratik, kolektif bir çalışmayla herkesi sürecin öznesi haline getirerek gerçekleştirilmesi gereken bir yönetim biçimi olarak gördüklerini ifade etmiştir. Melek'in seçilmiş olduğu yörenin çevresinde yaşayanların çoğunluğuyla uyuşmayan bir siyasi anlayışı ve geçmişi olmasına rağmen¹⁹⁸ ve başkanın siyasi geçmişini seçmenler iyi bildiği halde, Çamlıhemşin'de gerçekte olması gerektiği gibi belirli bir siyasi ideolojiye ya da bir partinin simge olmuş genel başkanına oy vermiş gibi belediye başkanına oy verilmemiştir. Bilakis çalışmalarına ve vaad ettiklerine gerçekten inandıkları kişiye oy vermişler ve belediye başkanı seçmişlerdir.

Başkan mahallelerden başlayarak mahalle de yaşayanların doğrudan katıldığı toplantılar düzenlemiştir. Bu toplantılarda kolektif iradesiyle mahalle ve ilçenin en acil ihtiyaçlarının ve önceliklerinin belirlendiği tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Başkan bu toplantılarda oluşan taleplerin yatırım programı haline getirileceğini belirtmiştir. Bu sürece siyasetin toplumsallaştırıldığı bir demokratik süreç olarak baktığını belirtmiştir. Bu anlayıştan hareketle yine seçim bildirgelerinde belirttikleri; Çamlıhemşin için, hem ekolojik, hem yerel, hem ülke, hem de uluslar arası boyutları olan bir yönetim tarzıyla; demokratik, katılımcı, eşitlikçi, kolektif bir yerel yönetim oluşturmaya çalıştıklarını

Dağları ile çevrili olan ilçe birçok doğal güzelliğe sahiptir. Pek çok hastalığa iyi geldiği söylenen kaplıcaları ile dünyaca ünlü turizm merkezi Ayder Yaylası da ilçe sınırları içerisinde bulunuyor.

(Çevrimiçi), http://www.camlihemsin.bel.tr/dogal_guzellikleri.htm, erişim tarihi 10 Ekim 2010

¹⁹⁸ (Çevrimiçi), <http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx> erişim tarihi 10 Ekim 2010

açıklamıştır.¹⁹⁹ Belediyenin AB fonlarına başvururken sunmuş olduğu iki proje dikkat çekicidir. Bunlardan ilki; Ayder Atık Su Arıtması ile ilgilidir. Diğer proje ise Kadın İstihdamına dönük “Eko Turizm ve Ev Pansiyonculuğu” adındaki projedir. Bu proje ile 80 dolayında kadına hem meslek hem de iş olanağı sağlanmış olunacaktır.²⁰⁰ Belediye başkanı iş başına geçtiği bu kısa süre de ilçenin gelişmesi için elinden geleni yapmaktadır. Öyleki Altın Ayı ödülünü alan “Bal” filmi de Çamlıhemşin’de çekilmiştir. Artvin’de çekilmesi planlanan filmin kendi ilçesinde çekilmesine yönetmeni ikna eden de başkanın ta kendisidir.²⁰¹ Bu filmle uluslar arası arenada da kendi ilçesinin tanıtımının başarılı bir şekilde yapılmasını sağlaması ve doğa güzeli Çamlıhemşin’de kurulması planlanan hidroelektrik santralleri planının yanlış bir karar olduğunu uluslar arası ve ulusal basında duyurmasıyla doğru bir karar aldığı görülmüştür.

Bir diğer örnek ise 2004 seçimlerinde CHP’ye başkanlık koltuğunu kaptırmış olan, Erzincan’ın Geçit Belediyesinde 1999–2004 yılları arasında belediye başkanlığı yapmış olan ÖDP’li Kemal Irmak’tır. Kemal Irmak’ın belediyecilik deneyimi, sonrasında yapmış olduğu açıklamalar bilhassa ilgi çekmektedir. Bu ilginin sebebi ise başkanın “sosyal belediyecilik” anlayışıyla belediyeyi yönetme isteğine karşın, bu dönemde halkın aslında bu uygulamalara çok da açık ve alışık olmadığını belirtmesidir. Irmak çalışmalarından istediği sonucu alamamasını buna bağlamıştır.

Irmak, Tüm meclis toplantılarını halka açık yapmış, her 3–4 ayda (bilgilendirme ve katılım amaçlı) geniş katılımlı halk toplantıları düzenlemiş, mahalle ve kent meclisi deneyimleri olan bir belediye haline getirmiştir. Partisine bakmaksızın tüm seçilmişlere meclis kâtipliği, daimi encümenlik, başkan

¹⁹⁹ (Çevrimiçi), <http://www.karalahana.com/karadeniz-forum/index.php?topic=10439.0>, erişim tarihi 10 Ekim 2010

²⁰⁰ (Çevrimiçi), http://www.birgun.net/research_index.php?category_code=1250071025, erişim tarihi 10 Ekim 2010

²⁰¹ (Çevrimiçi), <http://www.cnnturk.com/2010/turkiye/02/22/bal.camlihemsinin.hes.cigli.ordu/564732,0/index>, erişim tarihi 12 Ekim 2010

vekilliği gibi her görevi demokratik şekilde verdiklerini belirten eski başkan belediyenin yaşamış olduğu maddi sıkıntıları ise, “ Paralar oldukça kısıtlı gelirdi, işçi memur ve başkan eşit bir şekilde paylaşırdık. Çalışanların 3 maaşı içerideyken başkanın 11 maaşı içerideydi” diye ifade ediyor durumu. Bir hafta süren "Gökkuşakı Kùltür ve Sanat Etkinlikleri" düzenlenen belediye de yerel seçim de kaybetmelerini; halkçı, katılımcı, eşitlikçi bir belediye yönetimi yaklaşımının belediye sakinleri tarafından, o dönemde, çok da ilgi çekmediğini ifade etmiştir. Bu durumu ise “Doğu toplumlarının özelliğı” olarak nitelendirmiştir. Şah, Padişah, Kaan, Han, Hakan, Başbakan, Başkan ne derse bu toplumlarda onun olduğunu hatta olması gerektiğini vurgulamıştır. Halkın kendisinin hep nesnel olduğunu, belirleyici olan öznenin ise en baştakiler olduğunu üzülererek ifade etmiştir.²⁰²

²⁰² (Çevrimiçi), http://www.birgun.net/research_index.php?category_code=1250071025, erişim tarihi 10 Ekim 2010

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL BELEDİYESİCİLİK KAVRAMI EKSENİNDE MALTEPE ve KADIKÖY BELEDİYE UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRMASI

Son olarak bu bölümde Maltepe ve Kadıköy Belediyelerinin “Sosyal Belediyecilik” kavramı çerçevesinde yaptıkları çalışmalar, hayata geçirdikleri projeler karşılaştırılacaktır. Maltepe ve Kadıköy Belediyelerinin seçilmesinin nedeni son yerel seçimlerden önce, Maltepe Belediyesinin AKP’den seçime girip kazanmış bir başkana, Kadıköy Belediyesinin CHP’den seçime girip kazanmış bir başkana sahip olmasıdır. İki farklı partinin programı doğrultusunda yönetilen bu belediyelerin, “Sosyal Belediyecilik” alanında ne gibi çalışmalar yaptığı, temsil ettikleri partilerin yerel yönetim program ve stratejileri ve belediyelerin faaliyet raporları, performans programları, stratejik planları ele alınarak, 2005–2009 yılları arası uygulamaları incelenecektir.

AKP merkez/yerel politikalar önerirken CHP merkezi yönetim odaklı sosyal politikaları savunmaktadır. Bu nedenle tezin örnek çalışmasında farklı siyasal programlara mensup olan Kadıköy ve Maltepe ilçe belediyeleri seçilmiştir. Kadıköy ilçesi uzun yıllardır CHP’li bir belediye başkanı tarafından yönetilmektedir. Buna karşılık Maltepe ilçe belediyesi şuan, son yerel seçimlerde kazanan CHP’li bir belediye başkanı tarafından yönetilse de, 2004’ten 2009’a kadar AKP’li bir belediye başkanı tarafından yönetilmiştir. Farklı siyasal partilerin temsilcisi olan ilçe belediyelerinin, sosyal belediyecilik kapsamında yapmış oldukları uygulamaların karşılaştırılmasıyla ilgili olan bu son bölümünün anlam kazanabilmesi için; çalışmada tarih aralığı olarak 2005- 2009 yılları seçilmiştir.

“Sosyal Belediyecilik” ile belediyeler bir yandan yerel kalkınma, istihdamı arttırma ve girişimcilik politikalarıyla işsizliği ortadan kaldırmayı hedeflerken diğer yandan da sağlık, eğitim ve sosyal yardım vb. konularda artan işleve sahip olmaktadırlar. Günümüz demokrasilerinde vatandaş odaklılık kavramı ortaya çıkmış ve vatandaş talepleri de bu yönetim anlayışında en azından teorik olarak önem kazanmıştır. Bunun sonucunda yerel yönetimlerden beklenti artmıştır. Dolayısıyla “ Sosyal Belediyecilik” bu taleplere karşı duyarlı olmayı temsil etmektedir.²⁰³

3. MALTEPE ve KADIKÖY İLÇE BELEDİYELERİNİN TARİHİ, DEMOGRAFİK ve SİYASAL TEMSİL VERİLERİ ile DURUMU

Öncelikle çalışmada seçilmiş olan iki ilçe belediyesinin tarihi gelişimleri ve coğrafi konumlarından bahsedilip ardından siyasi gelişimlerine değinilip, belediyecilik hizmetleri anlatılacaktır. Tüm bu açıklamalardaki amaç; sosyal belediyecilik kavramının günümüzde farklı siyasi programlara sahip belediyelerde nasıl tezahür ettiğinin karşılaştırması yapılmadan önce, bu iki ilçe belediyesi hakkında bir resim çizebilmektir. Böylece daha objektif bir karşılaştırma sağlanabilmesi amaçlanmıştır.

3.1. Kadıköy İlçesine Ait Nüfus ve İktisadi Veriler

M.Ö. 700’lü yıllarda Bizans’ın kurucusu Bizas, “Altın Boynuz” ve etrafının güzelliğine hayran kalır ve bu güzel yer dururken karşı yakada(Kadıköy’de) yerleşen insanların kör olması gerekli demiş ve Kadıköy’e “Körler Ülkesi” anlamına gelen “Kalkedon” adını vermiştir.²⁰⁴

1869’dan 1930’a kadar Üsküdar Sancağı’na bağlı olan Kadıköy, 23 Mart 1930’da ilçe yapıldı. Kadıköy ilçesi’nin eskiden iki bucağı vardı. Erenköy ve

²⁰³ Bedrettin Kesgin, a.g.e., s.55

²⁰⁴ (Çevriniçi) <http://v2.kadikoy.bel.tr/AltSayfa.aspx?pid=672>, erişim tarihi: 19 Haziran 2010

Kızıltoprak bucaklarına daha sonra Merkez Bucağı da eklendi. Daha önce İstanbul Belediyesi'ne bağlı bir şube olan Kadıköy Belediyesi, 1984'te yapılan bir düzenlemeyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı bir ilçe belediyesi durumuna getirilmiştir

Kadıköy İlçe sınırları; kuzeyde Üsküdar ve Ümraniye İlçeleri, güneyde ve batıda Marmara Denizi, doğuda Maltepe İlçesi sınırları ile çevrelenmiştir. Kadıköy, İstanbul İli'nin nüfus bakımından en yoğun ilçesi olup, İstanbul Metropoliten Alanı'nda 1. derece Kadıköy Alt Merkezi özelliğini taşımaktadır. Kadıköy İlçesi, Haydarpaşa-Gebze Ekspres Yolu (D-100 Karayolu), Harem-Gebze banliyö tren yolu, TEM otoyolu ise Kozyatağı Kavşağı ile ana ulaşım akslarına bağlanmakta olup, ayrıca deniz ulaşım araçları ile şehir içi ve şehirlerarası ana ulaşım ağları yer almaktadır. Kıyı kesiminde Şehir Hatları Vapur İskeleleri ve Deniz Otobüsü İskeleleri bulunmaktadır.

Yerleşim alanının çevre ilçeler ile bağlantısını sağlayan toplayıcı yollar ise; son zamanlarda yapılmış olan Kadıköy-Tuzla Sahil Yolu, Bağdat Caddesi ve Kadıköy-Pendik minibüs hattının geçtiği yollardır.

Kadıköy İlçesi, Caferağa, Osmanağa, Rasimpaşa, Koşuyolu, Acıbadem, Hasanpaşa, Bostancı, Caddebostan, Dumlupınar, Eğitim, Erenköy, Fenerbahçe, Feneryolu, Fikirtepe, Göztepe, Kozyatağı, Merdivenköy, Sahrayıcedid, Suadiye, Zühtüpaşa, Ondokuzmayıs, Yenisahra, Barbaros, İçerenköy, Küçükbakkalköy, Kayışdağı, İnönü, Atatürk, mahallelerinden oluşmaktadır.²⁰⁵

²⁰⁵ Kadıköy Belediyesi 2006- 2009 Stratejik Planı, s.5

3.1.2. Kadıköy İlçesinin Nüfus Hareketliliği ve Yaşayanların Sosyo Ekonomik Düzeyi

2007'deki adrese dayalı nüfus sayımına göre Kadıköy ilçesinin nüfusu 744.670'dir. Kadıköy İlçesinin nüfusu kuruluşundan itibaren hızlı bir artış göstermiş, 1970'lerde yıllık nüfus artış hızı yüzde 10'a kadar yükselerek zirve yapmıştır. 1980'lerden itibaren nüfus artış hızı yavaşlamaya başlayan ilçe, 1990'ların ikinci yarısından beri de, tıpkı diğer eski İstanbul ilçeleri gibi inişli çıkışlı bir nüfus yapısına ulaşmıştır. İlçedeki nüfusun yaş dağılım aralığı 25–34, 35–44 arasında yoğunluk kazanmıştır. Nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu ilçede yeni yerleşim alanları oldukça darlaşmış durumdadır. Nüfusun %51'ini erkekler, %49'unu kadınlar oluşturmaktadır.²⁰⁶

Tablo 4:Kadıköy İlçesinin Yıllara Göre Nüfusu²⁰⁷

YILLAR	NÜFUS
1940	57,901
1945	66.680
1950	77.993
1955	102.926
1960	131.928
1970	241.593
1975	362.578
1980	468.217
1985	577.863
1990	648.282
1997	699.379
2000	663.299
2007	744.670
2009	529.191

1990'lı yıllardan itibaren ilçenin E-5 Karayolu'nun kuzeyindeki alanlarında Emlak Bankası'nın iştirakiyle ortaya çıkan Ataşehir blokları zamanla genişleyerek çevresindeki yapılaşmayı da kapsayan bir bölgenin adı oldu. 2009'da

²⁰⁶ Kadıköy Belediyesi 2006–2009 Stratejik Planı, s. 6

²⁰⁷ (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Kad%C4%B1k%C3%B6y,_%C4%B0stanbul, erişim tarihi: 19 Ağustos 2010

E-5 Karayolu'nun kuzeyindeki 7 mahalle Ataşehir adını alarak Kadıköy'den ayrıldı. 2009 yılında ilçe nüfusunda görülen yüksek azalışın nedeni bu ayrılıştır. Ataşehir'in Kadıköy'den ayrılmasından sonra, ilçenin geri kalan sınırları içindeki nüfus yaklaşık 530.000'e gerilemiştir.

1950'lerden itibaren Kadıköy yıldan yıla büyük gelişmeler göstermiş, nüfusu artmıştır. Artan nüfus, merkezden yazlıklara doğru yayılmaya başlamıştır. Böylece 1960'ların sonlarından itibaren Göztepe, Erenköy, Caddebostan, Fenerbahçe, Suadiye ve Bostancı gibi semtler gün geçtikçe yazlık niteliğini yitirmeye ve kentleşmeye başlamıştır.

“Osmanlı döneminde Kadıköy çevresi, üst düzey yöneticilerin rağbet ettiği gözde bir sayfiye ve mesire yeridir. Aynı zamanda önemli bir tarımsal alandır. Haydarpaşa, Kuşdili Deresi(Kurbağalıdere), Çamlıca yamaçlarına doğru Acıbadem ve Koşuyolu ile Fenerbahçe, önde gelen çayır ve mesire alanlarıdır. Bostancı'ya kadar uzanan geniş saha içinde yer yer sultan ve üst düzey yöneticilere ait köşk, sahılsaray ve bahçeler ile daha iç kısımlarda köyler yer almaktadır.”²⁰⁸ Cumhuriyetin ilanından sonra ise; Yel Değirmeni ve Moda semtleri dışındaki alanlar, özellikle Kızıltoprak'tan ötesi tamamen yazlık evlerle doldurulmuştur. Bu dönemde Kadıköy'ün ucuz yaşanılan bir bölge olması, sapahlığına rağmen Avrupa yakasında ikamet eden orta ve düşük gelirliler için bir süre sonra yerleşim yeri olarak tercih edilmesine neden olmuştur. Bununla birlikte, ekonomik durumu iyi olanlarda Kadıköy'ü sakinliği nedeniyle yerleşim yeri olarak seçmişlerdir.

Günümüzde de Kadıköy'de yaşayanların ağırlıklı kısmını, eğitim seviyesi yüksek, kültürlü, sosyo-ekonomik refah düzeyi yüksek olan kişiler oluşturur. 2009 yılında Demokratik Sol Parti'den(DSP) Kadıköy Belediye başkan adayı olan Mimar Arif Atılğan'a göre; Kadıköy'de yaşayan insanların ortak özelliğini,

²⁰⁸ (Çevrimiçi) <http://v2.kadikoy.bel.tr/AltSayfa.aspx?pid=672>, erişim tarihi: 20 Haziran 2010

kentli yaşamlarını Avrupa yakasında tamamladıktan sonra Kadıköy'e taşınmış olmaları oluşturur. Yani; Kadıköy'e direkt taşradan gelip taşınma olmamıştır. Atılgan; Kadıköy'de yaşayanlar için “kültürlü, medeni, kentli ilişkiler içinde olan insanlar” denmesinin sebebini buna bağlamıştır.²⁰⁹ Bu durum, Kadıköy ilçesinin, zengin tipik orta-üstü kentli yapısı içinde sosyo ekonomik düzeyi düşük olan kişileri barındırmadığı anlamına gelmez.

Yerleşim alanı olarak kabaca E- 5 üstü ve E- 5 altı olarak ikiye ayırdığımız Kadıköy'de; E- 5 üstünde yaşayan halkın ekonomik durumu, E- 5 altında yaşayanlara göre kısmen daha düşüktür.

Kadıköy bekâr nüfusunda son yıllarda ağırlıklı olarak yaşadığı bir ilçe halini almıştır. Bu durumun oluşmasında; üniversite öğrencilerinin ve kendi ekonomik özgürlüğünü kanıtlamış kişilerin ağırlığı fazladır. Kadıköy'de gece nüfusu ve hareketliliği de oldukça fazladır. Sadece ilçe de yerleşik olarak oturanlar değil, aynı zamanda hem çevresindeki ilçelerden hem de Avrupa yakasındaki ilçelerden oldukça fazla kişinin gece nüfusunun artmasına ve hareketliliğine katkısı büyüktür. Bu durumda; merkezi bir yerde bulunmasının ve genç nüfusa hitap edecek eğlence yerlerinin bulunması oldukça etkilidir.

²⁰⁹ (Çevrimiçi) <http://www.arkitera.com/k260-kadikoy.html>, erişim tarihi 13 Ağustos 2010

3.2.Maltepe İlçesine Ait Nüfus ve İktisadi Veriler

Maltepe yüzyıllardır önemli bir yerleşim yeridir. “Maltepe; höyük, Tümülüs (yığma tepe) gibi içinde define bulunan tepelere verilen bir addır. Hazine tepesi demektir. Kocaeli yarımadasının fethinden sonra Türklerce verilen bu adın, Dragos tepesiyle ilgili bir efsaneye dayandığı söylenir. Dragos (Drakos: ejder) adı; bu tepede bulunan hayali bir hazine ile bu hazineyi bekleyen ejder efsanesinden kaynaklanmaktadır.”²¹⁰ Osmanlı İmparatorluğu döneminde, İstanbul’un fethi ile birlikte Maltepe’nin tarihi konumu daha da artmıştır. Bağdat yolu üzerinde olan Maltepe Osmanlı ordusunun Üsküdar’dan sonra ikinci duraklama yeridir. Kurtuluş Savaşı’ndan sonra Selanik, Drama, Kavala ve Serez yöresinden Türkiye’ye mübadele ile gelen Türklerin 1500’ü Maltepe’ye yerleşmiştir.²¹¹

Maltepe Belediyesi 1928 yılında kurulmuştur. 12 Eylül 1980 sonrası Maltepe Belediyesi İstanbul Anakent Belediyesine bağlı şube müdürlüğüne dönüştürülmüştür. 1960 yılında kurulan Küçükyalı Belediyesi’ de kaldırılarak Maltepe’ye bağlanmıştır. Daha sonra 25.03.1985’ de Kartal Belediyesine bağlanmıştır. 1992 yılında Maltepe Kartal ilçesinden ayrılarak müstakil ilçe olmuş, aynı yıl 1 Kasım “ Ara Yerel Seçimleri” neticesinde Maltepe’de belediye kurulmuştur.

Maltepe’nin imar planı 1945 yılında yapılmış, bu plandan sonra Maltepe’nin yerleşim bölgesi demiryolu hattı olmuş, 1960’dan sonra da yerleşim daha yukarılara dağılmış olup E-5 üstünde de hızlı bir gelişme kaydetmiştir. Yüzölçümü 5200 hektar alan üzerine kurulmuş olan Maltepe, Kocaeli Yarımadası’nın güney batısında, İstanbul ilinin Marmara Denizi kıyısında yer

²¹⁰ (Çevrimiçi) http://www.maltepe.com.tr/maltepe_gecmisi_ve_adi.php, erişim tarihi 13 Ağustos 2010

²¹¹ (Çevrimiçi): http://tr.wikipedia.org/wiki/Maltepe,_%C4%B0stanbul#Tarihi, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

alır. Kartal, Kadıköy, Samandıra, Sarıgazi, Ümraniye ve Adalar Belediyeleri ile komşudur. Demiryolu Maltepe'nin E-5 karayolu altında kalan Eski Maltepe'nin kurulmuş olduğu güzergâhtır. Karayolu ise (Ankara Asfaltı) Maltepe'yi ikiye ayırmaktadır. Bu yol Maltepe'yi Anadolu'ya, yan yollar ise komşu ilçelere bağlar. İkinci önemli karayolu ise Bağdat Caddesi olup Bostancı ile Pendik arasındaki güzergahı oluşturmaktadır.²¹²

3.2.1. Maltepe İlçesinin Nüfus Hareketliliği ve Yaşayanların Sosyo Ekonomik Düzeyi

Maltepe ilçesi özellikle 1970'lerden itibaren büyük bir nüfus artışı göstermiştir.

TÜİK'in 2009 adrese dayalı nüfus kayıt sayımına göre; Maltepe'nin nüfusu 427.041 kişidir. Bunların 213.523 kişisini erkekler, 213.518 kişisini ise kadınlar oluşturmaktadır. Böylece kadın erkek nüfusu birbirine en yakın ilçe Maltepe olmuştur.²¹³

Tablo 5: Maltepe İlçesinin Yıllara Göre Nüfusu

YILLAR	NÜFUS
1935	3.131
1940	3.714
1950	4.797
1955	7.391
1960	11.052
1965	16.626
1970	32.196
1975	66.343
1980	90.439
1990	-
1997	335.539
2000	355.384
2007	415.117
2009	427.041

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri

²¹² (Çevrimiçi): <http://www.maltepe.bel.tr/maltepeTarihi.aspx>, erişim tarihi: 20.07.2010

²¹³ (Çevrimiçi): http://report.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2=&report=turkiye_ilce_koy_sehir.RDF&p_il1=34&p_kod=1&p_yil=2009&p_dil=1&d, erişim tarihi: 10 Ağustos 2010

Maltepe ilçesinde; yerleşim düzeni tıpkı, Kadıköy'deki gibi, E-5 karayolunun üstü ve E-5 karayolunun altı olmak üzere iki ana grupta toplanabilir. Genel olarak E-5 karayolunun altında ikamet edenlerin daha yüksek ekonomik refah seviyesine sahip oldukları söylenebilir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin (İBB) hazırlamış olduğu "1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı"nda Maltepe küçük sanayi alanı olarak, merkezi iş alanlarının yönlendirileceği ilçeler arasında gösterilmiştir.²¹⁴ Bunda; ilçenin D-100 Karayolu gibi uluslar arası bir karayolu üzerinde olmasının, deniz ve tren yoluna yakınlığının ve arazinin yerleşime uygun olmasının önemi büyüktür. Bu durumun ilçe için olumsuz tarafı da olmuştur. 1990'lardan sonra Maltepe'de D-100 karayolu boyunca gelişen sanayi, ilçenin çevresinde özellikle E- 5 üstü yerleşim alanında, yasadışı yapıların oluşmasına yol açmıştır. Bu da ilçenin çarpık bir şekilde yapılaşmasına yol açmıştır.

Maltepe Kadıköy ilçesine göre daha muhafazakâr bir tutum sergilemektedir. İlçede yaşayan bekar nüfusu fazla olmamakla birlikte, genel olarak ailelerin yaşadığı bir ilçe görünümündedir.

Maltepe ilçesi daha çok kendi içinde bir hareketliliğe sahiptir. İlçede yerleşik olarak ikamet edenler gece nüfusunda etkilidir, dolayısıyla Kadıköy ilçesine göre düşük bir gece nüfusu hareketliliğine sahiptir. Bunun nedeni olarak da gençlere hitap edecek eğlence ve oyun merkezlerinin Kadıköy'e göre kısıtlı olması ve Kadıköy'e göre şehir merkezinden daha uzakta olmasının etkisi vardır.

²¹⁴ (Çevrimiçi)<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Documents/ISTANBUL-CDP-GENEL-BILGI.pdf>, erişim tarihi 02 Temmuz 2010

3.3. Siyasal Temsil

1950’li yıllarda Türkiye’nin girmekte olduğu hızlı kentleşme süreci içinde büyük kentlerin çevrelerinde gecekondu mahalleri oluşmaya başlamıştır. Kadıköy’de de ilk gecekondu 1950’lerin ikinci yarısında Fikirtepe çevresinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Kadıköy ve Maltepe ilçelerinin semt ve mahalle ölçeğinde sosyo-ekonomik ayrışmalarının kökeni de bu yıllardan gelmektedir. İki ilçenin; sahil kesimi ve E-5’in üstünde kalan kesimi diye ayırabileceğimiz farklı iki yerleşkesi arasında, hem siyasal hem de sosyal açıdan farklı seçimler ortaya çıkmaktadır. Özellikle Maltepe ilçesinde 2004 yılı yerel seçimlerinde, sahil kesimindeki oy sandıklarında CHP ağırlıklı oylar çıkarken, E- 5 üstünde AKP’nin ezici ağırlığı görülmüş ve AKP seçimden galip çıkmıştır. Bu durum Kadıköy’de Maltepe’ye göre nispeten daha az bir farka denk gelmektedir

3.3.1. Kadıköy İlçesinde Siyasal Yerel Temsil

Kadıköy ilçesi ilk seçimlerine 1984 yılında girmiştir. Belediyenin mart 1984 yılındaki seçimlerinde ANAP’lı Osman Hızlan belediye başkanı seçilmiştir. İlk seçimde ANAP’lı başkanın kazanmasından sonra devamlı olarak sol menşeli partilerin başkan adayları seçim sonuçlarından galip çıkmıştır. 1989 yılındaki belediye seçimlerinde SHP’li Cengiz Özyalçın belediye başkanlığı koltuğuna oturmuş ve 1994 yılına kadar da bu görevini sürdürmüştür. 1984 ilçe belediyesinin kuruluşundan bu yana belediyede görev alan Av. Selami Öztürk; 1. Dönemde meclis üyeliği, 2. Dönemde başkan yardımcılığı yapmıştır. 1994 yılından itibaren ise belediyenin başında başkanlık görevini sürdürmüştür. Bu açıdan Kadıköy’ün yerel yönetimleri, ilçe sakinlerinin seçimleri doğrultusunda, Maltepe’ye göre daha istikrarlı bir hal almıştır. Hem bu istikrardan dolayı, hem Kadıköy’ün daha gelişmiş ve merkezi bir ilçe olmasından dolayı yerel yönetim faaliyetleri Maltepe’ye kıyasla daha avantajlı bir yönetime sahiptir.

Kadıköy Belediye Meclisinin 46 üyesi vardır. Bunların içinden bir tanesi 2. Başkan Vekili olmak üzere 9 kadın üye vardır. Kadın üyelerin biri AKP’ye

diğer 8'i ise CHP'ye mensuptur. 35 adet erkek üyeye sahip olan belediye meclisinde; erkek üyelerin 6'sı AKP'ye, 29'u CHP'ye mensuptur. Belediye meclis üyeleri arasında edebiyat dünyası ve sanat dünyasından; Sunay Akın, N. Gülay Kuriş gibi tanınmış simalarda yer almaktadır. Bunlarla birlikte belediyede 23 müdürden 9'u ve 5 müdür yardımcısı bayandır. Kadın yöneticilerin belediye yönetiminde söz sahibi olmalarına hak tanıma olanağı vermek açısından Kadıköy Belediyesi öncü bir belediyedir.

3.3.2. Maltepe İlçesinde Siyasal Yerel Temsil

1 Kasım 1992'de Kartal ilçesinden ayrılarak ayrı bir ilçe olan Maltepe ilk yerel seçimini 1994 yılında yaşamıştır. Bu seçim sonunda ANAP adayı Bahtiyar Uyanık %32.98 oy oranıyla Maltepe'nin ilk belediye başkanı olarak seçilmiştir. Daha sonra yapılan 1999 seçimlerinde ise oy oranı %24.07 ye düşmesine rağmen Bahtiyar Uyanık tekrar belediye başkanlığına seçilmiştir. Ancak bu dönemde; görevi kötüye kullanmak, imar yolsuzluğuna karışmak iddiasıyla başkan ve üst düzey yöneticiler hakkında dava açılmıştır.²¹⁵ Daha sonra İçişleri bakanlığı'na görevinden uzaklaştırılan Uyanık, 10.03.2003 tarihinde de ANAP'tan istifa etmiştir.²¹⁶ 2004 seçimlerinde %43.01'lik oy oranıyla Fikri Köse belediyenin başına geçmiştir. Son yapılan 2009 yılı seçimlerinde ise, %52.02 oy ile Prof. Dr. Mustafa Zengin Maltepe Belediye Başkanlığı'na seçilmiştir.²¹⁷

İlk yerel seçimine 1994 yılında başlayan Maltepe sakinleri, geçirmiş oldukları dört seçimin üçünde de sağ menşeli partilerin belediye başkan adaylarını belediyenin başına getirmiştir. (Son yerel seçimin gerçekleştiği 2009 yılında ise önceki yılların aksine sol menşeli CHP adayı seçimin galibi olarak çıkmıştır.)

²¹⁵ (Çevrimiçi): <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/09/20/gnd90.html>, erişim tarihi 20 Ağustos 2010

²¹⁶ (Çevrimiçi): <http://arsiv.zaman.com.tr/2003/03/11/marmara/butun.htm>, erişim tarihi 20 Ağustos 2010

²¹⁷ (Çevrimiçi): http://tr.wikipedia.org/wiki/Maltepe,_%C4%B0stanbul#Belediye, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

Maltepe Belediye Meclisi'nin 37 üyesi vardır. 12 tane CHP'li, 22 tane AKP'li, 2 tane bağımsız, 1 tane DSP'li olmak üzere demokratik bir dağılım sergilenmiştir. Kadın üyelerin dağılımı AKP'den 1, CHP'den 1 ve bağımsızlardan 1 kişi olmak üzere gerçekleşmiştir. Kadın üyeler belediye meclisindeki temsillerinde 3 kişiyle sınırlanmalarıyla oldukça zayıf durumdadırlar. 34 adet erkek üyeye sahip olan belediye meclisinde; erkek üyelerin dağılımı AKP'den 21, CHP'den 11, bağımsızlardan 1 olmak üzere gerçekleşmiştir. 16 müdürden ikisi kadındır. Maltepe Belediye Meclisi kadın üyelerine temsil hakkı vermek açısından Kadıköy Belediye Meclisine kıyasla sınıfta kalmıştır.

3.4.FARKLI SİYASAL TEMSİLE DAYALI BELEDİYELERDE YEREL HİZMETLER

Kadıköy ilçesiyle Maltepe ilçesi arasında sınıfsal temsil olarak farklılıklar görünmektedir. Sosyo-ekonomik durum açısından Kadıköy ilçe sakinlerinin ekonomik refah seviyesi, Maltepe ilçesi sakinlerine göre daha üst seviyededir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yapmış olduğu bir çalışmaya göre İstanbul kökenli aileler ağırlıklı olarak Kadıköy'de yaşarken; Maltepe'de Karadeniz'den göç etmiş Rizeliler ağırlıklı olarak yaşamaktadır.²¹⁸

Hem Maltepe ilçesinde hem Kadıköy ilçesinde E-5 üstünde ikamet edenlerin ekonomik refah seviyesi, E-5 altında oturanların ekonomik refah seviyesine göre daha alt seviyededir. Kadıköy'ün sahil kesiminde yaşayanlar, son yıllarda yavaş yavaş değişmeye başlasa da, öteden beri bura da ikamet eden yerleşik İstanbulluların, nüfusu oluşturmuş olduğu bir yerleşim yeri özelliği taşımaktadır. Aynı şekilde Maltepe'nin sahil kesiminde oturanlarda uzun

²¹⁸(Çevrimiçi)http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul_Tanitim/konum/Pages/Nufus_ve_Demografik_Yapi.aspx, erişim tarihi 02 Temmuz 2010

zamandır burada ikamet eden ekonomik durumu üst kentli portresini uygun kişilerdir.

3.4.1.Kadıköy Belediyesi'nin Stratejik Öncelikleri

Kadıköy Belediyesi Faaliyet ve strateji raporlarında, idarenin amaç ve hedeflerini, vizyonunu ve misyonunu açıklamıştır. Buna göre Kadıköy Belediyesinin amacı;

—Verimli, kaliteli ve etkin personel politikaları geliştirerek yüksek koordinasyonlu içyapı kurmak, ideal norm ve standartlarda hizmet sunulmasını sağlamak

— Tüm mali işlemlerde stratejik yönetim anlayışı çerçevesinde hareket ederek, mali yapıyı güçlendirici, belediye gelirlerini arttırıcı çalışmalara ağırlık vermek, mali kaynakların etkin, verimli ve yerinde kullanılmasını sağlamak

— Kadıköy'de imar, su ve kanalizasyon gibi kentsel altyapı, şehir içi trafik, ulaşım, park ve yeşil alanlar gibi kentsel üstyapı sorunlarını çözmeye yönelik projeler üretmek ve uygulamaya yönelik adımlar atmak.

—Çarpık kentleşmeyi önleyerek, görsel kirlilikten arınmış, estetik seviyesi yüksek, çağdaş görünümlü bir Kadıköy'e ulaşmak.

— Toplum ve insan sağlığı açısından önemli sorunların saptanması giderilmesi, koruyucu hekimlik hizmetlerinin geliştirilmesi sağlık uygulama ve eğitimlerinin yapılması, hayvan sağlığı ve salgın hastalıkların önlenmesi sonucunda sağlık ve bilinç düzeyi yüksek bir kent ortamının yaratılması.

— Halkımızın ve kentimizin sosyal altyapısını güçlendirecek, kültür, sanat ve sportif etkinlikleri arttıracak faaliyetler ve projeler yaparak kentlilik kimliğini geliştirmek, dezavantajlı grupları sosyal yaşama kazandırmak için sosyal projelerle desteklenen hizmetler üretmek, gerekli yardımları yapmak.

— Yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kent oluşturabilmek için çevre ve çevre sağlığına yönelik iyileştirici ve kalıcı projeler geliştirmek, toplama

programına ilave olarak yeni yöntemlerinin modern kent yönetimine uygunluğunu arttırarak, kent içinde görsel ve çevresel kirliliği azaltmak ve sağlıklı ortamlar oluşturmak.²¹⁹

Belediye misyonunu; “Yerel hizmetleri yerine getirmede çağdaş, katılımcı, saydam, değişimci ve eşitlikçi bir anlayışla hareket eden, sürdürülebilir, insan odaklı, hızlı ve kent kimliğine uygun olarak hizmet sunmaktır” şeklinde belirtmiştir. Vizyonunu ise; “Türkiye’de lider dünyada model bir belediye olmak” şeklinde açıklamıştır.²²⁰ Bu doğrultuda ilkelerini ise;

- Cumhuriyet değerlerine bağlılık,
- Çözüm odaklılık,
- İnsan odaklılık,
- Güvenilirlik,
- Katılımcılık,
- Şeffaflık,
- Paylaşımcılık,
- Hoşgörülülük.

şeklinde belirtmişlerdir.

Belediye “2006- 2009 Stratejik Planı”nda; Kadıköy’ün sosyo-ekonomik açıdan yetersiz, kentleşme bilincine ulaşmada zorluklar ve yokluklar yaşayan bölgelerinde oluşturulan Aile Danışma Merkezleri bünyesinde eğitim ve sağlık başta olmak üzere temel ihtiyaçları karşılamak ve insanca yaşam için gerekli şartları oluşturmak, kırsal kesimden gelen insanların kente entegre edilmesi amacıyla aile, çocuk, engelli, yaşlı, kadın ve gençlere yönelik sosyal faaliyetlere öncelik vermek, yardım yapmayı öncelikli amacı olarak belirtilmiştir.²²¹

²¹⁹ Kadıköy Belediyesi 2009 yılı Faaliyet Raporu, s.34–35

²²⁰ Kadıköy Belediyesi 2009 yılı Faaliyet Raporu, s. 16

²²¹ Kadıköy Belediyesi 2006–2009 Stratejik Planı, 29

Tablo 6: Kadıköy Belediyesinin Geçmiş Yıllar Gider Gerçekleşme Oranı

Yıllar	Bütçe	Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı	Giderler	Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı
2002	60,000.000	-	58,611.029	-
2003	105,0000.000	%75	89,070.733	%52
2004	150,000.000	%43	118,959.193	%34
2005	210,000.000	%40	151,765.278	%28
2006	230,000.000	%10	159,809.154	%5
2007	250,000.000	%9	204,475.734	%28
2008	265,000.000	%6	227,135.354	%11

Kaynak: Kadıköy Belediyesi 2009–2010 Performans Programları

2007 yılı bütçe artış oranı bir önceki yıla göre %9 iken, gider artış oranı %28 olmuştur. Bu fark 2007 yılında gerçekleşen yatırım harcamalarının artmasından kaynaklanmaktadır. 2006 yılı sermaye harcaması 34.110.120,57 TL iken 2007 yılı sermaye harcaması 55.799.107,60 TL olmuştur. 2008 yılı bütçe artış oranı 2007 yılına göre %6 iken, gider artış oranı %11 olmuştur. Bu fark 2008 yılında gerçekleşen yatırım harcamalarının artmasından kaynaklanmaktadır. 2008 yılı yatırım harcamaları 54.439.965,10 TL'dir.

Tablo 7: Kadıköy Belediyesi Geçmiş Yıllar Gelir Gerçekleşme Oranı

Yıllar	Bütçe	Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı	Giderler	Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı
2002	60,000.000	-	62,590.562	-
2003	105,000.000	%75	106,885.264	%70
2004	150,000.000	%43	102,199.474	-
2005	210,000.000	%40	132,725.669	%30
2006	230,000.000	%10	157,211.532	%18
2007	250,000.000	%9	193,044.960	%23
2008	265,000.000	%6	207,182.098	%7

Kaynak: Kadıköy Belediyesi 2009–2010 Performans Programları

2007 yılında gerçekleşen gelir yüzdesi bir önceki yıla göre % 28 fazladır. Tahakkuk/tahsilat oranı 2007 yılı için %89 olmuştur. 2008 yılında gerçekleşen gelir yüzdesi 2007 yılına göre %7 fazladır. Tahakkuk/tahsilat oranı 2008 yılı için %92 olmuştur.

3.4.1.1. Belediyenin Eğitim ve Kültür Hizmetleri

Kadıköy İlçesi eğitim seviyesi yüksek olan ilçelerden biridir. Kadıköy ilçesinde 2006 yılı rakamlarına göre 51 anaokulu, 94 ilköğretim okulu ve 50 lise bulunmaktadır. Ayrıca Marmara Üniversitesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Doğuş Üniversitesi ve Okan Üniversitesi bulunmaktadır..²²² Kadıköy İlçesi, İstanbul ilçeleri arasında okur yazarlık, eğitim öğretim oranı ve sınırları dahilindeki eğitim kurumları sayısı ile ilk sırada yer almaktadır. İlçe; %96,3 oranında okur-yazar nüfusa sahiptir. Altı ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı %3,7'dir. Okuma yazma bilmeyenlerin %80' inini kadınlar, %20 sini erkekler oluşturmaktadır.²²³

²²²(Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Kad%C4%B1k%C3%B6y,_%C4%B0stanbul, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

²²³ Kadıköy Belediyesi 2006–2009 Stratejik Planı, s.9

Tablo 8: Kadıköy İlçesinde Okuma Yazma Durumu ve Cinsiyete Göre İlçe Nüfusu(6+yaş)-2009

Okuma Yazma Durumu	Kadın	Erkek	Toplam
Okuma Yazma Bilmeyen	6.624	1.353	7.977
Okuma Yazma Bilen	248.792	212.476	461.268
Bilinmeyen	14.717	15.701	30.418
Toplam	270.133	229.9530	499.663

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri ve (2009 ADNKS)

Kadıköy Belediyesi; Çocuk Etüt Merkezi, Çocuk Sanat Merkezi, Eğitim ve Sosyal Destek Merkezi, Gençlik Merkezi, kütüphaneler gibi eğitim ve kültür projelerinin hayata geçirilmesiyle etkin bir şekilde faaliyet göstererek, sosyal belediyeciliğin güzel örneklerini ortaya koymaktadır.

Çocuk Etüt Merkezi, Kadıköy ilçesinde, ilçenin diğer yerleşkelerine nazaran sosyo-ekonomik düzeyi daha düşük olan Dumlupınar, Fikirtepe ve Eğitim mahallerinde oturan çocuklara yönelik hizmetler vermektedir. Sosyal belediyecilik ilkesi çerçevesinde bu çocukları, eğitim ve öğretimlerine katkıda bulunmak, gelecekleri için doğru bir şekilde yönlendirilmelerine destek olmak, yeteneklerini geliştirmeye çalışmak, boş zamanlarını değerlendirmelerini sağlamak, okuma alışkanlığı kazandırmak, kazanılmış olanı ilerletmek ve çocukların hayata hazırlanmalarında yardımcı olmak amacını gütmektedir.²²⁴

Çocuk Sanat Merkezinin hayata geçirilmiş süreci ise bir rastlantıya dayanmaktadır. Günden güne artarak daha fazla çocuğun eğitim alması ve sanatçı yetiştirilmesinden ziyade; sanata duyarlı, estetik duygusu gelişmiş, takım çalışması yapabilen çocukların yetişmesine olanak sağlayan merkezin açılması

²²⁴ (Çevrimiçi): <http://cocuketutmerkezi.kadikoy.bel.tr/hakkimizda.aspx>, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

önerisini sunan kişi Kadıköy Belediye Başkanı Selami Öztürk'ün bizzat kendisidir. Başkan Finlandiya'ya yaptığı bir proje gezisi sırasında, birkaç küçük çocuğun keman konserini dinlemiş ve bundan etkilenererek, bu projenin daha kapsamlısını hazırlatmıştır. İlk başlarda ilçenin diğer kültür sanat merkezlerinde eğitime başlanmış daha sonra bunun yeterli olmadığı düşünülüp başlı başına 3 katlı bir Çocuk Sanat Merkezi açılmıştır. Merkezde baleden, müziğe, dramaya kadar oldukça geniş bir yelpazede 1400 öğrenciye eğitim verilmektedir.²²⁵ Belediye yönetimin çocuklara vermiş olduğu bu önem takdire şayandır.

Kültür ve sanat yaşamının da hareketli olduğu ilçede yaşayanlar için, kültürel faaliyetlerin önemi de oldukça yüksektir. Hem ilçe dahilinde ikamet edenler hem de ilçe dışından gelenlerin burayı seçmesinin önemli sebeplerinden biriside; Kadıköy'ün, kültürel faaliyetlerin sunumu açısından doyurucu ve geniş bir çeşitliliğe sahip olmasıdır.

Kadıköy'de birçok sinema ve tiyatro vardır. Bunların çoğu 1992 yılında yaya yolu haline getirilen Bahariye Caddesi'ndedir. Süreyya Operası, Barış Manço Kültür Merkezi, Caddebostan Kültür Merkezi, Haldun Taner Sahnesi, Halis Kurtça Kültür Merkezi, Müjdat Gezen Tiyatrosu, Çağdaş Sahne, Enver Demirkan Tiyatrosu, Bostancı Gösteri Merkezi başlıca gösteri ve performans alanlarıdır. İlçede 20'ye yakın sinema salonu vardır. 2005'te şair Sunay Akın tarafından kurulan İstanbul Oyuncak Müzesi Göztepe'dedir. İstanbul genelindeki kütüphanelerin yaklaşık %8'ine sahip olan ilçe; Anadolu yakasının kültür ve eğlence hayatına katkı sunmaktadır.

Bu anlamda alışlagelmiş konut bölgesi imajından sıyrılarak Anadolu yakasının kültür ve sanat merkezi olmaya doğru büyük bir yol kat etmiştir. Bunların yanı sıra ilçede 1907 yılında kurulan Fenerbahçe Klubü, barlar sokağı

²²⁵ (Çevrimiçi): <http://cocuksanatmerkezi.kadikoy.bel.tr/altsayfa.aspx?ID=1457>, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

olarak anılan ve gece hayatının aktif olduğu mekanlar (Kadıköy Acil, Alcatraz ve bir çok underground grup bulunmaktadır), iskeledeki balon Kadıköy'ün eğlence yaşamına katkı sunmaktadır.

Öte yandan Kadıköy tarihi eserler ve anıtlar yönünden zengin sayılmaz. İlçede bugün ayakta duran eserler; daha çok Osmanlı devrinde ve cumhuriyetten sonra yapılmışlardır. Osmanlı döneminde inşa edilen yapıların çoğu Alman yapımıdır. Kadıköy'de ki önemli eserler arasında, Selimiye Kışlası, bu günkü Marmara Üniversitesi'nin binası ve Haydarpaşa Garı yer alır. 1864 yılında Fransız Isidore Bonhevr tarafından yapılan Kadıköy Boğası da İlçeye özdeşleşen bir yapıdır.

3.4.1.2.Sağlık Hizmetleri

Kadıköy Belediyesi stratejik planında temel dayanağının halkın beklentileri olduğunu ifade etmiş. Bu doğrultuda; Kadıköy'ün sağlık yapısının halkın ihtiyaç duyduğu alanlara yatırım yapmak ve hizmet üretmek önceliği dikkate alınarak hazırlandığı belirtilmektedir. İlçe sınırları dahilinde 7'si devlet, 14'ü özel ve 2'si üniversite olmak üzere toplamda 23 hastane vardır.²²⁶ İlçe sınırları içinde oldukça fazla devlet ve özel hastane, poliklinik, diyaliz, tüp bebek merkezi, huzurevi, çocuk yuvası mevcuttur.

Sağlıklı Kentler Projesi kapsamında Dünya Sağlık Örgütü'nün “Herkes İçin Sağlık” felsefesini yerel düzeyde hayata geçirmek, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı IV. Faz (2003–2008) üyesi olmak amacıyla Kadıköy Belediye Meclis Başkanlığı'nın 11.02.2004 tarih ve 2004/6 sayılı kararı ile çalışmalar başlatılmıştır. Bu karar doğrultusunda Belediye 25.08.2005 tarihi

²²⁶(Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Kad%C4%B1k%C3%B6y,_%C4%B0stanbul, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

itibariyle Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Şehirler ağına 45. üye olarak kabul edilmiştir.²²⁷

Belediye sağlık işlerinde de halkı bilhassa çocukları öncelikli sıraya koymuştur. Bunun için Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, Çocuk Poliklinikleri kurmuştur. Burada özellikle belediyenin ağız ve diş sağlığı konusundaki hassasiyeti dikkat çekicidir. Ülkemizde yaygın olmayan, koruyucu ağız ve diş sağlığı, anlayışını geliştirmek bilhassa gençlere ve çocuklara bu alışkanlığın ve bilincin aşılmasını sağlamak amacı oldukça önemlidir. Keza belediye bu anlayışıyla, sadece temel sağlık problemlerini çözmek amaçlı sağlık kuruluşları açmak ya da onlara destek vermek amacı gütmmediğini, modern, kentli yaşamın bir parçası olan insanlara temel sağlık politikaları dışında, daha fazlasını sunarak; belediyenin sakinlerine bakış açısının farkını ortaya koymaktadır.

3.4.1.3.Kadıköy Belediyesi’nin Yapmış Olduğu Çeşitli Sosyal Yardımlar

Kadıköy Belediyesi’nin kültür ve sosyal faaliyetleri Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Müdürlük hedeflerini belirlerken; “Amacımız; halkımızın ve kentimizin sosyal altyapısını güçlendirecek, kültür, sanat ve sportif etkinlikleri artıracak faaliyetler ve projeler yaparak kentlilik kimliğini geliştirmek, dezavantajlı grupları sosyal yaşama kazandırmak için sosyal projelerle desteklenen hizmetler üretmek, gerekli yardımları yapmak”²²⁸ ifadelerini kullanmıştır.

Kadıköy Belediyesi kültür, sanat, teknoloji konularında karşılıklı işbirliğini teşvik edecek, bilgi ve tecrübe alışverişinde bulunacak ve ortak projeler geliştirecek, fuarlar, sergiler, festivaller düzenleyerek kültür promosyonları ile

²²⁷ Kadıköy Belediyesi 2010–2014 Stratejik Planı, s.31

²²⁸ (Çevrimiçi): <http://v2.kadikoy.bel.tr>, erişim tarihi 10 Eylül 2010

ilgili faaliyetleri destekleyecek ve bu amaçla bilgi, basın (dergi, gazete, vs.) ve belge alışverişinde bulunmak, bilimsel konferanslar, seminerler, toplantılar organize etmek, bina, saray, mabet gibi kültür değerlerine sahip olan eserlerin korunması, onarımı, bakımlarını sağlamak amacıyla aşağıdaki ülkelerin şehirleriyle Kardeş Kentler Anlaşması imzalamıştır. Belediyenin Kardeş Kentler Projesiyle, modern ve çağdaş yönetim anlayışı çerçevesinde uluslar arası ölçekte ilişkiler de bulunarak; ilçe halkının standartlarına uygun yönetim ve belediyeçilik anlayışının daha da geliştirilmesi planlanmıştır.

Bu bağlamda, seçmiş olduğumuz iki ilçe belediyesi arasında da bir protokol imzalanmıştır. Bu imzalanan protokolün adı “ E- Atık Kardeşliği”dir. Kadıköy ve Maltepe belediyeleri arasında elektronik atıkların toplanması ve yeniden ekonomiye kazandırılması için oluşturulmuş olan bir projedir. Elektronik atıkların çevreye zarar vermeden toplanması ve yeniden ekonomiye kazandırılması amacıyla Türkiye’de ilk kez Kadıköy Belediyesi tarafından E-Atık Koordinasyon Merkezi kurulmuştur. Bu projeyi inceleyen Maltepe Belediyesi de bu projeye dahil olmuştur ve böylece bilgisayar, monitör ve bilgisayar aksamaları olmak üzere tüm elektronik atıkları evlerden ve işyerlerinden alan belediyeler, bu eskimiş elektronik araçları elden geçirmeye başlamışlardır. Onarılabilecek olanları tamir eden belediyeler, diğerlerinin parçalarını da uygun şekilde ayırarak çevreye zarar vermeden atık halinde ilgili yerlere teslim ediyorlar. Onarılan bilgisayarları da Anadolu’daki köy okullarına ya da ihtiyaç duyulan başka kurumlara ücretsiz olarak gönderiyorlar. Kadıköy’de proje kapsamında 42 ton elektronik atık toplanıp elden geçirilmiş ve çöpe atılmadan geri dönüşümleri sağlanmış, ayrıca 6 bin 800 ton elektronik atıkta çevreye zarar vermeden toplanmıştır.²²⁹

²²⁹ (Çevrimiçi): <http://www.haber34.com/kadikoy-ve-maltepe-arasinda-eatik-kardesligi-19540-haberi.html>, erişim tarihi 15 Ağustos 2010

Tablo 9: Kadıköy Belediyesi Kardeş Kentler

KARDEŞ ŞEHİRLER	ÜLKE	ANLAŞMA YERİ	ANLAŞMA TARİHİ
Kreuzberg	Almanya	Kadıköy	20.08.1996
Petah- Tikva	İsrail	Kadıköy	05.06.2007
Rentis	Yunanistan	Kadıköy	25.05.2003

Kaynak: Kadıköy Belediyesi 2010–2014 Stratejik Planı

Kadıköy Belediyesi “Sosyal Belediyecilik” kavramı kapsamında oldukça başarılı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bunların içinde bilhassa dikkat çekici olan projeler engelliler ve kadınlar lehine olan çalışmalardır.

Engelli Danışma ve Dayanışma Merkezi, engellilere ve ailelerine yerel yönetim olarak sağlık ve eğitim hizmetlerinde danışmanlık ve sosyal destek vermek amacıyla kurulmuştur. Bu doğrultuda “Engelsiz- İş ve İstihdam Projesi” hayata geçirilmiştir. Proje 2005 yılında Avrupa Birliği Projesi olarak “toplumun ayrımcılığa uğrayan kesimlerinin” istihdamını sağlamak amacıyla Kadıköy Belediyesi’nin Türkiye Sakatlar Derneği Genel Merkezi, Engelliler Eğitim Enstitüsü Derneği ve Spor Kulübü işbirliği ile hayata geçirmiş olduğu başarılı bir projedir.²³⁰ Aynı zamanda 2004 yılından itibaren hizmet veren biri taksi biri minibüs olmak üzere iki adet engelli aracı sadece engelli vatandaşlar için hazırda bekletilmektedir.

Engelli Merkezine kayıtlı engelli sayısı; 2006 yılında 201 kişi, 2007 yılında 992 kişi, 2008 yılında 589 kişi, 2009 yılında ise 767 kişidir. Engelli taksi ve minibüsünden yararlanan vatandaşların yıllara göre dağılımı ise; 2007 yılında 263 kişi, 2008 yılında 995 kişi, 2009 yılında 1374 kişidir.

²³⁰ (Çevrimiçi): http://engelsiziz.kadikoy.bel.tr/txtContent.aspx?pageName=proje_ozeti.html, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

Belediyenin kadınlar için yapmış olduğu yardımlar ve projelerde dikkat çekicidir. İlki 2002 yılında açılmış olan “Kadın Konuk Evi”, şiddet ve baskı mağduru kadınların birey olarak ihtiyaç duydukları donanım ile yaşayabilmelerini sağlayabilmek amacıyla belediye tarafından açılmıştır. Buraya sığınan “misafirlerin” etkili psikolojik ve hukuki danışmanlık hizmeti almaları sağlanmıştır. Aynı zamanda iş bulma-üretme yönelme açısından daha modern bir ortam oluşturulması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra kadına yönelik şiddete karşı bilinçlendirme toplantıları ve eğitimleri verilmiş, sadece 2009 yılında kadına şiddet içerikli 350 broşür dağıtılmış, kadın hakları konusunda 200 kitapçık basılmıştır. Ayrıca 25 Kasım 2009'da Caddebostan Kültür Merkezi'nde “Kadına Yönelik şiddetle Mücadele Günü” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Benzer doğrultuda hizmet veren bir başka yerde 1994 yılında kurulmuş olan Aile Danışma Merkezi'dir. 5000'in üzerinde gönüllünün kayıtlı olduğu merkezde sağlık, eğitim ve sosyal dayanışma hizmeti verilmektedir. Kuaförlükten cam işçiliğine, senaryo yazımından sağlık dallarına kadar 63 farklı alanda yılda ortalama 20.000 kişi bu merkezde eğitim alıyor.²³¹

Belediyenin açmış olduğu Eğitim ve Sosyal Destek Merkezi'nde ise; “Kadıköy ilçe sınırları içinde ikamet eden çocuk, kadın, erkek, genç ve engellilerin eğitim ve sosyal etkinlik programları düzenlenerek kente uyum içinde kendilerini ifade edebilecek, demokratik ortamda hoşgörü, saygı ve uzlaşmacı çerçevede sosyal hayattaki rollerini güçlendirmek” amacı güdülmektedir.²³²

Tüm bunların yanı sıra; Türkiye’de ilk kez Kadıköy Belediyesi’nin hayata geçirmiş olduğu hizmetlerde vardır. Bu hizmetler aşağıdaki gibi sıralanmıştır;²³³

²³¹ **Kadıköy Hizmet Rehberi ve Şehir Planı**, Kadıköy Belediyesi Yayını, İstanbul, 2009, s. 73–79

²³² (Çevrimiçi): <http://esdem.kadikoy.bel.tr/altsayfa.aspx?ID=1889>, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

²³³ (Çevrimiçi): <http://v2.kadikoy.bel.tr/Altsayfa.aspx?pid=661>, erişim tarihi 10 Eylül 2010

—Günümüzde birçok belediyenin sosyal yardım, eğitim ve meslek edindirme kursları vermek için açtığı aile danışma merkezleri ilk kez 8 Kasım 1994 tarihinde Kadıköy Belediyesi tarafından hizmete konmuştur.

—İnternet üzerinden kredi kartı ile vergi ödeme uygulaması ilk kez Kadıköy Belediyesi tarafından hizmete konmuştur.

—Mimarlar Odası, İnşaat Mühendisleri Odası ve Hazır Beton Birliği tarafından inşaat kalfaları özel bir eğitimden geçiriliyor ve bu eğitime katılmayanlar Kadıköy'deki inşaatlarda çalışmıyor. Bu uygulamanın da ilk ve tek örneği Kadıköy Belediyesi'dir.

—Sokak tabela uygulaması ilk kez Kadıköy Belediyesi tarafından hayata geçirilmiştir.

—Engelli vatandaşların tekerlekli sandalyeleriyle evlerinden alınıp istedikleri yere ücretsiz götürülmelerini sağlayan “Alo Engelli Taksi” uygulaması ilk olarak Kadıköy Belediyesi tarafından uygulamaya konmuştur.

—Belediye Gönüllüleri ve Gönüllü Evi uygulaması ilk kez 1994 yılında Kadıköy Belediyesi'nde başlamış, 10 yıl sonra İçişleri Bakanlığı'nın çıkarmış olduğu yönetmelikle yasallaştırılarak, gönüllülerle çalışmak önerilmiştir.

—Türkiye'de opera binası olan tek belediye Kadıköy Belediyesi'dir. Kadıköy Belediyesi'nin hizmete soktuğu Süreyya Operası Anadolu Yakası'nın ilk, Türkiye'nin altıncı operasıdır.

—Türkiye'de nikâh kıyıldığı sırada web sayfası üzerinden canlı nikâh yayını yapan ilk belediye Kadıköy Belediyesi'dir.

—Yeraltı çöp konteynırları uygulamasıyla çöp konteynırlarının yeraltına alınıp, sızıntı sularının su kaynaklarını kirletmeden çöplerin toplanmasını işlemini ilk olarak Kadıköy Belediyesi başlatmıştır.

—Türkiye'de Çocuk Sanat Merkezi açarak, ücretsiz müzik kursları veren ilk ve tek belediye Kadıköy Belediyesi'dir. Bu merkezde hala 350 çocuk keman, piyano, gitar ve bağlama dersi alıyor.

—Türkiye'nin ilk Butik Sanat Kütüphanesi Kadıköy Belediyesi tarafından Caddebostan Kültür Merkezinde açılmıştır.

—29 ekim Cumhuriyet Bayramlarında resmi törenler dışında Fener Alayı ve halkın katıldığı Cumhuriyet Yürüyüşleri ilk kez 1994 yılında Kadıköy’de başlamıştır.

—Sokak bazında tek yönlü trafik uygulamasını ilk başlatan Kadıköy Belediyesi’dir

—Bugün çoğu belediyenin parkında bulunan spor aletlerini, uygulamayı Çin’den alarak, ilk Kadıköy Belediyesi hayata koymuştur.

—Kamu ya da özel kurum desteği almaksızın ilköğretim çağındaki tüm çocuklara Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Polikliniği ve Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniği’nde ücretsiz tedavi uygulanmaktadır.

—Evcil hayvanlara konulan mikroçiplerle kaybolan hayvanların kolayca bulunabildiği, aşı ve kontrollerinin daha sağlıklı olarak yapılabildiği bu uygulamaya ilk geçen Kadıköy Belediyesi’dir.

—Yaya alanlarının temizliğinde, kadınların kullandığı, Golf aracı uygulaması ilk olarak Kadıköy Belediyesi’nde başlamıştır.

3.4.2. Maltepe Belediyesi’nin Stratejik Öncelikleri

Belediye 2005- 2009 yılları dahil olmak üzere çıkartmış olduğu faaliyet raporlarında amaçlarını, vizyonunu ve misyonu aynı şekilde açıklamıştır. Buna göre; “yerel yönetimlerin hizmet faaliyet alanları bağlı oldukları ilgili yasalarla tanımlanmıştır. Bu yasalara göre yerel yönetimler halka hizmet için seçilmiştir ve hizmet etmek, hizmet üretmek için vardır. Bu bağlamda yerel yönetime seçilerek gelen yerel idare, hizmet süresi içinde mevcut kaynakları en iktisatlı ve en verimli şekilde kullanarak hizmet etmeyi hedeflemektedir. Yönetim sürecindeki en temel amaç hizmet etmek olduğu için, en temel ve en önemli hedefte halkın yaşam kalitesini arttıracak faaliyetlerde bulunmaktır.

Maltepe Belediyesi Yönetiminin misyonu; Maltepe’yi, katılımcı yönetim biçimiyle ‘Kentsel Yenileşim’ sürecini tamamlayarak ‘Gelişmiş Kent’ yapısına ulaştırmak, ‘Marka Kent’ yapmak ve Maltepe halkının yaşam kalitesini sürekli

arttırmaktır.” Vizyonunu ise şöyle açıklamıştır; “Belediyecilikte ‘Katılımcı ve Etkili(Proaktif) Yönetim’ biçimimizle, ‘Marka Kent’ yapısında izleyen değil izlenen olmak. Maltepe Belediyesi, yönetiminden başlamak üzere tüm teşkilat yapısı ile katılımcı bir yönetim süreci uygulayarak, halkının yaşam kalitesini arttırmak amacıyla etkili(Proaktif) politikalar geliştirmeyi, hizmet çeşitliliğini arttırarak, hizmet kalitesini yükselterek güçlü bir ekonomiye sahip olmayı ve bu doğrultuda alışlagelmiş belediyecilik anlayışı dışında fark yaratarak, çağı yakalamış marka kent yapısında, belediyecilikte faaliyetleri izlenen ve uygulanan bir belediye olmayı vizyonu olarak belirlemiştir. Maltepe Belediyesi, bu vizyon çerçevesinde kent yönetiminde uygulamaya koyacağı projelerle öncelikle en önemli paydaş sınıfı olan Maltepe halkının, sürekli gelişen hizmet anlayışıyla yaşam kalitesini arttırmayı, kent için diğer önemli paydaşları olan kamu kurum/kuruluşları ile katılımcılık prensibine dayalı, sonuç odaklı vizyon projeleri üretmeyi ve yönetmeyi hedeflemektedir.”

Belediye stratejik amaçlarını ise; “katılımcı ve yenilikçi yönetim anlayışıyla alternatif yönetim politikaları geliştirerek, kent idaresinde halkından aldığı güç ve etkin insan kaynakları ile kentin her anlamda gelişimine etki edecek projeler üretip, güçlü mali yapıya ulaşarak, bu yapıyı her zaman halkının sosyal, kültürel yaşam kalitesini artırma amacıyla en verimli şekilde kullanan “Marka Kent” düzeyine getirmek” şeklinde açıklamıştır.

**Tablo 10: Maltepe Belediyesi Yıllara Göre Bütçe Uygulama Toplamları(TL)
(2008–2009)**

		2008 Yılı			2008 Yılı	
Harcama Programları	Bütçeye Konulan	Harcanan	%	Bütçeye Konulan	Harcanan	%
01.Personel Giderleri	24,759.896	21,259.766	22.27	22,001.036	21,045.735	23.92
02.Sos.Güv.Kur. Devlet Primi	3,113.385	3,478.241	3.65	3,249.842	3,088.942	3.51
03.Mal ve Hizmet Alım Giderleri	54,072.100	37,333.827	39.11	46,951.550	37,553.942	42.69
04.Faiz Giderleri	1,301.000	3,007.468	3.15	2.000	110.375	0.13
05.Cari Transferler	6,442.415	5,546.304	5.81	5,430.188	5,768.581	6.56
06.Sermaye Giderleri	38,884.000	24,852.436	26.03	42,634.000	20,416.128	23.21
07.Sermaye Transferleri	29.000	0		54.000	0	
08.Borç Verme	20.000	0		24.000	0	
09.Yedek Ödenekler	9,378.204	0		8,653.384	0	
TOPLAM	138,000.-	95,478.044	100	129,000.-	87,982.970	100

Kaynak: Maltepe Belediyesi 2009 ve 2008 Yılları Faaliyet Raporları

Yönetimi el değiştiren Maltepe Belediyesi’nde 2006 yılı hariç personel giderlerinin bütçe içindeki oranı yüzde olarak sürekli bir düşüş göstermiştir. Bu durum belediyenin diğer sosyal ve kültürel alanlara daha fazla yatırım yapması ve sosyal belediyecilik ekseninde geleceğe yönelik projeler hazırlaması için olumlu bir gelişmedir. Yine de personel giderleri belediye bütçesinin azımsanmayacak bir yüzdesini oluşturmaktadır; ancak bu durumda “Sosyal Belediyecilik” kapsamında belediyenin istihdam yaratma görevine uygunluk göstermektedir.

3.4.2.1. Maltepe Belediyesi’nin Eğitim ve Kültür Hizmetleri

Maltepe’de 48 adet ilköğretim okulu, 26 adet ortaöğretim okulu ile Halk Eğitim Merkezi vardır. Ayrıca 13 özel okul da bulunmaktadır. Küçükyalı’da ise kız ve erkek çocuklarının barındırılıp eğitildiği Küçükyalı Yetiştirme Yurdu

mevcuttur.1998 yılın da Maltepe’de Maltepe Üniversitesi kurulmuş ve öğretime başlamıştır. Yine Maltepe ilçe hudutları içinde Yeditepe Üniversitesi de yer almaktadır.

Tablo 11:Maltepe İlçesinde Okuma Yazma Durumu ve Cinsiyete Göre İlçe Nüfusu(6+yaş)-2008

Okuma Yazma Durumu	Kadın	Erkek	Toplam
Okuma Yazma Bilmeyen	8.725	1.729	10.454
Okuma Yazma Bilen	174.786	178.347	353.133
Bilinmeyen	13.507	16.198	29.705
Toplam	197.018	196.274	393.292

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri ve (2009 ADNKS).

Maltepe’de 7 tane eğitim evi bulunmaktadır. Bunlar Cevizli, Zümrütevler, Başbüyük, Fındıklı, Aydınevler, Bağlarbaşı semtlerinde bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Cumhuriyet eğitim evi de bulunmaktadır. İnsanları eğitip bilinçlendirmeyi amaç edinen eğitim evlerinde, halk açılan kurslarda kendine uygun olanı seçip eğitim alabilmektedir. Eğitim evlerinde İngilizce, örgü, nakış gibi dallarda eğitim alınabilmekte. Aynı zamanda çocukların zaman geçirebilecekleri alanları barındıran bu yerlerde, çocuklar için özel oyun alanları ve bilgisayar odaları da bulunmaktadır.²³⁴

Belediyenin Yılmaz Mızrak Kültür Merkezinde hizmete açmış olduğu Elele Yaşam Merkezi, dar gelirli ve sosyal güvencesi olmayan kişilere yönelik hizmetler veriyor. Elele Yaşam Merkezi vasıtasıyla ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması istenilen her türlü kıyafet, ayakkabı, kırtasiye malzemeleri, kuru gıda

²³⁴(Çevrimiçi): <http://www.emaltepe.tk/bossayfa/175/Maltepe-Egitim-Evleri>, erişim tarihi 20 Ağustos 2010

gibi aynı bağışlar kabul edilmektedir. İlçedeki öğrencilere, ihtiyaçlı, özürli, kimsesiz, bakıma muhtaç, insanlara hizmet verilmektedir.²³⁵

Maltepe’de ise Kadıköy’e kıyasla daha az olmakla birlikte hem ilçe halkının hem de çevre ilçelerdeki insanların taleplerini karşılayacak düzeyde sinema salonu bulunmaktadır. Yayla Sanat Kültür Merkezi ve 2009 yılında açılan Türkan Saylan Kültür Merkezi de halkın gerek konser gerekse tiyatro ihtiyacını karşılayan gösteri alanlarıdır. Türkan Saylan Kültür Merkezi Maltepe’ye bağlı Gülsuyu semtine bağlı bir yerde açılmıştır. Merkez 21 Trilyona mal edilmiştir. Merkez Anadolu yakasının en büyük kültür merkezi olmak amacıyla yapılmıştır. Türkan Saylan Kültür Merkezinde konserler, tiyatrolar, paneller, konferanslar, sergiler düzenlenmektedir.

3.4.2.2.Sağlık Hizmetleri

“Belediyenin Stratejik Planında; Sağlık İşleri Müdürlüğünün, Maltepe İlçesinde eşit, kaliteli ve verimli hizmet sunma ilkesi ile faaliyetlerini gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda; koruyucu sağlık hizmetlerini standart hale getirerek halkın huzur ve sağlığının sürekli kontrol altına alınması sağlanıyor. Belediyenin poliklinik servisinde belediye personelinin, emeklilerin ve halktan belediyeye müracaat edenlerin ücretsiz muayeneleri yapılmaktadır. EKG, her türlü biyokimyasal laboratuvar analizi, küçük cerrahi müdahaleler, enjeksiyon, pansuman hizmetleri verilmektedir. Diş ünitesinde ise diş muayenesi, diş çekimi, amalgam dolgu, ışınlı dolgu, röntgen, kanal tedavisi, diş taşı temizliği hizmetleri verilmektedir.

Marmara Üniversitesi Nöroloji ve Gastroenteroloji Enstitüsü Başbüyük Mahallesi’nde 1995 yılında faaliyete girmiştir. Bu mevkide Marmara

²³⁵(Çevrimiçi): <http://www.haber34.com/maltepeden-sosyal-sorumluluk-projesi-345-haberi.html>, erişim tarihi 20 Ağustos 2010

Üniversitesi'nin Tıp Fakültesi binalarının inşaatı devam etmekte, üniversiteye ait diğer birimler eğitimlerini sürdürmektedir.

Maltepe ilçe sınırları içinde bulunan Süreyyapaşa Hastanesinde sağlık hizmetlerinin yanı sıra bir adette çocuk kreşi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra 1976 yılında hizmete girmiş olan huzurevi mevcut olup, burada sağlık hizmeti de verilmektedir. Ayrıca Darüşşafaka Cemiyeti'ne ait bir de vakıf yaşlılar bakımevi bulunmaktadır. İlçe sınırları içinde Süreyya İlmen'in yaptırdığı bir sanatoryum bulunmaktadır. Başbüyük'ün güneyinde eskiden Narlıdere Çiftliği olarak anılan topraklarda inşa edilen bu sağlık kurumu Süreyyapaşa Sanatoryumu'dur.²³⁶

Fert toplum ve çevre sağlığı açısından ölümlerin muayenesinin yapılması ve defin ruhsatlarının verilmesi, önem arz etmektedir. Cenaze kayıt ve takip işlemleri, ölümün doğal nedenlerden olup olmadığının tespit edilmesi ve defin ruhsatının düzenlenmesi, mernis tutanağının hazırlanmasıyla vefatın Nüfus müdürlüğüne bildirilmesi işlemleri Sağlık İşleri Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir.

3.4.2.3. Maltepe Belediyesi'nin Yapmış Olduğu Çeşitli Sosyal Yardımlar

Maltepe Belediyesi'nin kültür ve sosyal faaliyetleri Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü tarafından, 2009 yılı yerel yönetim seçimlerine kadar Beyaz Masa adı altında yürütülmekteydi. Bu tarihten sonra yeni belediye yönetiminin yeni sloganıyla (Altın İlçe Maltepe) özdeşleşir bir biçimde Beyaz Masa adı; Altın Masa olarak değişmiştir. Beyaz Masa vatandaşların ilçeye ilgili her türlü istek, şikayet ve taleplerini tüm müdürlükler bazında ele alıp, ilgili birimlere iletip, en

²³⁶ Maltepe Belediyesi 2009 Yılı Faaliyet Raporu, s. 12-13

kısa zaman içinde sonuçlanmasını takip eder. İş başvurularını alır ve iş arayan vatandaşların ilçedeki firmalar ve işverenlerle buluşmasını sağlar.

Müdürlük hedeflerini belirlerken; vatandaşların sosyal ve ekonomik yaşam seviyesini yükseltici kurs, seminer, yarışmalar, şenlikler ve benzeri aktiviteler hazırlamak, barınma ve rehabilitasyon amaçlı tesisler kurmak, kurumun çalışmalarının vatandaşlara doğru ve eksiksiz anlatılması, istek ve şikayetlerin daha hızlı çözüme kavuşması, sosyal hizmetler çerçevesinde nakdi ve ayni yardım yapılması, gibi genel ifadeler kullanmıştır.²³⁷

Belediye'nin 2004–2008 yılları arası yapmış olduğu nakdi yardımların tutarları aşağıdaki gibidir.

Tablo 12: Maltepe Belediyesinin Yıllara Göre Yapmış Olduğu Nakdi Yardımların Dağılımı

Yıl	Kişi	TL
2004	328	149.563
2005	1706	449.335
2006	2594	633.990
2007	1737	497.150
2008	1959	852.960

Kaynak: Maltepe Belediyesi 2009 Faaliyet Raporu

2007 yılı haricinde nakdi yardım tutarında sürekli bir artış görülmüştür; ancak bu durum 2008 yılı itibariyle tekrardan pozitif bir ivme kazanmış ve 2008 yılında yardım yapılan kişi sayısı 2006 yılının altında olmasına rağmen yardım tutarı bu yılın üstüne çıkmıştır.

²³⁷ Maltepe Belediyesi 2009 Stratejik Planı, s.22

Tablo 13: Kültür ve Sosyal  şler Müdürlüğü 2009 Yılı Performans Gerçekleşmeleri

Performans Alt Alanları	Hedefin Tanımı	2009 Yılı Toplam Hedef	2009 Yıl Sonu Gerçekleşen
PROGRAMLAR	Sabah Sporu	60 Gün	60 Gün
	Engelliler Günü	1	1
	Konser	2 Sanatçı	1 Adet Senfoni Orkestrası
	Dünya Kadınlar Günü	1	1
	Sevgililer Günü	1	1
ANLAMLI GÜNLER	Mehmet Akif Ersoy' u Anma	1	Gerçekleşmedi
	Çanakkale şehitlerini Anma	1	1 Defa
	K.utlu Doğum	1	1 Defa
YARDIMLAR	Altın Masa	2500 Kişi	30.668 Kişi
	Fakirlere Nakdi Yardım	2500 Kişi	899 Kişi
	�ocukları Sünnet Ettirme	750 Kişi	500 Kişi
	Sos.Yardımlaşma Merkezleri Kurulması	Uygulama	Proje
	�anta ve Kırtasiye Yardımı	7000 Kişi	Gerçekleşmedi
	�niversite �ğrencilerine Eğitim Yardımı	1000 Kişi	1592 Kişi
FESTİVALLER	Gençlik Festivali	1	1 Defa
	Ramazan Festivali	1	30 Gün
	Sünnet şöleni	1	Gerçekleşmedi
	Uçurtma Festivali	1	Gerçekleşmedi
SEMİNERLER ve SANATSAL HİZMETLER	Sergi	25 Adet	25 Adet
	Seminer, Konferans, Panel	20 Adet	19 Adet

Kaynak: Maltepe Belediyesi 2009 Yılı Faaliyet Raporu

Özellikle Fikri Köse'nin yönetiminde olduğu dönemlerde bir klasik halini alan uçurtma festivali, sünnet şöleni gibi etkinlikler ve kırtasiye yardımı gibi araç gereç dağıtımının 2009 yerel yönetim seçimlerinden sonra el değiştirilmesiyle gerçekleştirilmemiş olması gözlenmektedir. Ekonomik durumu düşük seviye de olanlara yapılan nakdi yardım da 2009 yılında düşüş göstermiştir.

Belediyede Beyaz Masa uygulamasıyla halkın her türlü sıkıntı ve istekleri şahsi başvuru, telefon ve internet aracılığıyla alınıp, ardından gerekli çözümler için ilgili birimlere yönlendirilip çözümler sağlanıyor. Beyaz Masa uygulamasıyla oldukça aktif bir şekilde çalışıp, halkın ihtiyaçlarına cevap veriyor, hatta işsizlerin başvuruları alınıp ilçe sınırları içindeki işverenlere yönlendirmeler yapıyor. Belediyenin 2004–2008 yılları arasında yapmış olduğu bir takım yardımlar aşağıdaki gibidir;

Tablo 14:Maltepe Belediyesinin Gerçekleştirmiş Olduğu Yardımlar (2004–2008)

Açıklama	2004	2005	2006	2007	2008
Erzak Yardımı	1.000	3.000	3.000	10.128	5.600
Sünnet	850	800	750	750	760
Yetim Çocuklara Giyecek Yardımı	82	260	250	250	250
Kıyafet Yardımı	-	-	-	800	2100
Çanta ve Kırtasiye Yardımı	5000	8500	8000	800	8000

Kaynak: Maltepe Belediyesi 2009–2008 Faaliyet Raporları

İlçe sınırları içinde ikamet eden ve ülkenin çeşitli üniversitelerinde okuyan aile geliri 600–750 TL’yi geçmeyen 500 öğrenciye 2005–2006 öğretim yılında 250’şer TL, 2006–2007 öğretim yılında 500 öğrenciye 300’er TL, 2007–2008 öğretim yılında 1000 öğrenciye 500’er TL, 2009 yılında ise 1592 üniversiteli öğrenciye yardım yapılmıştır. Belediyenin 2007 yılında başladığı kıyafet yardımı uygulamasıyla 2007 yılında 800, 2008 yılında 2100 ihtiyaçlı kişiye kıyafet(ayakkabı, kazak, pantolon, mont vb.) dağıtılmıştır. Aynı zamanda 736 öğrenciye 2008 yılında kıyafet yardımında bulunulmuştur. Bunların içerisinde ilçenin 2006 yılında tamamlanan Sevgi Çiçekleri Rehabilitasyon Merkezindeki engelli öğrencilerde yer alıyor. 2004–2008 yılları içerisinde 65 adet akülü engelli aracı, 750 adet tekerlekli sandalye yardımı yapılmış. Bunların yanı sıra 2005

yılında temelleri atılıp tamamlanan Yılmaz Mızrak Kültür ve Sanat Merkezi, Altay e me Zihinsel Engelliler Rehabilitasyon Merkezi, 2007 yılında Gülsuyu Kültür Merkezi olarak projesi yapılan 2009 yılında adı Türkan Saylan Kültür Merkezi olarak değişen kültür merkezi tamamlanmıştır. Belediyenin bahçe ve  evre düzenlemeleri sürekli biçimde devam etmiştir, öyle ki bu konuda bir takım ele tirilerle muhatap kalmışlardır. Halkın bir kısmı gereksiz yere, belediyenin gelirinin israf edildiğini d   nm  t r.

Fikri Köse'nin belediye başkanlığı döneminde belediye 12 adet sağlık ocağı açmış, 13 adet yeni okul ve 11 adet okulda da büyük tadilatlar yapılmıştır, Küçükyalı'da Kültür Merkezi ve Nikah Salonu açılmıştır. Bunlar belediyenin yapmış olduğu başarılı yatırımlardır.

3.5. SİYASAL VE SOSYAL FARKLILAŞMA

Türkiye'de hem mahalli idareler hem de milletvekilliği genel seçimlerinde orta-üst kesimlerin sosyal demokratların oy deposunu oluşturması buna karşın alt-gelir gruplarının gittikçe merkez sağı ve merkezin uzağındaki partileri tercih etmesi söz konusudur. İstanbul'da belediye seçimlerinde AKP ve CHP'nin aldığı ilçelere bir göz atıldığında, Kadıköy ilçesi de dahil CHP merkez elitlerden oy alarak daha çok devlet ve bürokrasi partisi görünümüne hakim bir profil  iziyorken Maltepe ilçesi ve diğer örneklerde görüldüğü üzere AKP'nin, merkez elitleri dışından oy alarak daha çok  evre partisi olduğu izlenimi doğmaktadır. Türkiye genelinde sosyal demokrat partiler daha çok toplumun ekonomik refah seviyesi daha yüksek olan ve geli mi  kentlerinden ve kesimlerinden oy alırken, daha alt-gelir gruplarından AKP'nin oy aldığı g r lmektedir.²³⁸ Kadıköy ve Maltepe ilçelerinin de bu açıdan özetlediğimiz gerçekliğe örnek oluşturduğu g r lmektedir.

²³⁸ Bedrettin Kesgin, a.g.e., s.125

3.5.1 İki İlçe Belediyesinin İBB ile İlişkisi

Kadıköy Belediye başkanı CHP'den seçilmiştir. Bunun doğal yansıması olarak belediyedeki yöneticiler, meclis üyeleri ve encümeninde nispeten CHP'lilerin ağırlığı dikkat çekmektedir. Aynı şekilde belediye partinin yerel yönetim programını da kendine yol gösterici bir ışık olarak kullanmıştır. CHP'nin "Pusula Yerel Seçim 2009" adlı programında;

- Yerel yönetimler üretimi destekleyici faaliyetler gerçekleştirmeli,
- Kentlerde yaşam kalitesi yükseltilmeli, yaşam daha kolay, daha güzel olmalı,
- Yoksulluk kader olmaktan çıkartılmalı, herkesin aşı işi olmalı,
- Kadınları ve gençlerin istihdamına ve korunmasına yönelik politikalara öncelik verilmeli
- Engelliler, yaşlılar ile şehit ve gazilerimize sahip çıkılmalı,
- “Sağlık yaşam hakkı” doğuştan kazanılan bir haktır; sağlıklı yaşam politikaları öncelikli olmalı
- Kentler demokratik yaşamın, hoşgörünün toplumsal bütünleşmenin ve dayanışmanın merkezleri olmalı,
- Kentler sosyal demokrat belediyciliğin katılımcılık ve şeffaflık ilkeleri çerçevesinde yönetilmeli
- E-belediye uygulamaları yaygınlaştırılmalı,
- Kentler sanat ve kültürle yeniden buluşturulmalı.²³⁹

Bunlar gibi daha birkaç madde CHP'nin yerel seçimler için hazırlamış olduğu programda mevcuttur. İçlerinden özellikle olarak bunları seçmemizin sebebi araştırmamız sonucunda Kadıköy Belediyesinin bilhassa bu maddelere iyi örnekler teşkil etmiş olmasıdır. Burada dikkat çekici olan programda hem 1970'lerin “sosyal belediycilik” ilkelerine göndermeler yapılarak bu ilkelerden

²³⁹ Cumhuriyet Halk Partisi Pusula Yerel Seçim 2009, CHP Yayınları, 2009

bir kaçının mutlak suretle yerel yöneticilik uygulamalarında kullanılmasının istenmesi, hem de çağımızda gelişen teknoloji ile birlikte ortaya çıkan önemli kavramlardan birisi olan e-belediyecilik anlayışına da dikkat çekilmiş olmasıdır. Kadıköy Belediye yönetimi çalışma ve uygulamalarında mensubu olduğu parti programına uygun hareket etmiş olduğunu araştırmalarımızda göstermiştir. Kim bilir; Türkiye’de ki yerel yönetimler arasında uygulamalarıyla önemli bir yeri teşkil eden Kadıköy Belediyesi’nin, kendi partisinin yerel yönetim programı hazırlanırken yönetimindeki belediye uygulamalarında yapmış olduğu “ilklerle”, partinin yerel yönetim programı maddelerinin belirlenmesinde örnek alınmış olabilir.

Maltepe Belediye başkanı AKP’den seçilmiştir. Tıpkı Kadıköy Belediyesinde olduğu gibi, bunun doğal yansıması olarak belediyedeki yöneticiler, meclis üyeleri ve encümende nispeten AKP’lilerin ağırlığı dikkat çekmektedir. Aynı şekilde belediye partinin yerel yönetim programını da kendine yol gösterici bir ışık olarak kullanmıştır.²⁴⁰

Burada kısaca değindiğimiz belediye yönetimleri ve parti programları ilişkisinden sonra bu iki farklı ilçe belediyesinin İBB ile olan ilişkileri incelenecektir.

Kadıköy Belediyesi’nin sınırları dahilinde bulunduğu İBB, AKP’den seçime katılmış ve kazanmış bir başkana sahiptir ve dolayısıyla meclisinde ve yönetiminde AKP taraftarlarının ağırlık kazanmış olması, alınan kararlarda ağırlıklı olarak bu partinin isteklerine cevap verecek şekilde çıkmakta ve partinin

²⁴⁰CHP’nin “Pusula Yerel Seçim 2009” adlı programına kolaylıkla internetten ulaşılabilmişken, AKP’nin yerel yönetimlere bu kadar önem vermesine rağmen, yerel yönetim programına Maltepe İlçe Yönetimine bizzat başvurulduğu halde ulaşamamıştır. Bu doğrultuda maddeler halinde belirlenmiş bir yerel yönetim programı elde edilememiş olmasına rağmen, partinin yerel yönetim seçim propagandalarından ve yöneticilerinin yapmış olduğu diğer konuşmalardan çıkartılmış olan sonuç doğrultusunda bu bölümdeki çalışma ilerletilmiştir.

yerel yönetim uygulamaları belediye yönetiminde baskın rol üstlenmektedir. Bu bağlamda Kadıköy ilçe belediyesiyle İBB'nin kılavuz seçmiş oldukları partilerin yerel yönetim anlayışları farklılık göstermektedir. Burada ortaya koymaya çalışacağımız durum, bu farklılığın yerel yönetim birimlerinden olan ilçe belediyesiyle büyükşehir belediyesi arasındaki farkların, belediye yönetimlerinde ve kaynak tahsisinde olumsuz yönde etki edip etmediğini belirlemektir. Aynı şekilde, Maltepe Belediyesi ile aynı partiye mensup olan İBB'nin mensubu oldukları partiden kaynaklanan bir yakınlığın belediye yönetimleri ve kaynak tahsisinde Maltepe ilçe belediyesine pozitif yönde bir ayrıcalık tanınıp tanınmadığını ortaya çıkartmaktır.

Tablo 15: İBB'nin Maltepe²⁴¹ ve Kadıköy²⁴² İlçe Belediyelerine Yapmış Olduğu Sosyal Yardımların Karşılaştırılması(2004–2008)

	Maltepe Belediyesi	Kadıköy Belediyesi
Kadın ve Aile Sağlığı Koruma Hizmetleri	6426 kadına, farklı dallarda 19322 tarama hizmeti verilmiştir	4892 kadına, farklı dallarda 26306 tarama hizmeti verilmiştir
Evde Sağlık Hizmeti	8770 ev	9082 ev
Eğitim Seti Yardımı	9248 adet	13680 adet
Şehit,yetim ve öksüzlere yapılan nakdi yardım	2068 kişiye 303.380 YTL	3739 kişiye 558.810 YTL
Yardım Sandığı Tarafından Yapılan Nakdi Yardım	2349 kişiye 867.448 YTL	3099 kişiye 1.325.000 YTL
Ailelere Yapılan Kupon Yardımı	7018 aileye 33394 kupon	6134 aileye 35642 kupon

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi

²⁴¹(Çevrimiçi): <http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/ilceyatirimlari/haziran/MALTEPE.pdf>, erişim tarihi 02 Eylül 2010

²⁴²(Çevrimiçi): <http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/ilceyatirimlari/haziran/KADIKOY.pdf>, erişim tarihi 02 Eylül 2010

Bunların yanı sıra İBB Maltepe Belediyesinde bir adet Kadın ve Aile Sağlığı Merkezi açmış ve burada 4 yılda toplam 21.856 adet hizmet vermiştir. İBB Kadıköy Belediyesinde de bir adet Kadın ve Aile Sağlığı Merkezi açmış ve burada 4 yılda toplam 28.825 adet hizmet vermiştir. İBB Maltepe’de; Fındıklı, Küçükyalı (2 adet), Cevizli, Zümrütevler olmak üzere 5 adet İSMEK merkezi açmıştır. Bu merkezlerde toplam kursiyer sayısı 16.985’dir. Aynı şekilde İBB Kadıköy’de Fikirtepe, Kayışdağı, Merdivenköy İSMEK Merkezlerine ek olarak; Küçükbakkalköy, Suadiye, Sahrayıcedit, Darulaceze, Kadıköy Hasanpaşa ve Kadıköy Merkez olmak üzere 6 adet İSMEK merkezi açmıştır. Bu merkezlerde toplam kursiyer sayısı 17137’dir.

İBB Kadıköy’de 1 adet özürllüler merkezi açmış ve 2004 ile 2008 yılları arasında burada toplam 7558 hizmet vermiştir.

İBB Maltepe ilçesinde 363 kişiye ilkyardım hizmeti verilmiş, Kadıköy ilçesinde 795 kişiye ilkyardım eğitimi verilmiştir.

3.5.2.İki İlçenin Sosyal Belediyecilik Algısındaki Farklılıklar

Karşılaştırmanın sonucu gösteriyor ki; Kadıköy ve Maltepe ilçelerinde yaşayanların sosyo-ekonomik, kültürel ve eğitim seviyelerinin farklılıkları, bu ilçe sakinlerinin belediyeden isteklerinde ve “Sosyal Belediyecilik” anlayışına bakış açılarında farklılıklar meydana getirmiştir.

Bu doğrultuda Kadıköy Belediyesinin uygulamaları daha çok kültürel yönde ağırlık gösterirken, Maltepe Belediyesi’nde ekonomik durumu kötü olanlara geçicide olsa, rahat etmelerini sağlamak amacıyla nakdi yardımda bulunma paralelinde ağırlık kazanmıştır. Yoksulların Kadıköy’de yaşayanlara göre daha yoğun olduğu Maltepe ilçesinde sosyal yardım ağırlıklı hizmetler yürütülürken, Kadıköy ilçesinde sosyal hizmetler ve sosyal yardım dengesi gözetilmektedir. Maltepe’de halkın isteği de daha çok bu yöndedir zaten; kömür yardımı, kıyafet yardımı, kırtasiye yardımı, erzak yardımı, parasal yardım almak

belediyeden beklentilerini karşılayacak niteliktedir. Bunun en önemli nedenlerinden bir tanesi, Maltepe ilçe sınırları içinde yaşayanların Kadıköy ilçe sınırları içinde yaşayanlara göre ekonomik durumlarının daha düşük olmasıdır. Önce geçimlerini sağlamak, karınlarını doyurmak, barınmaktan sonra çocuklarını okutmak; kültürel faaliyetlerden daha öncelikli konuma sahiptir. Ekonomik seviyenin düşüklüğü maalesef özellikle E-5 üstünde ikamet edenlerin eğitim almalarını dahi zorlayan bir duruma sokmaktadır.

Yine de bu halkın sosyal-kültürel etkinliklere duyarsız ya da isteksiz olduğunun göstergesi değildir. Keza ilçede en son açılan “Türkan Saylan Kültür Merkezi”nde yapılan ücretsiz etkinliklere, tiyatrolara, konserlere, panellere, halkı eğitmek amaçlı aydınlatıcı çeşitli toplantılara halkın katılımı oldukça yüksektir. Belediye kayıt yaptırmış vatandaşlarına mesaj yollayarak etkinliklerden haberdar olmalarını sağlıyor, halk da etkinliklere katılarak belediyenin çabalarını boşa çıkarmıyor. Kuşkusuz ki buradaki ekonomik seviyesi düşük olan insanlarda dahi iyi, yüksek nitelikli bir hayat yaşamayı arzulamaktadır. Bunun için engel oluşturan maddiyat olgusu ortadan kalkınca halkın kültürel etkinliklere katılımının yüksek oluşu da bu arzunun en büyük göstergesidir.

Genellikle zengin ve orta-üst kesimin ikamet ettiği Kadıköy ilçesindeyse belediyeden beklentilerde Maltepe ilçe sakinlerine göre farklı olmaktadır. Halk için kaliteli yaşam, kültürel etkinlikler, hayvanlarını rahatça gezdirebilecekleri alanlar, yaşlıların rahatını sağlayacak birtakım kolaylıklar (nostaljik tramvayın yaşlıların rahatı açısından sağladığı kolaylık gibi), gezi alanları, gençler için etkinlik/ eğlence alanları önemli yer tutmaktadır. Bunların yanı sıra belediyenin muhtaçlara yardımları da aynı şekilde devam etmiştir. Zengin bir semtte yoksullukla mücadele her açıdan daha kolay ve başarılı olmaktadır. Kadın konuk evleri, aile danışma merkezleri, meslek edindirme merkezleri, engelli danışma ve dayanışma merkezi gibi yerler yardıma muhtaçların, ihtiyaçlarını karşılayanın

yanı sıra onların geri kalan yaşamlarını da devam ettirmelerini sağlayacak bilgi ve eğitimi vermektedir.

Belediye de halka sunmuş olduğu hizmetler ve sürekli kendini yenileme, yeni projeler üretme çabası ve gayretiyle halkın isteklerini karşılamakta ve günümüzde uygulamış olduğu projeler ve ilklerle diğer belediyelere “sosyal belediyecilik” uygulamaları açısından güzel bir örnek teşkil etmektedir.

SONUÇ

Küreselleşme ile birlikte hayatımızın her alanı değiştiği gibi politik ekonomi ve yönetim alanı ve anlayışı da değişmiştir. Bununla birlikte ortaya çıkan yönetimde işlerlik ve yönetişim gibi olumlu olguların yanı sıra, yönetilenler açısından kavramın maalesef olumsuz yönleri de ezici bir ağırlık hissettirmektedir. Küreselleşme, küresel aktörler için zenginliklerini ve iktidarlarını sürdürme fırsatı taşırken, karşı tarafı oluşturan zayıf aktörler, yönetilenler, içinde yoksulluk ve eşitsizlik anlamına gelebilmektedir. Küresel gelir adaletsizliğine maruz kalmış, ekonomik yokluk içerisinde olan insanlara yönelik olarak, adaleti dağıtıcı ve gelir eşitleyici transferleri sağlamak, yoksulluğu azaltmak için hayati önem taşımaktadır.

Sosyo ekonomik yapıların işleyişi, yaşayan tüm kesimler için; aynı etkin/nitelikli yaşam kalitesinin ve standardının, kendiliğinden oluşmasını sağlayamamaktadır.²⁴³ Dünyanın tamamında geçerli olan bu durum sosyal politika ve sosyal yardım uygulamalarının bir yönetim fonksiyonu haline gelmesini sağlamıştır. Günümüz de devletin tarafını oluşturmuş olduğu merkezi yönetimde artık bu gereklilikleri tek başına karşılayamaz olmuştur ve bu yönetim iktidarını, belediyelerin tarafını oluşturduğu yerel yönetimlerle paylaşmak durumunda kalmıştır.

Dünya yönetim tarihinde; özünde, bilinçli veya bilinçsiz olarak, sol anlayışa dayanan eşitlik ve özgürlük kavramlarının beslemiş olduğu bir takım dönemler olmuştur. “Sosyal Belediyeciliğin” tarihi evrimi, eşitlik ve özgürlük isteklerinin ivmesinin yükseldiği ve halkın daha “insancıl” yaşamayı talep ettiği dönemlere kadar dayandırılabilir. Batı’da Fabian Topluluğuyla başlayan “belediye sosyalizmi” akımı, aynı zamanda bu toplumların gelişimlerinde ve

²⁴³Sümeyra Keleş, “ Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediye Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.109

demokratik yönetimlerinin temelini oluşturmada da bana göre en önemli unsurlardan birisidir.

Batı'da ortaya çıkan bu belediyeçilik akımıyla birlikte, zaman geçtikçe yerel yönetimlerin kamu mal ve hizmetlerinin görülmesinde etkin bir konuma yükselmesini sağlamıştır. Belediyeler işsizlere iş bulur, okuldan yeni mezun olanlara mesleğe yöneltme ve yerleştirme konusunda destek olur, eğitim de yoksullara yardım eder, sosyal güvenlik konularında gerekli düzenlemelerin dahi yapılmasına etki edecek niteliğe ulaşmış niteliktedirler.

Batı'nın eşitlik ve özgürlük kavramlarıyla harmanlanmış, demokratik ve katılımcı yönetim isteği yerel yönetimlerin halka/yönetilenlere sosyal adalet, nitelikli ve kaliteli yaşam standartları sağlamak amacıyla evrimleşmesini sağlamıştır.

Batıdaki bu gelişmeler Türkiye'yi de etkilemiştir. Osmanlı'nın geleneksel yönetim tarzını miras alan cumhuriyet yönetiminde, Dünya'da ve Türkiye'de yaşanan kentsel toplumsal hareketler, yönetimin dağılımında değişimler gösterilmesini sağlamıştır. Her ne kadar yönetimin bölüşülmesi tarihsel süreçte süregelse de bunun gerçekleşmesi çok kısa olmamıştır. Osmanlı Devleti'nden itibaren süre gelen yönetimin bölünmesi doğrultusunda, yerel yönetimlerin dolayısıyla belediyeçilik anlayışının, sosyal adalet ve yönetimde eşitlik uygulamalarının bir ayağı olduğu Türkiye'de etkin bir şekilde ancak 1973'ten sonra uygulamada hayat bulmuştur. Bundan dolayıdır ki biz bu döneme "sosyal belediyeçilik uygulamalarının hayat bulduğu 1. dönem" diyoruz.

"Tek parti döneminde gelenek olan ve belediye başkanlarının merkezi otoritece "kayıtsız şartsız" belirlenmesi uygulaması daha sonra yerel yönetimlerin ve yöneticilerin bireysel niteliklerinin ön plana geçtiği bir başka dönem ve uygulamaya yerini bırakmıştır. İkinci belediyeçilik hareketi olarak ta

nitelendirilen bu akım içinde belediye başkanları bireysel ağırlık ve etkinlikleri ile yerel yönetimleri sürüklemeyi denemişlerdir. 1950’li ve 1960’lı yıllarda belediyelere egemen olan uygulama bu olmuştur.”²⁴⁴

1950’li yıllardan sonra başlayan ve 1970’lerden itibaren, özellikle 1973 seçiminden sonra, iyiden iyiye gelişme gösteren “Sosyal Belediyecilik” olgusu ise; 1950’lerdeki “ikinci belediyecilik hareketi” olarak nitelendirilen akımın aksine, belediye ve diğer toplumsal gelişmelere yarı politik açıdan bakan, çekişmeyi reddeden bir yaklaşım sergilememiştir. Başkanların siyasal tutum ve görüşleri önem kazanmış, kent ve kentli sorunlarına karşı bakış açısında siyasal ve ideolojik içerik ön plana çıkarak bu bakış açısı önem kazanmıştır.

1970’li yıllara kadar belediye yönetimleri ile merkezi yönetimler aynı siyasi partiye mensup olmuş, dolayısıyla yerel yönetimler merkezin verdiği kadarıyla yetinmek zorunda kalıp, ağır bir vesayet denetimine maruz kalmışlardır. “Dünyada ki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de Marksist ideoloji ile şekillenen sol düşünce özellikle kentlerde önemli bir destek bulmuştur. Geleneksel yönetim anlayışından vazgeçmeyen iktidardaki sağ partilerin aksine, sol parti (CHP) özellikle gecekonducuların altyapı isteklerine ve kentin düzenli yerleşim bölgelerinde yaşayanların kentsel kararlarda söz sahibi olma isteklerine yanıt verecek bir program hazırlamıştır.”²⁴⁵ 1973 yılındaki bu değişimde hiç kuşkusuz 1960’larla birlikte gelen ve ülkenin içinde bulunduğu koşullar etkili olmuştur.

12 Eylül 1980 tarihinden itibaren ise, 1973’ten itibaren zirve noktasını yaşayan yerel yönetimlerdeki özerklik, tam tersi bir hal almış; belediyelerde seçimle iş başına gelenlere karşı genel bir güvensizlik duyulmasının sonucu olarak; belediye organlarının feshine karar verilmiş, seçimle iş başına gelenlerin yerini atama ile saptanan başkanlar almıştır. Böylece atama yolu ile iş başına

²⁴⁴ Sadettin Salık, *a.g.e.*, s. 193–194

²⁴⁵ Mahmut Güler, *a.g.e.*, s. 251

gelen başkanların, kendilerini iş başına getirenlere karşı sorumluluk duyması sağlanmış olacaktır. Bunun sonucunda yerel yönetimlerin merkezi yönetimin denetimi altında tutulması gayesi gerçekleşmiş olacaktır.

Bu dönemde, 1973–1980 yılları arasında önem kazanan ve kamuoyunda da benimsenmeye başlamış “üretici- yaratıcı” belediyecilik anlayışının “denetimci-engelleyici-baskıcı belediye” anlayışı haline geldiği görülmüştür. Bu adeta 1930’lu yıllardaki “temizlikçi belediye” anlayışına dönüş olarak nitelendirilebilir. 1930’larda belediyelerin en önemli işlevi temizliği sağlamak ve kentin belirli hizmetlerini düzenlilik içinde yerine getirmek olmuştur.²⁴⁶ 1980’lerde de belediyeler apolitik bir hale getirilerek sosyal ve siyasal işlevlerini yitirmişlerdir. Böylece halkın etkisine kapalı bir yerel yönetim anlayışı benimsenmiştir.

12 eylülde sonra uygulanan politikalarla birlikte halkın siyasal tercihlerinde de yavaş yavaş 1970’lerin aksi yönde değişimler yaşanmaya başlanmıştır. 1989 yerel seçimleri sosyal demokrat belediye başkanları için solun güç kazanmasını sağlayacak bir fırsat olarak kullanılabilecekken, sosyal demokrat belediye başkanları 12 eylül ile birlikte kendisini göstermeye başlayan yeni sağ anlayıştan farklı bir uygulama ortaya koyamadıkları için beklenen gücü sağlayamamışlardır. Bunun sonucunda, 1994 seçimlerinde RP beklenmedik bir başarıyla seçimlerden çıkmıştır. Bu süreçten sonra genel olarak hem Büyükşehirlerde hem de ilçe belediyelerinde sağ menşeli partiler ağırlık kazanmıştır. Sosyal demokrat belediyelerin kendilerinden beklenen çalışmayı sağlayamamaları ve 1970’lerin üretici katılımcı demokrat belediye anlayışına uygun belediyecilik yönetimi yapmamaları bu sonucu doğurmuştur. Son yerel seçimlerde de; bizdeki yerel belediyecilik anlayışına ters düşmeyecek şekilde; belediye başkan adaylarının programlarına, yapmayı vaad ettiklerine değil, başkan adaylarının hangi siyasi partiye mensup olduklarına bakılıp o şekilde oy kullanılmıştır. Ülkedeki siyasi durumda göz önüne alınarak sol parti adayları,

²⁴⁶ Sadettin Salık, a.g.e., s. 200

geçtiğimiz üç yerel seçime nazaran son yerel seçimlerde daha yüksek oranda başarı elde etmişlerdir.

Türkiye ile dünyada “Sosyal Belediyeciliğin” ortaya çıkışı ve uygulamasına bakacak olursak, Türkiye’de dünyadakine nazaran sosyal belediyecilik hareketi daha geç kendini göstermiş, 1960’lı yıllardan itibaren, dünyadaki siyasal ve ideolojik değişimlerden de etkilenererek nihayet 1970’li yıllarda “Sosyal Belediyecilik Hareketi” olarak ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıl boyunca dünya da “belediye sosyalizmi” kavramı zirve noktasını yaşarken, 2. Dünya Savaşı ile birlikte bu parlak dönem yavaş yavaş sona ermiştir. 1945’li yıllarda yerel yönetimlerin karşıladığı sosyal hizmetler %30’lardayken, 1980’lerde belediye tarafından karşılanan bu hizmetlerin oranı %2’lere düşmüştür.

Türkiye’de dünyadakine kıyasla tam olarak oturmuş bir “Sosyal Belediyecilik” anlayışı yaşandığı söylenemez, zaten bunun olabilmesi için yeterli altyapıya dahi sahip değilken bu anlayış doğrultusunda hayat bulan uygulamaların yükseldiği yıllar, 1980 askeri darbesiyle kesintiye uğratılmış ve yeterli gelişmeyi sağlayamamışlardır. 12 eylül sürecinden sonra yine dünya ile paralel bir şekilde Türkiye’de de yeni sağ hareketler etkinliğini arttırmıştır. Liberal politikaların etkinliğini arttırdığı ANAP hükümeti döneminde teknik uygulamalara ve yatırımlara ağırlık verilmesi ve halkın, yoksul kesimin ihtiyacı olan yardım ve yatırımların yapılmayıp, bu kesimlerin bir nevi “kendi kaderlerine terk edilmesi” ilk başlarda ANAP’a verilen desteğin azalmasına neden olmuştur. Bu durumun ortaya çıkarttığı ortam adeta muhalefetin aktif yönetime girmesini sağlayacak bir fırsat kapısı olmuştur. Bu noktada sosyal demokratlar “70’lerin ruhuyla yeniden “sosyal belediyecilik” anlayışıyla yönetimi uygulayacaklarını, o dönemin mirasçısı olduklarını iddia etmiş ve sonuçta başarı elde etmişlerdir, ancak çok da zaman geçmeden yapılan işler ve hayata geçirilen uygulamalar gerçeğin tamda böyle olmadığını ortaya çıkartmış ve sosyal demokratların bu

ikinci belediyecilik hareketlerinin de olumsuz bir şekilde sonuçlanmasına neden olmuştur.

Buraya kadar baktığımızda 1973 seçimleriyle başlayıp 1977’de zirve noktasını ulaşmış olan sosyal demokratların başarı kazandığı bir “sosyal belediyecilik” hareketi öne çıkmıştır. bu hareketin sonucunda ne olacağının görülmesine fırsat vermeden dönemin siyasi olaylarının etkisiyle yapılan darbeye bu hareket zorunlu olarak kesintiye uğratılmıştır. bunun ardından 1980 askeri müdahalesiyle kesintiye uğrayan demokratik hayat tam tersi bir siyasi ve ekonomik yapılanmanın ideolojisi olan liberal bakış açısına dayalı projeci-yatırımcı bir yönetimi başa getirmiştir. Bunda da istediği sonucu elde edemeyen halk tekrar eskiye geriye dönmüş sosyal demokratlara bir şans vermiştir. Ancak eski ruhu ve inandırıcılığı bulamadığı sosyal demokratlarda karar kılmamış yine keskin bir dönüş yapıp muhafazakar duruşları önplanda olan siyasi partileri ve onların yöneticilerini azımsanmayacak yıllar yönetimde tutmuştur. İşte bunlar RP ardından SP ve AKP’dir.

Aynı ideoloji doğrultusunda yapıldığı düşünülmemekle birlikte, ilginç bir şekilde, Türkiye’de 70’lerde can bulan belediyecilik hareketinin tam olarak kavramsal olarak adını veren ve ilk kez hayata konmuş uygulamalarıyla yeni bir yerel yönetim tarzı ortaya koyan parti RP’dir ve bu yüzdendir ki Türkiye’de “sosyal belediyecilik” hareketini hayat bulduğu 2. dönem olarak nitelendirilmiştir bu partinin olduğu dönem. RP’nin siyasal hayattan uzaklaştırılması ve pasifleştirilmesiyle mirasçısı olan SP beklenen ivmeyi tam olarak yerine getirememiştir aslında, zaten daha sonra da tıpkı RP gibi o da kapatılınca, RP’nin özellikle yerel yönetim anlayışı açısından mirasçısı diyebileceğimiz AKP siyaset arenasına girmiş ve mirasçısı olduğu RP’nin “sosyal belediyecilik” uygulamalarını geliştirerek devam ettirme çabasına girişmiştir.

Daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz gibi bu belediyecilik anlayışı hakkında özellikle son günlerde çeşitli şaibeler ve söylemler söz konusudur. Öyle

ki kıymetli hocamız Ruşen Keleş bu belediyeçilik uygulamalarına “sadakacı belediyeçilik” tanımlamasını dahi yapmış, bu uygulamaların yardıma muhtaç insanlara yapılan sosyal harcamalar ya da kültürel gelişimlerini tamamlayan eğitsel faaliyetler olmadığını, aksine birbirine yakın görüş ve çevrede olanların, belki oy alabilmek için, birbirlerine yapmış oldukları yardımlar olarak görmüştür.

Yönetimin paylaşılması ile birlikte; belediyeler gittikçe daha fazla sosyal belediyeçilik faaliyetlerini yürütmeye başlamışlardır. Sosyal yaşamın niteliğinde önemli değişikliklere paralel olarak sosyal yardımın ve sosyal hizmet götüren kurumların yeni durumlara göre yapılandırılması gerekmektedir. Maalesef ki Türkiye temelinde sosyal politikaların sonucu olan sosyal yardımlar, vatandaşın hakkı olarak görülmemekte; sanki yöneticiler tarafından halka verilmiş bir lütuf, sadaka ya da oy sağlama deposu olarak görülmektedir. Tam da bu noktada Ruşen Keleş’in söylemi zihinlerimizde daha fazla anlam kazanmış oluyor.

Bu çarpık anlayışın tek suçlusu kuşkusuz ki yerel yöneticiler değildir. Bu anlayışı bir gelenek haline getiren yapının derinliklerine inmeli önce bu yanlış anlayışın düzeltilmesi sağlanmalı sonrasında etkin bir yönetim gerçekleştirilmelidir. Bunun gerçekleştirilmesi ülkemizde günümüz koşullarında çok da kolay hayata geçirilebilecek gibi gözükmemektedir. Burada da ülkenin genel olarak sosyo-ekonomik yapısının, gelir düzeyinin; gerçek yaşantıda, kağıt üzerinde olduğundan çok daha düşük olmasının büyük payı vardır. Ekonomik yetersizlik bana göre en önemli olumsuz sonucu olan eğitim düzeyinin düşmesi ile birlikte temelde bireyin, genelde toplumun gelişimini ve dolayısıyla beklenti ve isteklerini etkilemektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde de bunun sonucu olarak “Sosyal Belediyeçilik” uygulamaları hak ettiği yeri elde edememekte ve etkinliğini sağlayamamaktadır. Çünkü “Sosyal Belediyeçilik” kavramı sadece ilçe sınırları dahilindeki kişilere yardım olarak anlaşılmaktadır. Hatta günümüzde politikacılarının söylemlerine dahi konu olmuş bir popülizme sahip olan bir söylem olarak “Sadaka Belediyeçiliği” dezenformasyonuna

uğramıştır. Sosyal belediyeçiliğin popülist söylemlerle iinin boşaltılıp, anlamsal derinliğinin kaybettirilmesi, ilerleyen dönemlerde artarak yerel yönetimlere zarar verebilir.

Belediyeler sosyal uygulamalarında, kendine özgü ve etraflıca tartışılan plan ve uygulamaları yerine getirmeli; günü kurtaracak, taklitçi, kısa süreli çözümlerle sosyal belediyeçilik faaliyetlerini yürütmemelidirler. Aksi halde bu anı kurtarma politikaları siyasi rant elde etmek, seçim zamanı yaklaşırken yapılan “sosyal yardımlar” olmaktan başka bir işe yaramaz, uzun vadede ne halka ne de devlete bir getiri sağlamaz. Belediyelerin hem kendi içlerinde hem de belediyelerin aralarında etkili bir iletişim ve yardımlaşma sisteminin oluşturulması etkin bir yerel yönetimin oluşmasını da sağlar. Bunun sonucunda da yerel yönetimler ve dolayısıyla sosyal belediyeçilik anlayışı hak ettiğİ anlamı kazanmış olur. Kuşkusuz bunun için merkezi yönetimlerinde, yerel yönetimlere yol gösterecek genel politika, program ve kaynak aktarımı kolaylığı oluşturması gereklidir. Aksi takdirde kargaşa ortamına sebebiyet verilebilir.

Tez konusunu teşkil eden; Maltepe ve Kadıköy ilçe belediyelerinden Maltepe de Türkiye örneğinin geneline paralellik gösterir biçimde tam bir standardizasyon oturtulamamış, yerel yönetim politikaları geliştirilememiştir. Belirli kıstasların belirlenmesi işi; günübirlik ya da olaylar karşısında şekil alma durumunda değil, planlı ve programlı bir şekilde yürütölmelidir.

Yönetimleri çağdaş kılan en önemli dinamiklerden birisi yönetimde zaman anlayışıdır. Bu zaman mefhumunun oturması içinde yönetsel örgütün teknikleşme ve uzmanlaşma standartlarını oturtması gerekir. Tüm çağdaş kurum ve kuruluşlardan, çevreden en kısa sürede bilgi almalı ve bu bilgileri değerlendirip aynı kısa sürede çevreye çıktı olarak vermeleri beklenmektedir. Artık günümüzde ki kurum ve kuruluşlar bunu gerçekleştirdiğİ ölçüde başarıya yaklaşabiliyorlar. Yaşadığımız bu yüzyılda bilgi toplama ve paylaşımı yaşamımızın her alanında sürmekte, ölkeler bile “e-yapılanma” konusunda adeta

birbirleriyle yarış etmekte. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar vatandaşın zandan tasarruf etmesini ve doğru bilgiye en kısa sürede elde etmesiyle kurumlarından yaptığı işlerde en yüksek verimi ve geribildirimini almasını sağlar.²⁴⁷

Bilgi çağı olarak adlandırdığımız bu yüzyılda bilgiye ulaşmanın en çok kullanılan ve en kolay yolu internettir. Çalışma konumuzu oluşturan Kadıköy ve Maltepe ilçe belediyeleri için bilgi toplarken internetten de oldukça fazla yararlanılmaya çalışılmıştır. Ancak bu iki belediyenin resmi internet sitelerinde dahi oldukça fazla farkla karşılaşmıştır. İnternetle belediye uygulamaları arasında nasıl bir bağlantı kurulabilirin cevabı olan, belediyenin saydam hizmet politikası anlayışını benimsemesi sosyal belediyecilik ilkelerinden olan şeffaflığın uygulanış biçimidir. Bu ilkeye, Kadıköy Belediyesi stratejik raporunda yer vermişken Maltepe Belediyesinin stratejik raporunda rastlanılmamıştır. Maltepe Belediyesinde bunun yerine “katılımcılık” anlayışına dair belediyecilik vurgusu yapılmıştır.

Kadıköy Belediyesinin internet sayfası; belediyenin etkinlikleri ve çalışmaları konusunda oldukça doyurucu bir şekilde çalışmaya katkı sağlamışken, Maltepe Belediyesinin internet sayfasında maalesef bu düzeyde bir tatmin söz konusu olmamıştır. Kadıköy Belediyesinin stratejik raporunda belirtilen, belediyenin şeffaflık politikası doğrultusunda, en azından belediyenin yapmış olduğu sosyal yardımlar, kültürel ve sosyal etkinliklerin yanı sıra belediye tarafından açılmış olan bir takım sosyal, kültürel, eğitime dayalı uygulamaların yapıldığı merkezlerin ayrı ayrı sitelerine ulaşmak ve bu merkezlerin uygulamaları hakkında bilgi toplamak oldukça kolay olmuştur. Bu durumun aksine, Maltepe Belediyesi’nin sitesinde, belediyenin çalışmalarına ulaşmada yeterli zenginlik ve bilgiye ulaşma kolaylığı sağlanamamıştır. Bu çalışmanın ilerlemesinde de zorluk çıkartan bir durum olarak dikkat çekici nokta olmuştur.

²⁴⁷ Fikret Efe, **Uygulamalı Sosyal Belediye E-Kent Modeli**, İstanbul, Metropol Yayınları, 2008, s.2

Bununla birlikte Maltepe belediyesinin sakinlerine, belediyenin yapmış olduğu etkinlikler ve Türkan Saylan Kùltür Merkezi gibi açmış olduğu merkezlerin programlarını ve faaliyetlerini telefon mesajıyla iletmesi, halkla belediyenin iletişimini sağlamak açısından önemli bir noktadır.

Belediyelerin interneti aktif bir şekilde kullanması esasında yine belediyenin kendisine sağlamış olduğu bir kolaylık ve yatırımdır. Keza bu iletişim aracı belediyenin yaptıklarını, uygulamalarını halkına daha sağlıklı, hızlı ve tam bilgiyle anlatmasının yanı sıra aradaki iletişimin sağlamlaşması ve en önemlisi belediyelerin şeffaflık ve denetlenebilirliklerini sağlamak konusunda temel bir yapı taşı oluşturmaktadır.

Tüm bu araştırmalar sonucunda, çalışmada “Sosyal Belediyecilik” kavramının, farklı sosyo-ekonomik gelir düzeyine sahip insanlar için anlamının ne olduğu gözlemlenmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyi daha düşük olan Maltepe ilçe sınırında yaşayanların belediyeden, “Sosyal Belediyecilik” olgusu bağlamında, beklentilerinin; görece olarak sosyo-ekonomik düzeyi daha yüksek olan Kadıköy ilçe sınırında yaşayanlara göre farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Aslında bu durum da bize; yaşam standardı, yaşam tarzı ve şeklinin yerel yönetimlerden ve yöneticilerden olan beklentilerin ve isteklerin farklılığında, sosyo-ekonomik durumun ne denli etkili olduğu gerçeğini göstermiştir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Armaoğlu, Fahir, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789–1914)**, İstanbul, Alkım Yayınları, 2006

Aydınlı, Halil İbrahim, **Sosyo-Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Belediyeler**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2004

COLE, Margaret, **The Story of Fabian Socialism**, California, Stanford University Pres, 1961

Doğan, Ali Ekber, **Eğreti Kamusal Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007

Efe, Fikret, **Uygulamalı Sosyal Belediye E-Kent Modeli**, İstanbul, Metropol Yayınları, 2008

Erder, Sema, İncioğlu, Nihal, “Yerel Politikanın Yükselişi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Deneyimi 1984–2004”, **İlhan Tekeli İçin Armağan Yazılar**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004

Erder, Sema, İncioğlu, Nihal, **Türkiye’de Yerel Politikanın Yükselişi İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği 1984–2004**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008

Erder, Sema, İncioğlu, Nihal, **Türkiye’de Yerel Yönetimler**, Türkiye’nin Sorunları dizisi 23, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, y.y., t.y.

Ergin, Osman Nuri, **Beledi Bilgiler**, İstanbul, 1939

Ersöz, Halis Yunus, **Sosyal Politika Açısından Yerel Yönetimler (İngiltere, İsveç ve Türkiye örneği)**, İstanbul, Filiz Kitabevi., 2000

Fraser, Hamish, “Municipal Socialism and Social Policy”, **The Victorian City: A Reader in British Urban History, 1820–1914**, ed: J. Morris and Richard Rodger, London, 1997

Gökaçtı, M. Ali, **Dünyada ve Türkiye’de Belediyecilik**, İstanbul, Ozan Yayıncılık, 1996

Görmez, Kemal, **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, Ankara, Vadi Yayınları, 1997

Göymen, Korel, **Türkiye’de Kent Yönetimi**, İstanbul, Boyut Kitapları, 1997

Karaman, İ., Erdumlu, G., **Belediye Gelirleri ve Harcamaları Araştırması(1980 yılında)**, Ankara, DPT Yayınları, 1986

Kartay, Cezmi, **11 Eylül 1980’den Günümüze Siyasal Anılar ve Sosyal Demokrasinin Öyküsü**, Sanem Matbaacılık, Ankara, 1997

Keleş, Ruşen, **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar(1975–1992)**, İstanbul, IULA-EMME, 1993

Keleş, Ruşen, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, İstanbul, 2009

Keleş, Ruşen, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, İstanbul, Cem Yayınevi, 2009

Kongar, Emre, **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003

Magnusson, Warren, **The Search For Political Space, Globalization, Social Movements, and The Urban Political Experience**, University of Toronto Press, 1996

Nadaroğlu, Halil, Nezi Varcan, **Yerel Yönetimler**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2005

Ortaylı, İlber, **Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği**, İstanbul, Hil Yayınları, 1985

Ortaylı, İlber, **Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler (1840–1878)**, Ankara, TODAİE, 1974

Özdemir, Tarık Buğra, **Türkiye’de Mahalli İdareler Geleneği ve Belediyeciliğin Gelişimi**, IULA-Uluslar arası Yerel Yönetimler Birliği, İstanbul, 2006

Schumaker, P., Kiel, D.C. and Heilke, T., “Grand Ideas, Grand Schemes: Political Ideologies in The Nineteenth and Twentieth Centruies”, **New York: Mc Graw Hill**, 1996

Shaw, George Bernard, **Fabian Essays**, y.y., t.y.

Sheldrake, John, **Municipal Socialism**, Avebury, 1989

Tanilli, Server, **Uygarlık Tarihi**, İstanbul, Alkım Yayınları, 2006

Tanör, Bülent, Boratav, Korkut, Akşin, Sina, **Türkiye Tarihi**, 5. Cilt, İstanbul, Cem Yayınevi, 2008

Tekeli, İlhan, **Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923- 1990)**, İstanbul, 2009,

Tekeli, İlhan, Ortaylı, İlber, **Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi**, İstanbul, Türk idareciler Derneği, 1979

Tony Byrne, **Local Government in Britain: Everyone’s Guide to How It All Works**, London, Penguin Boks, 1994

Turan, Ali Eşref, **Türkiye’de Yerel Seçimler**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008

Tümerkan, Sıddık, **Türkiye’de Belediyeler: Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum**, İstanbul, İçişleri Bakanlığı, 1946

Yayla, Yıldızhan, “Türkiye’de Belediyelerin Temel Sorunu”, **Onar Armağanı**, İstanbul: İ.Ü. Hukuk Fakültesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1977

Yayla, Yıldızhan, **Belediye Nedir?**, İstanbul, y.y. 1987

SÜRELİ YAYINLAR

Alada, Adalet B., “Türk Belediyeciliğine Kronolojik Yaklaşım (1930–1990)”, **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990

Alpöge, Atilla, “Dünya Deneyimi Işığında Türk Yerel Yönetim Hareketi: Geçmişten Geleceğe Uzanan Bir Gelişme Çizgisi Üzerinde Beklentiler”, **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990

Altaban, Özcan, “1960- 1973 Dönemi Belediyeciliğine Genel Bakış”, **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990

Arslan, Ali, “1963’ten Günümüze, Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye’nin Siyasi Yapısı”, **İnsan Bilimleri Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, 2007

Aytaç, Fethi, “Belediye Kanunu’nun Oluşumu, Uygulanması ve Değişiklikler”, **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990

Batuman, Bülent, “Türkiye’de Kentsel Politikanın Ortaya Çıkışı ve Bir Toplumsal Aktör Olarak Kentleşme Uzmanları (1965–1977)”, **Praksis**, Sayı 12, Güz/2004

Bayraktar, S. Ulaş, Penpecioğlu, Mehmet, “Başka Bir Kentsel Gelişme Tahayyülü Mümkündür!: Özgün Bir Yerel Liderlik Tecrübesi Olarak 1977–1980 Arası Ankara Belediyesi Ali Dinçer Dönemi”, **Mülkiye Dergisi**, Cilt 32, Sayı 261, Kış/2008

Ege, Sema, “ Fabian Society ve İki Yenilikçi Yazar G. Bernard Shaw ve H.G. Wells 1903- 1908”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt 40, Sayı 3–4, 2000

Erençin, Arif, “Yerel Demokrasi ve Yeni Yaklaşımlar”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 3, Sayı 5

Geray, Cevat, “Belediyelerin Hızlı Kentleşmeye Yenik Düştüğü Dönem(1945–1960)”, **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990

Gülöksüz, Yiğit, Tekeli, İlhan, “1973–1980 Dönemi ve 1980 Sonrası Dönem Belediyeciliği”, **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990

Güngör, Fatih, Özügurlu, Metin, “İngiliz Yoksul Yasaları: Paternalizm, Piyasa ya da Sosyal Devlet”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri**, Ankara, 1997

Hamamcı, Can, “1930–1946 Tek Parti Dönemi Belediyeciliği: Genel Bakış”, **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl**, Ankara, Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME, 1990

Kandegir, Barış, “Sosyal Belediyecilik ve Türkiye’deki Yansımaları”, y.y., t.y.

Karamustafaoğlu, M. Tunçer, “İngiliz İşçi Partisi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 18, Sayı 1–4, 1961

Kazancı, Metin, “1973 Sonrası Belediyeler ve Belediyelere İlişkin Sorunlar”, **Yeni Bir Belediyeciliğe Doğru**, Türk İdareciler Derneği Belediyecilik Araştırma Projesi 3. Kitap, Ankara, 1982

Keleş, Ruşen, “Belediyeciliğimizde Son Gelişmeler ve Yerel Özerklik”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Ankara, Cilt 1, Sayı 2, Mart 1992

Kırışık, Fatih, Sezer, Özcan, “Türk Anayasalarında Yerel Yönetimler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Ankara, Cilt 15, Sayı 2, Nisan 2006

Yarar, Betül, “1980’ler Türkiye’sinde Yeni Sağın Yükselişi”, **Mürekkep Dergisi**, sayı 10–11, Ankara, 1998

Yıldırım, Selahattin, “Yerel Yönetim ve Demokrasi”, **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Bildiri ve Tartışmaları**, Ankara, 1990

“Türkiye’de ve Dünya’da Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe”, **Aydınlanma 1923**, sayı 51, Kış 2004, , (Çevrimiçi) <http://kisi.deu.edu.tr/hakki.uyar/6.pdf>, erişim tarihi 13 Ekim 2008

TEZ

Karamanlioğlu, Evrim, “Olağanüstü Dönemde Büyükşehir Yönetimi: İstanbul Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul, 2004

Keleş, Sümeyra, “ Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediye Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008

Kesgin, Bedrettin, “Yoksulluğa Yerel Müdahale ‘Sosyal Belediyecilik’ Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008

Pektaş, Ethem Kadri, “Büyük Kent Belediyelerinin Eğitim ve Kültür Hizmetlerine Siyasal Parti İdeolojilerinin Yansıması”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997(Çevrimiçi): <http://www.ekitapyayin.com/id/027/birincibolum1.htm#3aa>, erişim tarihi 30 Ağustos 2010

Salık, Sadettin, Yerinden yönetim kuruluşları olarak Belediyeler 1980 öncesi ve sonrası karşılaştırmalı bir yaklaşım, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1988

İNTERNET YAYINLARI

(Çevrimiçi):<http://www.usakgundem.com/yazar/1294/d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnce-kurulu%C5%9Flar%C4%B1-ve-d%C4%B1%C5%9F-politika.html>, erişim tarihi 19 Mart 2009

(Çevrimiçi): <http://www.bilgininadresi.net/Madde/15010/Fabianizm>, erişim tarihi 19 Mart 2009

(Çevrimiçi): http://www.metinberber.com/kullanıcı_dosyaları/file/F.doc, erişim tarihi 27 Mart 2009

(Çevrimiçi): <http://www.bilgininadresi.net/Madde/15010/Fabianizm>, erişim tarihi 19 Mart 2009

(Çevrimiçi): http://www.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1977.php, erişim tarihi 11 Temmuz 2010

(Çevrimiçi):http://www.yerelnet.org.tr/basvuru_kaynaklari/secim_sonucdari/index.php?yil=1984, erişim tarihi 13 Eylül 2010

(Çevrimiçi)http://www.yerelnet.org.tr/basvuru_kaynaklari/secim_sonucdari/index.php?yil=1989, erişim tarihi 13 Eylül 2010

(Çevrimiçi): <http://arsiv.sabah.com.tr/2001/09/17/g01.html>, erişim tarihi 21 Ağustos 2010

(Çevrimiçi),http://www.birgun.net/city_index.php?news_code=1263557853&year=2010&month=01&day=15, erişim tarihi 15 Ocak 2010

(Çevrimiçi),http://www.birgun.net/city_index.php?news_code=1263557853&year=2010&month=01&day=15, erişim tarihi 15 Ocak 2010

(Çevrimiçi), <http://www.mimdap.org/w/?p=10087>, erişim tarihi 13 Ekim 2010

(Çevrimiçi), http://www.genel-is.org.tr/diger_incele.php?id=Njl5, erişim tarihi 14 Ekim 2010

(Çevrimiçi), http://www.camlihemsin.bel.tr/dogal_guzellikleri.htm, erişim tarihi 10 Ekim 2010

(Çevrimiçi), <http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx> erişim tarihi 10 Ekim 2010

(Çevrimiçi),<http://www.karalahana.com/karadeniz-forum/index.php?topic=10439.0>, erişim tarihi 10 Ekim 2010

(Çevrimiçi),http://www.birgun.net/research_index.php?category_code=1250071025, erişim tarihi 10 Ekim 2010

(Çevrimiçi),<http://www.cnnturk.com/2010/turkiye/02/22/bal.camlihemsinin.hes.cigli.ordu/564732,0/index>, erişim tarihi 12 Ekim 2010

(Çevrimiçi),
http://www.birgun.net/research_index.php?category_code=1250071025, erişim tarihi 10 Ekim 2010

(Çevrimiçi) <http://v2.kadikoy.bel.tr/AltSayfa.aspx?pid=672>, erişim tarihi: 19 Haziran 2010

(Çevrimiçi)
http://tr.wikipedia.org/wiki/Kad%C4%B1k%C3%B6y,_%C4%B0stanbul, erişim tarihi: 19 Ağustos 2010

(Çevrimiçi) <http://v2.kadikoy.bel.tr/AltSayfa.aspx?pid=672>, erişim tarihi: 20 Haziran 2010

(Çevrimiçi) <http://www.arkitera.com/k260-kadikoy.html>, erişim tarihi 13 Ağustos 2010

(Çevrimiçi) http://www.maltepe.com.tr/maltepe_gecmisi_ve_adi.php, erişim tarihi 13 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): http://tr.wikipedia.org/wiki/Maltepe,_%C4%B0stanbul#Tarihi, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): <http://www.maltepe.bel.tr/maltepeTarihi.aspx>, erişim tarihi: 20.07.2010

(Çevrimiçi):http://report.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2=&report=turkiye_ilce_koy_sehir.RDF&p_il1=34&p_kod=1&p_yil=2009&p_dil=1&d, erişim tarihi: 10 Ağustos 2010

(Çevrimiçi)<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Documents/ISTANBUL-CDP-GENEL-BILGI.pdf>, erişim tarihi 02 Temmuz 2010

(Çevrimiçi): <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/09/20/gnd90.html>, erişim tarihi 20 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): <http://arsiv.zaman.com.tr/2003/03/11/marmara/butun.htm>, erişim tarihi 20 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): http://tr.wikipedia.org/wiki/Maltepe,_%C4%B0stanbul#Belediye, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

(Çevrimiçi)http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-IstanbulTanitim/konum/Pages/Nufus_ve_Demografik_Yapi.aspx, erişim tarihi 02 Temmuz 2010

(Çevrimiçi)
http://tr.wikipedia.org/wiki/Kad%C4%B1k%C3%B6y,_%C4%B0stanbul, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): <http://cocuketutmerkezi.kadikoy.bel.tr/hakkimizda.aspx>, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): <http://cocuksanatmerkezi.kadikoy.bel.tr/altsayfa.aspx?ID=1457>, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

(Çevrimiçi)
http://tr.wikipedia.org/wiki/Kad%C4%B1k%C3%B6y,_%C4%B0stanbul, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): <http://v2.kadikoy.bel.tr>, erişim tarihi 10 Eylül 2010

(Çevrimiçi): <http://www.haber34.com/kadikoy-ve-maltepe-arasında-eatik-kardesligi-19540-haberi.html>, erişim tarihi 15 Ağustos 2010

(Çevrimiçi):
http://engelsiziz.kadikoy.bel.tr/txtContent.aspx?pageName=proje_ozeti.html, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): <http://esdem.kadikoy.bel.tr/altsayfa.aspx?ID=1889>, erişim tarihi 19 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): <http://v2.kadikoy.bel.tr/Altsayfa.aspx?pid=661>, erişim tarihi 10 Eylül 2010

(Çevrimiçi): <http://www.emaltepe.tk/bossayfa/175/Maltepe-Egitim-Evleri>, erişim tarihi 20 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): <http://www.haber34.com/maltepeden-sosyal-sorumluluk-projesi-345-haberi.html>, erişim tarihi 20 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): <http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/ilceyatirimlari/haziran/MALTEPE.pdf>, erişim tarihi 02 Eylül 2010

(Çevrimiçi): <http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/ilceyatirimlari/haziran/KADIKOY.pdf>, erişim tarihi 02 Eylül 2010

(Çevrimiçi): <http://siyasetmasasi.com/?p=136>, erişim tarihi 25 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2001/09/14/28334.asp>, erişim tarihi 21 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): <http://siyasetmasasi.com/?p=136>, erişim tarihi 25 Ağustos 2010

(Çevrimiçi): www.haritalar.net, erişim tarihi 03 Eylül 2010

BELEDİYE YAYINLARI

Cumhuriyet Halk Partisi Pusula Yerel Seçim 2009, CHP Yayınları

Kadıköy Belediyesi 2006- 2009 Stratejik Planı

Kadıköy Belediyesi 2006 yılı Faaliyet Raporu

Kadıköy Belediyesi 2007 yılı Faaliyet Raporu

Kadıköy Belediyesi 2008 yılı Faaliyet Raporu

Kadıköy Belediyesi 2009 yılı Faaliyet Raporu

Kadıköy Belediyesi 2010–2014 Stratejik Planı

Kadıköy Hizmet Rehberi ve Şehir Planı, Kadıköy Belediyesi Yayını, İstanbul, 2009

Maltepe Belediyesi 2006 Yılı Faaliyet Raporu

Maltepe Belediyesi 2007 Yılı Faaliyet Raporu

Maltepe Belediyesi 2008 Yılı Faaliyet Raporu

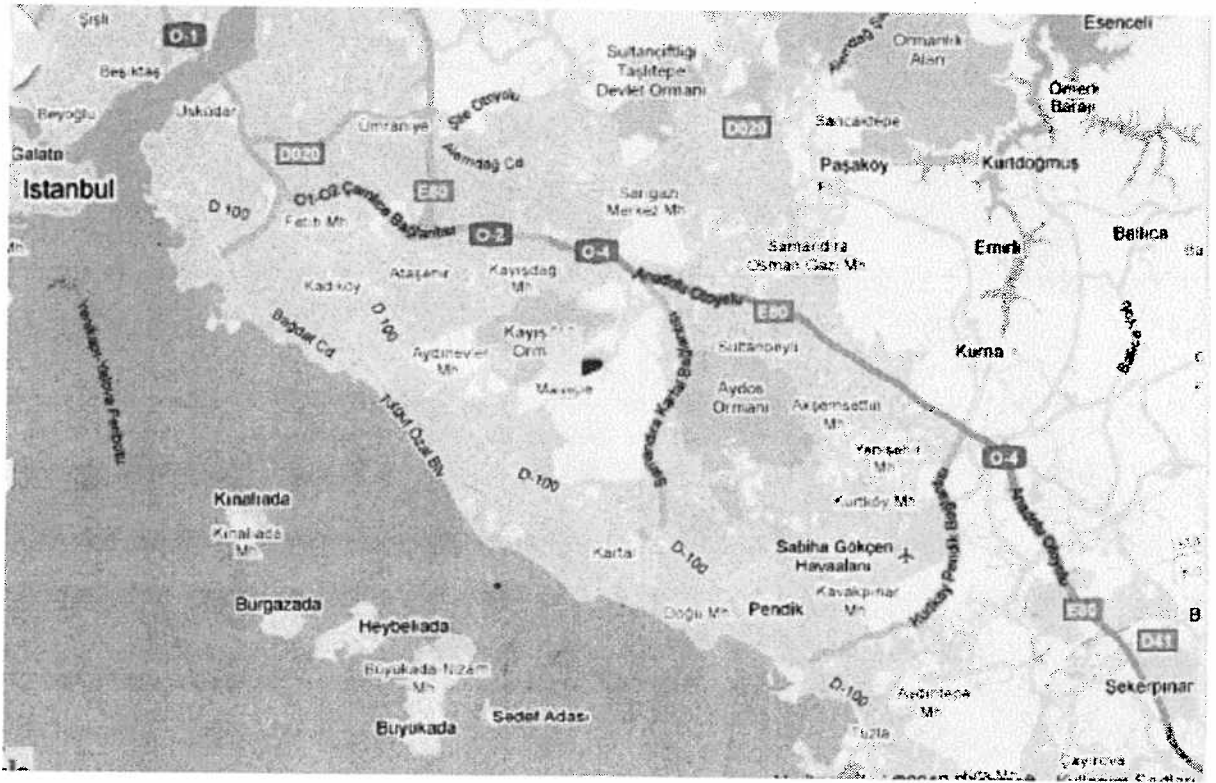
Maltepe Belediyesi 2009 Stratejik Planı

Maltepe Belediyesi 2009 Yılı Faaliyet Raporu

EKLER

EK 1

KADIKÖY VE MALTEPE İLÇELERİNİN İSTANBUL İLİNDEKİ HARİTA GÖRÜNÜMÜ

Kaynak: (Çevrimiçi):www.haritalar.net, erişim tarihi 03 Eylül 2010

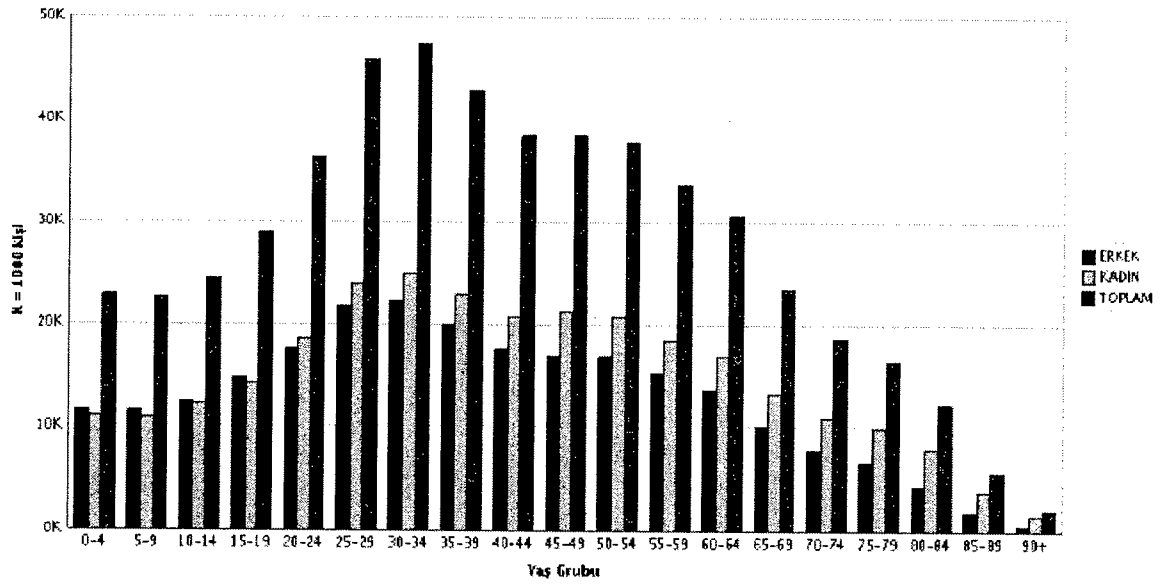
EK 2

.KADIKÖY İLÇESİNDE YAŞAYANLARIN YAŞ GRUBU ve CİNSİYETE GÖRE NÜFUSUN DAĞILIMI

İlçe, yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus - 2009

İstanbul

Kadıköy

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri ve (2009 ADNKS).

EK 3

MALTEPE İLÇESİNDE YAŞAYANLARIN YAŞ GRUBU ve CİNSİYETE GÖRE NÜFUSUN DAĞILIMI

